

Planinski vestnik

5

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1988

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1988

5

letnik LXXXVIII izhaja od leta 1895

vsebina

Igor Škamperle	Usoda kot etično dejanje	193
Helena Tepina	Tura v skupini z vodnikom	194
M. in T. Banovec	Klementov padec in planinstvo	194
	Preuranjena hvala yucorda	197
F. Malešič, M. Kordaš,		
A. Mašera, L. Stanovnik	Varovanje na plezalnih poteh	200
Miha Pavšek	Nevarna bela opojnost	205
Pavle Šegula	Pogosto proučevani plazovi	208
Dragica Manfreda	Je 26 mrtvih opozorilo?	210
Uroš Sever	Spomladi je najbolj divje	212
Ratimir Stefanović	Dva tisoč polarnih kilometrov	218
	Murfologija v planinstvu	219
	Genij med alpinističnimi prevaranti	222
Matjaž Kmecl	Postno premišljevanje o smrti in gorah	226
Helena Giacomelli	Sončenje v srečni tišini	228
Marjan Kralj	Košutnikov turn	231
Ivanka Korošec	S kalodontom umite oči	233
Zvonko Čemažar	Zmagovalcu vrha	234
F. Bernot	Zima 1987/88 na Kredarici	234
	Iz planinske literature	235
	Društvene novice	237

Slika na naslovni strani: **Rafting na domačih vodah**

Foto: Uroš Sever

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Polletna naročnina v letu 1988 je 7000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

NA ODRU MGL UPRIZARJAJO DRAMO O KLEMENTU JUGU

USODA KOT ETIČNO DEJANJE

Tole doslej še neobjavljeno fotografijo dr. Klementa Juga je našel Ivan Jenko, posneta pa je bila le malo pred Jugovo smrtjo v Ratečah

Ljubljansko Mestno gledališče je na oder postavilo dramo Draga Jančarja »Klementov padec«. Končno se je nekdo odločil, da zanimivo in v marsičem pretresljivo življenjsko zgodbo dr. Klementa Juga poveže v celovito umetniško besedilo. Jančar je tako še enkrat pokazal svoje zanimanje za srednjeevropske teme in za tiste dramatične, silne, predrzne generacije medvojnega obdobja, ko je tudi slovenstvo doživljalo enega izmed svojih duhovno najbogatejših obdobji. V kratkem razponu dobrega desetletja se je oglašalo nekaj silovitih glasov: zgodovinska avantgarda, Kosovel, Pilon, Kogoj, poznejši katoliški krogi, Plečnik; ne moremo vsega naštevati.

Na začetku tega duhovno izredno plodovitega obdobja stoji tudi figura dr. Klementa Juga, na katerega se je velikokrat čudno pozabljalo. Jug je resda umrl mlad, star komaj 26 let se je leta 1924 tragično ponesrečil, ko je skušal sam preplezati Severno triglavsko steno. Zapustil ni nobene v celoti napisane knjige, pač pa so za njim ostali kupi krajših spisov, beležk in filozofska disertacija, ki jo je opravil pri prof. Vebru na ljubljanskem Vseučilišču. V svojem zadnjem letu življenja je študiral psihologijo na univerzi v Padovi. Bil je izredno markantna figura in je imel močan vpliv na svoje znance in prijatelje, tako da je njegova nenadna smrt mednje planila kot strela z jasnega. Ostala je prekrita z nekakšno skrivnostjo, ki je tudi

psihiater prof. dr. Lev Milčinski v svoji raziskavi ni mogel razrešiti. Je Jug, ki se je bil pred časom čudno zapletel z nekim dekletom, napravil samomor?

Drama v režiji Janeza Pipana in dramaturgiji Livije Pandur ter Toneta Partličiča te dileme ne skuša razrešiti. Dogajanje je postavljeno v Ljubljano, razpeto med filozofsko predavalnico in osebni sobi Klementa (ki ga prepričljivo igra Janez Škof) in Jugove prijateljice Milke (Mirjam Korbar). Krajevne razdalje med Klementovo rodno Goriško in plezanjem v gorah pa niti niso ovira, saj se celotno dogajanje razpleta v dramatičnih razgovorih, ki pozornemu poslušalcu razpirajo duhovne razsežnosti in atmosfero tistega obdobja. Tu so številni citati iz samih Jugovih spisov, s katerimi se prepletajo misli o erotiki in ljubezni Otta Weiningerja, Nietzschejeva volja do moči, cankarjanski patos in upornost, kar ustvarja dramatično in napeto vzdušje. »Kaj je ženska lepota?« »Ženske lepote ni. Je samo moška ljubezen!« Le kdor ljubi, pa lahko stremi k višjemu, k resnici, spoznanju.

Klement Jug je pripravljaval knjigo o etiki, veliko knjigo — Etiko, ki je ni nikoli napisal. Imel je veliko zbranega gradiva, drznih misli, saj je ob vsaki priložnosti veliko pisal. Toda kje lahko zasledimo nje-

gov odgovor, neki odgovor, ki bi nam pokazal stališče njegove nikoli napisane Etike? Mislim, da lahko nekaj takega najdemo v samem njegovem dejanju, v nemi gesti, ki nas prav v svoji nemosti pušča razpete v tej negotovosti, zaradi katere si njegove smrti ne znamo razložiti.

Kaj je tisto, kar vztraja onstran vseh poskusov, da bi Jugovo smrt razložili bodisi kot poskus samomora ali pa nesrečno naključje, utrujenost po daljšem obdobju neprestanega plezanja! Mar ni mogoče videti v Jugovem poslednjem dejanju ravno tisto prvo in zadnje, osnovno etično stališče, tisto včasih nerazumljivo — »ne pustiti glede svoje želje«? Tisto željo, ki nima podlage v zunanjem svetu, saj človeka pogosto spravlja v težave in v resnici ničemur ne služi, ki pa človeku postavlja neko bistvo, saj ga dela za — žaleče bitje. Košček vztrajanja, norega vztrajanja pri svoji želji, kot ga lepo ponazarjata podobi Antigone ali Kristusa. Od kod Antigoni njena čarobna lepota? Od kod grozljivi, fascinantni, resnično z ničemer primerljivi križev pot? Kaj je v teh podobah tako strahovito lepega, tako etičnega, da vztrajata ne samo v imaginariju, marveč tudi kot vzor? Morda res nedosegljivi vzor, ki pa vseeno velja za tisto, kar naj bi bil v osnovi svojega dejanja človek sam. Ta »grozljivo prostovoljna žrtev« vztraja pri svoji želji tudi potem, ko se na robu eksistence znajde strahovito sama.

Klement Jug je bil svojemu stebri v Triglavski steni povsem dorasel in z nekaj več sreče bi ga bil srečno splezal. Ni šlo za samomor, temveč za nekaj drugega, za neko temeljno vztrajanje, tudi v tveganiu, kar je sam imenoval volja. Šlo pa je tudi za etiko. Jugu te knjige ni uspelo napisati, zato pa se je morala sama Etika dogajati; dogajala pa se je, tako kot vselej, na ravni nekega spodletelega srečanja. Etike ni mogoče v celoti zajeti, nikoli ni popolna. Kolikor se dogaja v prostoru človeške želje, se dogaja v nekem precepu, v — še ne — izpolnitvi.

Kaj je sploh etično dejanje? Verjetno ga ni mogoče izreči. Če kaj takega izrekamo, pa se morda ne more več dogoditi.

Igor Škamperle
(Primorski dnevnik)

Tik pred zaključkom redakcije smo prejeli vest, da je v 99. letu življenja umrl starosta slovenskih planincev, jamarjev in tabornikov, vsestranski naravoslovec profesor Pavel Kunaver. V začetku stoletja je bil član Drenovcev, hkrati je bil eden od ustanoviteljev Društva za raziskovanje jam za Kranjsko. PV bo obširneje počastil spomin na Pavla Kunaverja v prihodnji številki.

KLEMENTOV PADEC IN PLANINSTVO

Na predvečer pomembnega zasedanja glavnega odbora planinske organizacije, v petek, 25. marca, sem si ogledal odlično predstavo — Jančarjev »Klementov padec« v Mestnem gledališču ljubljanskem. Občutki pred predstavo so bili mešani: poznal sem že slabe kritike in tudi dve dobri. Moji sodelavci, ki so bili na premieri, so vse hvalili, nekateri pa tudi niso vsega razumeli. Še bolj previdno ali pa s pričakovanjem greš na tako predstavo, če si v gorah tudi kaj podobnega postoril in če imaš podobno zasvojene prijatelje.

Jančarjevo dramo je postavil na deske režiser Janez Pipan v letu, ko bi, če bi Jug živel, dopolnil 90 let. Seveda, če bi preživel vse bitke — tiste, ki jih je imel sam s seboj in tiste s strokovnimi kolegi, narodom ali sodrgo, kot narod tudi imenuje, in z gorami. Vendar že na začetku igre tudi tisti, ki o Jugu niso nič vedeli, vedo, da se to ni moglo zgoditi. Klementov način življenja, njegovi etični pogledi in norme, ki si jih postavlja, vse to dolgega življenja ne omogoča. Klement se namreč takoj izrazi, da sta nevarnost in premagovanje nevarnosti važnejša od življenja — ali da je življenje na robu smrti šele pravo živ-

namesto komentarja

TURA V SKUPINI Z VODNIKOM

V soboto grem na društveni izlet, ker vodi ta in ta, pravimo. Ali: S tem vodnikom ne bom več hodil, ker preveč divja, ker ne upošteva naših predlogov, ker zadnjič ni imel točnih podatkov o avtobusnih zvezah ... Skratka, ko se odločamo za organizirano turo, tudi vemo, kdo nas bo vodil.

Kaj pa vodnik? Če gre za normalno turo, ne zbiramo prejšnjih prijav. Vodnik stoji ob določenem času pod uro na procelju železniške postaje in čaka, kaj bo prišlo: s kakšnimi čevlji, s kakšno opremo, s kakšno kondicijo, s kakšnimi osebnostnimi lastnostmi. V skrajnem primeru ima tudi pravico, da koga ne vzame na turo, toda — si predstavljate užaljenost in komentarje »dobromislečih« (»Ubogi ta in ta ...« »Hribi so mu še edino veselje ...« »Surovost tega vodnika je brez primeren ...« »Na občnem zboru bomo ...«)?

ljenje. Take nevarnosti in izzive pa išče v čistih okoljih, v gorah, v stenah, kjer je edino sam in se lahko zanese nase in ne na prijatelje. Prav pred prijatelje in znanke, tudi pred narod, postavlja vedno hujše zahteve. Meje za svoje zahteve sicer dosega in presega v gorah in jih postavlja vedno višje, vendar postavlja te norme tudi pred okolje. Stene postanejo sredstvo za premagovanje samega sebe, kot da bi slišali tisti izraz »Mehr leisten als leisten können«, kar smo še po vojni v šestdesetih letih slišali med plezalci in alpinisti, zlasti na nemškem govornem območju.

SPREOBRAČANJE LJUDI

Ob doživljanju drame se spomnim leta 1958, ko sva z Lilom lezla takrat strašni Jugov steber in doživljala tudi Jugov mit, ki je bil takrat še zelo živ. Vrata so bila poleg Aljaža še polna Juga: plošča pod steno, slika, Jugova soba s sliko pa tudi tista izročila, ki so izšla v seriji Veliki planinci, citirane dopisnice in pisma, ki jih je plodni filozof pisal, slike z njegovega reševanja, pa tudi relikvije, ki so ostale za njim. Potem pa še dolgi večerni in nočni razgovori, ko je prav utrujeno telo po celodnevem plezanju dovolilo duhu in mislim, da smo svobodno govorili še o tistih stvarih, ki jih je pred nami analiziral, doživljal in v pismih opisoval Klement.

Če s takimi védenji gledaš predstavo, jo gledaš drugače kot drugi. V začetku sem se spraševal o več stvareh in eno od vprašanj je bilo, kako lahko avtor in režiser, scenograf in drugi, zlasti igralci, pripeljejo na oder MGL gore in stene. Niso jih fizično pripeljali, vendar so bile tam, vsaj zame, in mislim, da za gornike, ki jih tudi veliko poznam, ne bo veliko težav. Gorniki namreč vemo, kako dobro povedana beseda sproži vizualno asociacijo, kako se s pogovori proži slika za sliko in včasih doživimo cel film. Glede tega jim je v MGL popolnoma uspelo. Pa ne samo to: igralci so odlični, Janez Škof ni samo Jugu s slike podoben, popoln atlet je, odličen interpret, ki je skupaj z drugimi na komoren način predstavil stisko in iskanja tiste družbe in zlasti njene inteligence, ki ugotavlja, da njeno pozno ozaveščanje in narodovo prebujenje nimajo več dosti priložnosti v svetovni zgodovini. Vse, kar je ostalo, je samo še kultura in filozofija v njej. Igralski kolektiv in dobra predstava sta omogočila, da smo lahko tudi razumeli težko in nevarno pot režiserja in celotnega kolektiva, kadar je treba predstaviti gore in človeka istočasno na odru. Vedno je namreč nevarnost, da se oblikovalci zatečejo v kičaste rešitve. V to niso šli in že zato je predstavitev dobro uspela.

Gore in zlasti stene so Klementu sredstvo za lasten preizkus, za doseganje in preseganje etičnih visoko postavljenih meril

Če pridemo na društveni izlet, smo se odločili za hojo v skupini. To pomeni, da smo dolžni upoštevati skupna pravila igre. V razpisu ture moramo dobro pretehtati podatke o dolžini in težavnosti izleta, o potrebnih opremljenih in drugih pogojih. Ali smo jim kos? Če rabimo dodatna pojasnila, pokličimo vodnika, srčno rad bo povedal vse, kar vas zanima.

Spominjam se prelepe ture po bohinjskih hribih, ki nam jo je kvaril eden od udeležencev, ko je po dobri uri hoje začel zmerjati vodnika, kje da je »ta prekleta koč« , čeprav je v razpisu lepo pisalo, koliko ur hodá je do nje. Ali izkušnja z izleta neke pasje vroče avgustovske sobote, ko je med počitkom kar nekaj udeležencev terjalo od drugih, naj jim odstopijo nekaj svoje pijače — oni se namreč niso obremenjevali s čutarami ... kdo bi si mislil, da bo tako vroče ... planinsko tovarstvo pa tudi nekaj velja, kajne ...?

Pri hoji v skupini je nekdo prvi in nekdo mora biti zadnji. Dobro je, če je zadnji v strnjeni koloni in slabo je, če so zadnji daleč zadaj. In če so daleč zadaj zato, ker bi radi poduhali vsako

rožico in prešteli vse oblačke pa predebatirali vse TV nadaljevanke, potem to ni pošteno do vodnika in drugih v skupini, ki čakajo.

Zgodi se, da kdo od udeležencev med hojo sklene, da ne gre naprej. Razlogi so pogosto tudi čisto objektivne narave. Vendar, za božjo voljo, ne zapustimo skupine kar »po francosko«, obvestimo vodnika, dogovorimo se z njim, kako in kaj!

Še nekaj o alkoholu. Včasih pozabimo, da smo takrat, ko osvojimo kakšen vrh, opravili šele polovico ture. Veselo ga damo na zob, vzpon je za nami, zdaj bo samo še lušno. Če se nam ne mudí domov, postane v koči še bolj lušno, a takrat se v odnosu do alkohola »razslojimo« : nekateri ga ne marajo — krasno; drugi ga pijejo po pameti — tudi v redu; tretji (teh je zares zelo malo) se ga pa včasih naližejo in potem sledi planinca nevredna scena, ko vodnik ali kdo drug med vračanjem podpira omahujoče telo bivšega junaka. Prihranimo si te prizore, če so res nujno potrebni, za Figočca ali Šestico!

Helena Tepina
(Informator PD Viharnik)

in lastnih sposobnosti. V stenah se filozof jekleni in preizkuša na najbolj radikalen način. Njegova krepka volja je bistven dejavnik. Dosleden je pa tako strahotno, da obsodi plezalca, ki je omahnil pred njim, da ni bil zrel, ni bil pripravljen. Postane perfekcionista in se ujame v zanke lastne filozofije, ker jo hoče uresničiti in uveljaviti v popolnosti tudi v svoji življenjski praksi. Zameri narodu in prijateljem, ki so mu vedno bolj odtujeni, ki mu ne sledijo, ki se tako — po njegovem — spreminjajo v sodrgo. Njegov profesor mu razlaga in hoče povedati razliko med teorijo in intelektualno prakso in življenjem. To Klementa seveda ne prepriča, v svojih dejanjih postaja vedno bolj črno bel. Ljudi hoče spreobrniti in to hoče narediti s svojimi prijatelji, najbolj pa hoče spreobrniti Milko, svojo ljubezen. Prav tako ni zadovoljen z ljudmi, ki imajo radi morje in blage griče in ne boja, ljudi, ki imajo radi ljubezen, ki radi jedo kekse in počnejo druge normalne stvari. Ljubezen razume samo platonično in tako vedno bolj postaja nadčlovek in postopoma spregovori iz njega Zaratustrova filozofija oziroma Nietzsche. Konflikti mu zato naraščajo vsepovsod, vsak dosežen cilj premakne njegove zahteve višje, postavlja si vedno nove in težje naloge, ki pa so samo še kruti mejniki na poti v njegov neizogibni konec. Po doktoratu naj bi postal državni uradnik, se oženil in imel otroke, postal državno ali družbeno koristen in predvsem umirjen. Seveda si izbere drugo pot. Ta se je končala v Jugovi grapi, pod Jugovim stebrom. Vsega tega ne kaže pripovedovati. Predstavo naj bi si ogledali planinci sami, priporočam jo vsem.

KATERI KRITIK IMA PRAV?

Ko to pišem, sedimo s prijatelji na sobotnem dogovoru, okrog 60 nas je, smo samoupravno izvoljeni in določeni za delo in vodenje planinske organizacije. Ta sobota pa je tudi sobota planiških poletov; poletel je Ulaga in spet zmagal. Jutri, v nedeljo, bodo spet poleteli in tudi pohod na Porezen. Vse to ne bo daleč od Stene, Jugove grape in dovškega pokopališča, kjer leži.

Kaj bi rad povedal, kako naj bi priporočil ogled te predstave? Pa kot naročeno pomagaj pri 12. točki Marija. Pod razno namreč vpraša: »Kdo si je že ogledal predstavo?« in »Ali ima ostri kritik prav?« Javim se. Vesel sem, da je vprašala. Skušam povedati, kaj sem videl in slišal. Potem pa se na koncu zgrozim: živimo v času, ko je en sam članek dovolj za masovno akcijo, za odločitev o dobrem in slabem. Toda o dobrem ali slabem delu režiserja, igralcev in avtorja ne moremo soditi po enem članku. V našem neplaninskem okolju kar naenkrat odločajo s povzetki, slabimi prevodi, nesporazumi. Pomagajo

nam uvodničarji, ki berejo namesto nas, nas usmerijo — in sklepe imamo že tu. Mislim, da mora to vlogo prevzeti (tudi v širšem okolju) vsakdo sam. Tudi za predstavo je najbolje, da si jo ogledamo. Če že okrog nas, v neplaninskem svetu, kar mrgoli takih postopkov, naredimo vsaj mi to tako, kot je treba in sodimo šele potem, ko si bomo delo ogledali.

Ali je imel strogi kritik prav? Huje je, ker so Juga predstavili na tak način, pa tudi drugi mislijo, da je bil Klement drugačen. Ali je bil fašistoiden, preveč napet, izrazit idealist, ki svoje ideale skuša doseči na tako radikalen in nedemokratičen način? Kar vem sam o Jugu, je bil tak — pa tudi kdo med nami je tak. Berimo samo našo planinsko literaturo, zlasti pa tiste plezalce, ki v nekem samotnem bivaku ob rohnenju viharjev pišejo dnevnik in v njem »žrtvujejo« za nas svoj čas, življenja in drugo, za nas, ki imamo radi tudi morja, kekse, ljubezen, in to ne samo platonično, in vse tisto, kar je imela rada Milka, in nam očitajo, kako smo lenuhi, zaviti v tople odeje, in preprosta raja, v bistvu sodrga. Vendar vseeno rabijo sodrgo: če ne za drugo, vsaj za to, da ji take in podobne očitke stalno mečejo v obraz. Vendar: elitniški pristop in razmišljanja ter ločitev od množic je nevarna. Ali niso taka idealistična načela že v začetku človeštva in v novejši zgodovini stalno vodila v grozljive tridesetletne ali križarske vojne, v protižidovske pokole, v pokol svetovnih vojn po geslu »kdor ni z nami, je proti nam?«

KAJ BI REKEL KLEMENT?

Novo je tudi vprašanje, če planinci in plezalci gore »uporabljamo« za to ali v podobnem namen, kot jih je Klement. Da: eni bolj, drugi manj. Na koncu, ko preživeli kolegi in nasprotniki iz Jugove smrti naredijo kult, gre Klement v zgodovino in med drugim dajo v muzej tudi vrh, ki postane relikvija. Tu se namreč pojavi koristna vrednost Jugovega dejanja. Ta vrednost je popolnoma ideološka — in že lahko ob njegovi smrti meditirajo o tem, kako je slovenski narod zamudil velike bitke za kolonije, morja in druge delitve sveta. Ostala pa mu je bitka za gore — in to bitko za gore in stene narod celo potrebuje za razvoj domače kulture, za razvoj svoje identitete. Gore postanejo najprej naše, nato pa služijo za to, da jih še osvojimo, premagamo ali celo ponižamo. Danes seveda ne gre samo za gore, saj radijski poročevalec pravi, da je Planica pravzaprav naš nacionalni praznik — in spet gre za identiteto.

Premagovanje gora pa je očitno premagovanje samega sebe: sami izbiramo bitko, postavljamo kriterije in merila in se v tej negotovosti celo zelo dobro počutimo. Ko se vrneš iz premagane nevarnosti, iz ri-

zičnih ali negotovih položajev, si očičen in pomlajen. Nekateri redki pa seveda plačajo to z največjo ceno. To že dolgo ne velja več samo za planince. Vse sicer naredimo za varnost, tudi pri omenjenih skakalcih, da se jim ne bi nič zgodilo, pa vseeno hočemo še daljše skoke in težje dirke, še nevarnejše situacije, še težje stene. Prav negotovost športnega izida prikljiče na tribune tako izredno veliko število posameznikov. Pa se vprašajmo, kako bi z Jugovimi očmi gledali v nedeljo na tistih 4000 planincev, ki bodo šli na Porezen na zimski pohod, in na tiste, ki bodo istočasno gledalci pod skakalnico — Bloudkovo velikanko! Eni bodo akterji, drugi opazovalci.

Kaj bi rekel Klement?

Na sestanku se je oglasila tudi Jožica iz Sežane. Ponovno izroči seznam gradiva, ki so ga Sežančani poslali na Planinsko zvezo že leta 1962. V seznamu je ogromen del korespondence padlega Klementa. V enem letu je samo Milki napisal 132 razglednic in dopisnic. Gradivo je v muzeju, veliko tega so uporabili avtorji in drugi. Vse, kar je Jug mislil, je večinoma tudi napisal, zato ne kaže, da bi kaj prikrili ali zamolčali ali da bi ga oprali. Razmišljam pa takole: »Ali bo še kdo med nami, kakšen mojster misli in besede, kdaj zapustil tako korespondenco?« Imamo telefone, TV in radio, samo še komuniciramo med seboj, vse to pa ima skupno lastnost, da je zelo malo dokumentirano. Na koncu šesturnega dolgega sestanka in 12. točk dnevnega reda se sprašujemo, kdo bo sploh napisal članek in kako bomo vse skupaj objavili, da bodo drugi planinci zvedeli, kaj smo sploh počeli.

NAJ MISLI OSTANEJO!

Ker sem na Jančarjevo dramo obesil že veliko, se ne bo poznalo, če povem še to, da bi bilo tudi dobro za današnja ravnanja in še bolj za bodočnost več pisati, več hraniti, da bo za nami kaj ostalo. Tudi planinci imamo namreč samo dva časa, tistega za seboj in tistega pred seboj, sedanjik smo si samo izmislili, iz praktičnih razlogov ga potrebujemo in ga je zelo malo. Kaj bo torej ostalo za nami? Vsega seveda ne bo rešila Planinska založba, zato poskusimo voditi dnevnik, namesto telefona kdaj kaj napišimo, mogoče bo v bodočnosti komu to zelo koristilo.

K greva s Tonetom s seje, se ponovno strinjava, da bi bilo dobro, če bi vsi, ki smo spoznavali ali pa še zdaj gore spoznavamo »po štirih« in drugi, ki jih spoznavajo drugače, tudi v navezah, samostojno ali v skupinah, pogledali Klementov padec in se potem ne odpravili kar takoj domov, ampak na kakšen pogovor, kot smo ga pred več kot tridesetimi leti imeli v Vratih.

Doma odprem Delo: sedaj je že sobota popoldne in v rubriki 29 spet berem o hudih napadih na strogega kritika: kar trije so. Če kritik ne bi napisal tistega hudega, bi teh prispevkov ne bilo. Zanimivo, kaj?

O predstavi piše še kritik v Naših razgledih, mogoče bo moje pisanje objavil tudi urednik Planinskega vestnika.

Stene torej so, Jančar nam je postavil novo, pa smo mislili, da smo že vse preplezali in osvojili. Poskusimo, oglejmo si jo, pogovorimo se, razmislimo!

M. + T. Banovec

USPEŠEN JE BIL ŠELE PRVI PREIZKUS, MANJKA JIH ŠE PRECEJ

PREURANJENA HVALA YUCORDA

Pod naslovom »Reška vrh osvaja svet« je letošnja prva dvojna številka »Naših planina«, glasila Planinske zveze Hrvaške, natisnila slavošpev alpinistični plezalni vrvi iz Reške tovarne vrvi. Ta vrh naj bi nadvse uspešno prestala vse teste in naj bi postala najresnejša konkurenca plezalnim vrvmom najbolj renomiranih tovarn v Evropi. V tem prispevku je napisano:

»Novemu izdelku Reške tovarne vrvi, alpinistični vrvi yucord, se vse bolj na široko odpirajo vrata v svet. Vrv je doslej prestala vrsto preizkusov kakovosti, zadnji, ki so ga minuli konec tedna opravili v Kranju, pa je pokazal, da je yucord izpolnil vse kakovostne zahteve mednarodnih norm UIAA (Mednarodne alpinistične komisije). Še več, pokazal se je kakovost-

nejši od vrvi, izdelanih v Avstriji, ki so bile doslej vodilne v kvaliteti. Ta uspeh in dokaz kakovosti strokovnjakov in delavcev Reške tovarne vrvi je odprl velike možnosti za prodor alpinistične vrvi v svet. Z njo se je Jugoslavija vpisala v družbo komaj štirih izdelovalcev alpinističnih vrvi na svetu: Avstrije, Švice, ZR Nemčije in Francije. Na Reko so že prišla naročila iz Madžarske, ZDA, ZSSR, Bolgarije in več držav Zahodne Evrope, ki so čakale še na zadnji dokaz o kakovosti reške vrvi. Prihodnje leto računajo z izvozom, »težkim« tri milijone dolarjev, kar bo nekajkrat več od lanskoletnega izvoza. Sicer pa takšne vrvi Rečani že izdelujejo za potrebe naših planincev, JLA, Gorske reševalne službe in drugih. Potrebno je povedati, da je strokovnjakom te tovarne edi-

nim v državi uspelo izdelati takšno vrv, pri čemer so prišli do tehnologije na podlagi triletnih proučevanj in raziskav. Pri proizvodnji so popolnoma neodvisni od uvoza, kar pomeni napredek, to pa še kako cenijo tuji kupci, za katere zanesljiva vrv skorajda nima cene.«

DRUGA (ENAKA) NOVICA

Skoraj hkrati s to novico je prišlo v uredništvo Planinskega vestnika pismo častnika Slobodana Lončarja iz kranjske vojašnice, ki ga slovenski alpinisti dobro poznajo kot odlično zvezo med alpinisti-civilisti, Gorsko reševalno službo in Jamarsko zvezo na eni ter vojaki-alpinisti na drugi strani. Častnik Lončar nam v tem pismu piše:

»Planinske enote si ne morejo zamisliti svoje dejavnosti v gorah brez posebne planinske opreme, eden od njenih najpomembnejših elementov pa je vrv. Z razvojem plezalne tehnike in tehnologije je spreminjala svojo obliko in značilnosti. V začetku je bila izdelana iz konoplje s premerom 12 do 14 milimetrov in je bila dolga približno 30 do 50 metrov. Taka vrv je bila v uporabi do začetka leta 1960, ko so konopljena vlakna zamenjali s sintetičnimi materiali poliestri (polipropilen, rinyon, poliamid itd.), ki so imeli nekatere lastnosti, zaradi katerih so imeli prednost pred materiali iz konoplje. Naj navedem samo nekatere, kot so manjša specifična teža, večja odpornost na vlago, večja odpornost na trenje in kot najpomembnejši dejavnik večja vzdržljivost materiala do raztezanja.

Ko je Mednarodna alpinistična zveza iskala najboljše rešitve med dolžino vrvi, vzdržljivostjo na padec in raztezanje, elastičnost, trenje in poškodbe, je predpisala določene parametre, ki veljajo za vse proizvajalce vrvi, da bi bila tako zagotovljena predvsem kar največja varnost plezalca v steni. Za glavno vrv s premerom 10 do 12 milimetrov bi bile te optimalne značilnosti približno takšnele:

— vzdržljivost ali nosilnost vrvi 2000 do 2500 kp;

— elastičnost 20 do 50-odstotna;

— vzdržljivost na padec moči 80 kp z višine približno pet metrov trije do šest padcev;

— stopnja raztezka dinamične vrvi od 6 do 8 odstotkov pri obremenitvi 80 kp.

Zdaj je po svetu razmeroma precej proizvajalcev različnih sintetičnih vrvi z dinamičnimi lastnostmi, med katerimi so najbolj znani edelweiss, edelrid in camp. Planinske enote JLA so razmeroma izredno veliki porabniki planinskih vrvi, do pred dvema letoma pa so bile navezane na te tuje proizvajalce. Njihove vrvi so bile dobre, vendar drage, do denarja za uvoz so v JLA težko prišli, zato so bili prisiljeni iskati domačega proizvajalca te opreme.

Preizkušanje yucorda v kranjski vojašnici

NOVINARSKA RACA?

Poskusili so pri dveh proizvajalcih, ki sta bila pripravljena vložiti znatna sredstva in trud, in sicer pri Totri iz Ljubljane in RTK (Riječka tvornica konopa) z Reke. Delo je potekalo vzporedno ob stalni prisotnosti in preizkušanju prototipskih vrvi. To delo je opravljala skupina znanih alpinistov in gorskih reševalcev ter jamarjev iz Slovenije oziroma Gorenjske.

V tej skupini so bili Emil Herlec, načelnik postaje GRS iz Kranja, Zvone Korenčan, inštruktor GRS na postaji GRS Kranj, Tomaž Planina, član tehnične komisije pri Jamarski zvezi Slovenije, in podpolkovnik Slobodan Lončar iz planinske enote JLA. Občasno so se vključevali tudi drugi člani, ki so pomagali s svojimi nasveti in praktičnim delom, da bi prišli do optimalnih rezultatov, in sicer Božena Žižić, zdravnica GRS, Nikola Džalo, kapetan in član GRS, Mitja Brajnik iz UNZ in GRS ter drugi.

Preizkuse so opravljali na poligonu v vojašnici Kranj, in sicer na poskusnem stolpu, na alpinističnem poligonu v Bohinjski Beli ter na Reki v steni nad mestom.

V začetni fazi vrvi Totra niso izpolnjevale pogojev za dinamično vrv, zato so jo sprejeli kot statično ali tehnično vrv.

Pot do dinamične vrvi je bila izjemno težavna, toda zahvaljujoč se volji in vztrajnosti proizvajalcev iz RTK na čelu z direktorjem inž. Vidojem Jovanovičem in njegovimi sodelavci so vrv neprestano izpo-

polnjevali, naposled pa je januarja letos vrv 'yucord' s premerom 10–11 mm, dolga 50 metrov, izpolnila pogoje, ki jih postavlja organizacija UIAA. V komisiji, ki je v Kranju to ugotovila, so bili Emil Herlec, Zvone Korenčan, Mitja Brajnik, Slobodan Lončar in Vidoje Jovanović.

Preizkusi in rezultati so naslednji:

S stolpa, visokega 15 metrov, so z višine 2,5 metra pod obremenitvijo 80 kilopondov s prostim padom spustili utež, ki so jo zaustavili na pregibu s premerom 8 mm.

Vrv se je pretrgala pri sedmem padcu, s tem pa je izpolnila vse pogoje in dobila garancijo, da je varna ter da je na kakovostni ravni (in celo nad njo) sodobnih uvoženih vrvi.

Nekatere značilnosti te vrvi:

- nosilnost do pretrganja 2450 kp;
- raztezanje do pretrganja 56-odstotno;
- raztezanje pod obremenitvijo 80 kp 8-odstotno;
- premer 11 mm;
- dolžina 40, 50, 60, 70, 80 metrov;
- teža metra vrvi 76 gramov.

Razlika v ceni je 1 : 3,5 v korist domače vrvi, pri čemer ne računamo tega, da je treba vrv iz uvoza plačati z devizami.

Naj omenimo še to, da je ta vrv plod triletnega sodelovanja med proizvajalcem RTK ter potrošnikoma — vojaško enoto planincev in postajo GRS iz Kranja.

Ko so izpopolnjevali to vrv, so izpopolnili tudi vse pomožne vrvice s premerom od 3 do 9 mm, plezalne lestvice od 1,5 do 30 metrov, plezalni pas, mrežo za helikoptersko reševanje. Del sredstev za razvoj te opreme sta na začetku dali planinska enota in postaja GRS iz Kranja ter sprejeli obveznost, da bosta odkupili začetno proizvodnjo vrvi, ki naj bi jo še dodelali in izpopolnili.«

VSI TESTI UIAA

Če bi bila stvar tako zelo preprosta, bi se je najverjetneje že zdavnaj lotili še kje na svetu in ne bi planinci, alpinisti in jamarji z vsega sveta kupovali vrvi štirih najbolj znanih proizvajalcev in še posebno avstrijske. Če bi bilo dovolj samo to, da alpinistična vrv zdrži določeno število padcev z določeno obremenitvijo, bi proizvajalci kajpada posvetili vso pozornost samo trpežnosti, kar s sedanjimi materiali ne bi bilo pretežko doseči.

Zahteve UIAA so precej večje — in zato je po svetu tako malo proizvajalcev vrvi, ki so prestale vse preizkušnje, predpisane z določili UIAA.

Določeno število padcev z določeno obremenitvijo je namreč le eden izmed testov, ki jih mora prestati prava alpinistična ali jamarska vrv; ta test je vrv yucord, kot smo zvedeli iz obeh citiranih poročil, uspešno prestala. Na januarskem testiranju v kranjski vojašnici so preizkusili dva

kosa enake vrvi: prvi vzorec je zdržal šest padcev z obremenitvijo 80 kilogramov, preden se je pretrgal, drugi celo osem — ali testirana vrv povprečno sedem. Po zahtevah UIAA mora 10-milimetrska vrv prestati najmanj pet takih padcev.

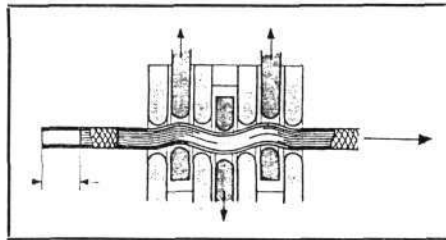
Toda preden dobi alpinistična vrv atest UIAA, mora »pokazati« še kaj več kot to.

Med drugim natančno izmerijo, kako se obnašajo njeni vozli pod različnimi obremenitvami: vrv z vozlom obremenjujejo z desetimi kilogrami eno minuto, jo razbremenijo na en kilogram in izmerijo notranji premer vozla, ki mora biti manjši od 1,1-kratnega premera vrvi.

Prav tako natančno premerijo, koliko se plašč ločuje od jedra vrvi. V ta namen vzamejo dva metra dolgo testno vrv in jo potegnejo skozi posebno zobato napravo. Po petih potegih se lahko plašč premakne za največ 40 milimetrov (dva odstotka), če pa se za manj, je vrv še toliko boljša.

Nadalje preizkusijo, kako je vrv odporna na trenje. Vlečejo jo po nekakšnem kamnitem ribežniku in jo hkrati različno obremenjujejo. Kot rezultat vpišejo število potegov po tem hrapavem kamnu, dokler se vrv ne pretrga, ali pa obrabo vrvi po določenem številu potegov.

Prav tako natančno izmerijo dolžino vrvi in metrsko težo ter vpijanje vode, za kar obstajata dve metodi: po prvi dajo 20 centimetrov dolgo testno vrv v vodo s temperaturo štiri stopinje in izmerijo čas, dokler vrv ne potone na dno posode, po drugi pa enako dolgo vrv potopijo v enako hladno vodo, v določenih časovnih razmakih vrv stehtajo in vidijo, koliko je vpila

»Grablje«, skozi katere mora večkrat iti vrv, ne da bi se pri tem plašč preveč ločil od jedra

vode ter na podlagi tega izračunajo odstotek vodne teže.

Posebej je treba poudariti, da so vse te meritve izredno natančne, skoraj vse pa potekajo pod točno določenimi pogoji: pri temperaturi točno 20 stopinj Celzija in pri 65-odstotni vlažnosti zraka.

PLEZANJE Z VARNIMI VRVMI

Čeprav nismo navedli prav vseh testov, ki jih »prestane« alpinistična ali jamarska vrv, preden dobi blagoslov UIAA in po-

trdilo, ki je zares vredno milijonskih vsot kakšnega trdnega denarja, smo vendarle dovolj nazorno prikazali, zakaj po svetu ni več proizvajalcev zares zanesljivih plezalnih vrvi.

Yucord je v Kranju prestal prvo preizkušnjo, za vse ostale, ki so predpisane, pri nas nimamo ustreznih aparatov. Toda čeprav bi nekatere od predpisanih meritev lahko izvedli vsaj približno in ne do pičice natančno, jih doslej še niso. Vendar bi jih morali, da bi natančneje vedeli, pri čem so. Slišati je, da bodo vrvi yucord nesli v München, kjer jo bodo testirali po vseh

predpisih UIAA. To bo seveda stalo veliko denarja, pa naj bi bili testi uspešni ali ne. Zato bi bilo bolje, da bi doma opravili vse meritve, ki so mogoče, in vrvi predstavili mednarodnim preizkuševalcem šele potem, ko bi bili skoraj prepričani, da ustreza vsem zahtevam mednarodne zveze.

Do takrat pa naj bi naši alpinisti uporabljali kot glavno vrvo eno od takih, ki je že prestala vse preizkuse. Taisto seveda velja za vojake-alpince: upamo, da poveljniki ne bodo silili svojih vojakov, naj se zapajo vrvem, ki še niso dokazale, da so zares varne.

POT PO BREZPOTJU NAJ BO PREMIŠLJENA

VAROVANJE NA PLEZALNIH POTEH

**FRANCE MALEŠIČ, MARJAN KORDAŠ,
ANDREJ MAŠERA in
LOVRO STANOVNIK***

Pred sedemdesetimi leti je bila zlata doba planinstva. Danes živimo v železni.

Arnošt Černik

Ne opazite podobnosti med planinci, gorniki in plezalci? Cilj je skupen, le poti do cilja so različne. Doživetje nas druži.

Marko Dular

Hoja po plezalnih poteh (naziv »plezalne poti« pove isto kot »zavarovane plezalne poti«, je pa krajši) in lažjih brezpotjih je vedno bolj priljubljena. Imamo več kot 100 000 članov Planinske zveze Slovenije, v gore jih redno hodi vsaj 150 000, obiskov naših gora pa je po grobi oceni 450 000 na leto. Vsa ta množica išče vedno nove cilje. Običajni ne zadoščajo več, vsakdo skuša obiskati čimveč gora, videti vedno več poti in vrhov, vedno težjih in zahtevnejših, na vrsti so plezalne poti in brezpotja, pristopi v zimskih razmerah ter poletni obiski izredno težavnih plezalnih poti, visokih zasneženih in ledeniških gora v tujini. Dejstvo je, da postajajo cilji, ki so bili še pred petnajstimi leti izrazito alpinistični, sedaj vedno bolj planinski. Če sta ob tem tudi opremljenost in znanje vedno boljša, pomeni to razveseljav napredek, ki zmanjšuje umetno mejo med planinci in alpinisti. Vzgojno-preventivni in organizacijski ukrepi, ki jih je pri tem pripravila planinska organizacija, pa so dokaj točno merilo, koliko le-ta še ustreza potrebam in stremljenjem več kot stotisočglave množice in koliko jo je zmožna pravilno usmerjati in podpirati njen razvoj.

* Pri članku so z nasveti in kritičnimi pripombami sodelovali še: Bine Vengust, Franci Savenc, Franjo Krpač, Vid Mesarič, Silvo Kristan, Božo Jordan, Pavle Segula in Danilo Škerbinek.

Delež nesreč na plezalnih poteh je v skupnem številu nesreč v naših gorah majhen. To pa nas ne sme uspavati, ker jih je drugje precej več. V naslednjih letih lahko pričakujemo večji obisk takih poti in tudi pri nas več nesreč. To težnjo že več let izrazito kažejo nesreče na brezpotjih.

Preden se sami ali v skupini podamo na plezalne poti in brezpotja, moramo dobro razmisliti in se pripraviti glede na okoliščine. Upoštevamo naslednje:

- osnovne sestavine in značilnosti plezalnih poti in brezpotij,
  - stopnjo zahtevnosti,
  - število udeležencev izleta,
  - način varovanja,
  - potrebno opremo ter
  - pripravljenost in potrebno znanje.
- Pojdimo lepo po vrsti in pogledimo, s čim imamo opravka!

1. SESTAVINE IN ZNAČILNOSTI PLEZALNIH POTI

Plezalne poti so vse tiste, kjer so zaradi varnosti in lažjega napredovanja nameščene varovalne naprave oziroma varovala in moramo pri gibanju na njih uporabljati tudi roke oziroma plezati. Varovala so izklesana ali pa vdelana v skalo:

- izklesani stopi in oprimki,
- jeklenice ali pletenice (pocinkane žične vrvi, debele 11 do 13 mm),
- jekleni klini za oprimke in stope (debeli vsaj 20 mm),
- jeklene skobe (stopni klini, penjače), uporabne tudi kot oprimki, ter
- mostički, brvi, stopnice (štapce, stopce
- lesene stopnice), lestve (komarča, ostrv
- deblo s štrclji, ki služi kot lestev) in lesene ograje.

Jeklenice so napete prek nevarnih mest in pri vsakem vmesnem klinu (ne vedno) ter na končnih klinih pritrjene z žičnimi spojki. Napete so tako, da se po mož-

nosti ne dotikajo izbočenih delov stene. Včasih imajo (v tujini) med vmesnimi klini nanizane kratke konce cevi, ki so pritrjeni s spojkami in služijo kot oprijemalo. Pri jeklenicah, ki potekajo strmo ali navpično, naj bi klini, ki držijo jeklenico, ne bili več kot 5 m narazen.

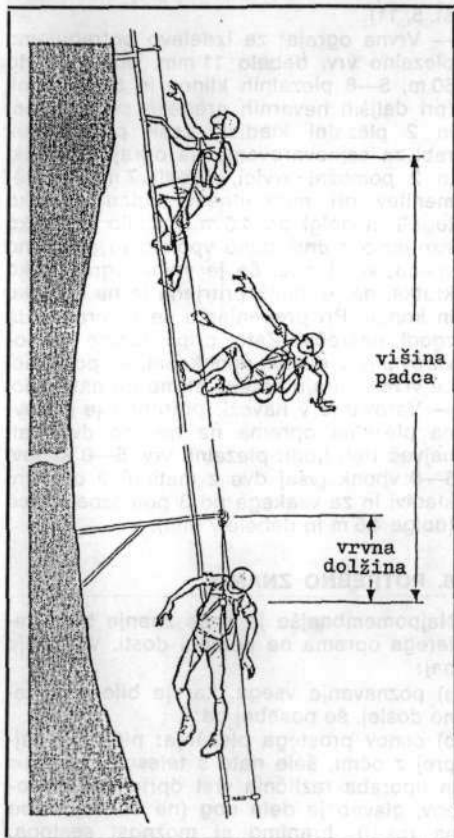
Klini so lahko ravni, kljukasti (na koncu obrnjeni navzgor v obliki črke L) ali imajo manjšo zanko, skobe pa imajo večjo zanko v obliki črke U za stop ali pa so na dva kota. Na zgornjih straneh so skobe včasih narezane in hrapave, da so kot stopi bolj zanesljive.

Za nadelavo poti velja precej pravil, ki so iz razumljivih razlogov splošna in je potrebno nameščanje varoval prilagoditi razmeram. Upoštevati moramo tudi, da so večinoma prilagojena hoji navzgor. Posebno v tujini so ponekod poti od tal do vrha povsem opremljene z umetnimi varovali in jim na primer v Italiji pravijo »vie ferrate« ali po naše »železne poti«.

2. STOPNJA ZAHTEVNOSTI

Komisija za pota PZS je skupaj s podkomisijo za GRS pred kratkim razvrstila vse planinske poti v tri težavnostne skupine:

Prikaz padca ob jeklenici s samovarovanjem

— lahke, na katerih si pri hoji ni potrebno pomagati z rokami, na strmih pobočjih so dovolj široke tudi za manj izurjene in zahtevajo le nekaj pozornosti in telesne pripravljenosti;

— zahtevne, na katerih si prek težjih mest zaradi varnosti že pomagamo z rokami, imajo pa tudi že varovalne naprave, ki so namenjene varnosti, niso pa nujne za premagovanje težjih mest;

— zelo zahtevne, na katerih je uporaba rok nujna in nam šele varovala omogočajo prehod težjih mest, kjer bi bilo sicer potrebno varovanje s plezalno vrvo.

Druge in tretje bodo na začetku imele oznako zahtevna oziroma zelo zahtevna pot (glej PV 1986, št. 8, 360 in Obvestila PZS 1987, št. 11). Ta hvalevredni sklep je lep prispevek k preventivi, verjetno pa bo vsaj v nekaterih okoliščinah doživel še praktične dopolnitve.

Pri obravnavanju varovanja moramo plezalne poti še dodatno razvrstiti:

— plezalne poti s posameznimi nevarnimi mesti,

— z daljšimi nevarnimi odstavki,

— nevarna večina plezalne poti.

Pri tem opredelimo nevarno mesto kot kraj, kjer bi lahko kdo od udeležencev izleta zaradi izpostavljenosti, krušljivosti, poškodovanih varoval ali drugih vzrokov zdrsnil ali padel in bi bil padec tudi usoden; zato tako mesto po pravilih plezalne tehnike zahteva uporabo vrvi in varovanja.

3. ŠTEVILO UDELEŽENCEV IZLETA

Odločitev za bolj ali manj zahtevan izlet je vedno odvisna tudi od števila udeležencev. Upoštevati moramo, ali se nanj odpravljajo:

— posameznik,

— skupina dveh ali treh,

— skupina štirih ali več planincev.

Od števila udeležencev sta med drugim odvisna tudi način varovanja in potrebna oprema. Še posebej gledamo na to, kako so planinci opremljeni, telesno in duševno pripravljeni in koliko imajo izkušenj na zahtevnejših poteh.

4. NAČIN VAROVANJA

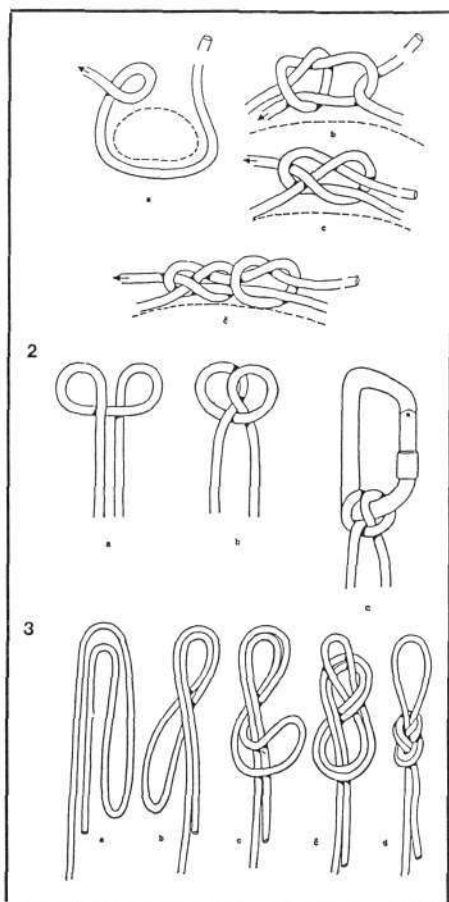
Na voljo imamo tri načine varovanja:

— samovarovanje, pri katerem se vsak posameznik varuje posebej;

— vrvena ograja, ki jo napnemo prek nevarnega območja, na njej pa se še posebej varuje vsak posameznik;

— plezanje v navezi po vseh pravilih plezalne tehnike.

Na odločitev za posamezno obliko varovanja seveda vplivajo vse že naštetje krajevne okoliščine — poleg števila udeležencev, pripravljenosti, opreme in znanja. Če posameznik opusti varovanje, naj bo to njegova zavestna in preiščljena odlo-

Vozli, ki so v rabi pri samovarovanju in pri izdelavi vrvene ograje: 1. Najfonski vozel, 2. Bičev vozel, 3. Osmica

čitev, za katero povsem odgovarja. Seveda ni prav, če se tako poda na pot, ki je ne pozna niti po opisu, in ne ve, kje bo srečal težave, iz katerih se je težko vrniti. Če pa se za hojo brez varovanja odločita dva ali več planincev, naj se vedno zavedajo, da za vse odgovarja najbolj izkušeni, ki naj še posebej premisli, ali lahko nosi to odgovornost, tovariši pa o tem, ali mu tako veliko odgovornost smejo naložiti. Zlepa ne bo imel možnosti, da bi ves čas gledal pod prste in noge vsakemu, še posebno pa ne na kočljivih mestih.

5. POTREBNA OPREMA

Splošna oprema: posebej so pomembni visoki gorski čevlji z rebrastim podplatom. Dobiti je mogoče tudi zelo lahke. Copati nas puste na cedilu že na prvem grušču, zagotovo pa pri sestopu. Pumparice naj imajo dovolj dolgi hlačnici, naj bodo elastične ali pa široke, da nas ne vežejo pri razkoraku, segajo naj nad pas in imajo

naramnice. Posebno pri daljših plezalnih poteh so zelo priporočljive tanke usnjene rokavice, ki nas varujejo žuljev in poškodb. Zaščitna oprema: posebej poudarjamo uporabo čelade. Veliko poti doma in v tujini je izredno obljudenih in je nevarnost padajočega kamenja velika; pred tem nas dobro zaščiti tudi navadna delavska čelada. Nujen je tudi komplet plezalni pas (Sledi 1986, št. 5, 11), saj se zaradi toge obremenitve že pri petmetrskem padcu izredno poškodujemo. Razmerje med višino padca in vrveno dolžino (faktor padca) je namreč zelo veliko; pri tem pride do velike obremenitve klinov, jeklenice, vrv in vponk, ki se lahko poškodujejo ali celo zlomijo. Na zelo strmih, izpostavljenih in zahtevnih plezalnih poteh naj bo zato plezalni pas obvezen. Pri nas naj bi jih začelo izdelovati podjetje na Blejski Dobravi, oglašajo pa se tudi drugi izdelovalci.

Plezalna oprema je odvisna od izbranega načina varovanja:

— Samovarovanje: vsak posameznik rabi dve vponki (po možnosti s samozaporno matico — glej PV 1984, 10, 473 — ali vsaj z navadno matico) in 11,5 mm debelo in vsaj 4,5 m dolgo plezalno vrv (s poskusi so dokazali, da so pri tem načinu varovanja tanjše vrvi nevarne — glej Sledi 1986, št. 5, 11).

— Vrvna ograja: za izdelavo potrebujemo plezalno vrv, debelo 11 mm, dolgo 40 do 50 m, 5—8 plezalnih klinov in 5—8 vponk (pri daljših nevarnih predelih seveda več) in 2 plezalni kladivi. Vsak posameznik rabi za samovarovanje na ograji 2 vponki in 2 pomožni vrvici, debeli 7 mm (obremenitev pri morebitnem padcu ni tako toga!) in dolgi do 4,5 m. Za silo se lahko varujemo z eno samo vponko in pomožno vrvico, vendar le, če je vrvna ograja tako kratka, da je lahko pritrjena le na začetku in koncu. Pri prepenjanju se namreč rada zgodi nesreča. Zato priporočamo samovarovanje z dvema vponkama, še posebno, če vrvna ograja poteka strmo ali navpično. — Varovanje v navezi: potrebna je osnovna plezalna oprema na navezo dveh ali največ treh ljudi: plezalna vrv, 5—8 klinov, 5—8 vponk (vsaj dve z matico) 2 plezalni kladivi in za vsakega po 3 pomožne vrvice (dolge 4,5 m in debele 7 mm).

6. POTREBNO ZNANJE

Najpomembnejše je naše znanje brez katerega oprema ne pomeni dosti. Vključuje naj:

- poznavanje vsega, kar je bilo omenjeno doslej, še posebej pa:
- osnov prostega plezanja: plezamo najprej z očmi, šele nato s telesom; preskus in uporaba različnih vrst oprimkov in stopov, glavno je delo nog (ne obešajmo se na roke!), hranimo si možnost sestopa,

ritem, dihanje, telo odmaknjeno od stene, pravilo treh opor itn. (Glej 3. izdajo priročnika Hoja in plezanje v gorah, PZS 1984). Vsega tega se lahko naučimo v bližnjem plezalnem vrtcu, na vsak način pa ponovimo pred začetkom ture.

c) Še pred začetkom ture ponovimo osnove hoje po plezalnih poteh. Vsa varovala v gorah so izpostavljena izjemnim razmeram in jim ne smemo vedno vnaprej zaupati. Vodnik pred seboj skrbno pregleda in preskusi varovalne pripomočke s previdnim prijemom ter se prepriča, če klini trdno sede, če je jeklenica primerno napeta in ni razcefrana. Kjer je pot varovana z žico in s klini, bodimo vedno previdni, a nikdar boječi. Če se jeklenice oprijema več rok hkrati, nas motijo zopni sunki in nihanje. Ohlapna jeklenica nam pri tem, ko jo kdo drug obremeni, zopno pritisne prste v steno ali jih celo priščipne. Na vse to moramo računati že prej in se navaditi ustreznega ukrepanja. Ne smemo pa pozabiti, da so varovala le pripomočki, s katerimi laže vzdržujemo ravnotežje. Zato naj se hoja po plezalnih poteh nikoli ne spremeni v guganje in obešanje po jeklenici, s čimer bi bili ogroženi tudi drugi, ki so ob njej. Če je žica preohlapna, naj jo prvi uporablja kar najmanj.

Previdno naj se vzpne do njenega zgornjega konca in se prepriča, če je dobro

pritrjena. Kjer bi zaradi prevelikega nihanja lahko kdo omahnil, je najbolje, da se naslednji vzpenjajo posamič. Če je žica razcefrana, moramo paziti, da se ne urežemo. Vedno pazimo na varovalna sredstva in v bližnji planinski koči takoj sporočimo poškodbe, ki smo jih opazili na poti.

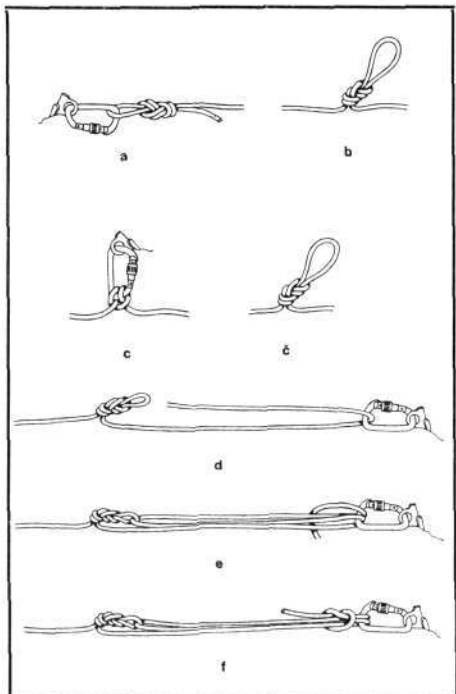
Največ nevarnih okoliščin je pri prena-glem srečevanju ali celo prehitevanju, zato oboje opravimo na varnih ali vsaj ugodnejših mestih. Na vseh zavarovanih mestih in sploh na vseh ozkih prehodih ima prednost sestopajoči. Seveda pa mora počakati vsaj toliko, da se tisti, s katerim se bo srečal, umakne na dobro stojišče. Jeklenica mora biti dovolj debela, da je imamo kaj prijeti v roko. Po njej ne drsimo z roko, ampak jo pripravljamo. V prečnicah jo držimo z obema rokama, s prvo z zgornje, z drugo pa s spodnje strani. Vseeno se zavedajmo, da se na njej ne bomo mogli obdržati, če bi nam nenadoma spodneslo obe nogi, ker bi bil sunek premočan. Zato ves čas skrbimo za ravnotežje in pravilno obremenitev stopov, še posebno če niso posebej nadelani in imamo opravka s strmimi gladkimi ploščami. Pri samovarovanju naj bo na jeklenici med dvema klinoma vedno le en sam planinec, da ob morebitnem padcu ne pahne še drugega (slika). Klini jeklenice pa naj bodo v strmih in navpičnih predelih med seboj oddaljeni manj kot 5 m, ker so sicer posledice padca samovarujočega usodne. Tudi kline prijemamo, če je le mogoče, s spodnje strani, ker je edino ta prijem primeren ob morebitnem zdrsu, vendar se je tudi tako težko obdržati. Prijem klina z zgornje strani je pri padcu zagotovo usoden, zato naj bo le za vzdrževanje ravnotežja, ko so drugi udje na zanesljivih oporah.

č) Tehnično plezalsko znanje, katerega minimum je odvisen od izbranega načina varovanja:

— samovarovanje: vsak udeleženelec mora znati rokovati z vponkami. Vpenjamo jih vedno tako, da je pregibna vzmet obrnjena navzgor (začetniki so pri vpenjanju praviloma zelo nespretni in jih zlahka izgube). Vodnik mora znati navezati vodene oziroma pripraviti samovarovanje vsakemu udeležencu. Naveže ga z najlonskim vozlom na sredini 4,5 m dolge vrvi, na obeh prostih koncih pa z osmico pritrdi vponko. Če ima udeleženelec plezalni pas, ga naveže z osmico (ne s starim vodniškim vozlom!) na sredini vrvi. Ponovno mu razloži, naj prvo vponko vpne na začetek jeklenice, drugo pa k pasu. Ko bo prišel do naslednjega vmesnega klina, bo najprej onstran vpel drugo vponko in šele nato izpel prvo. Tako bo ves čas samovarovan.

Najbolje je, da se vsi, ki so namenjeni na izlet po plezalnih poteh, nauče hoje, sa-

Sestavine vrve ograde: Začetek z osmico (a), vmesna osmica (b), vmesni klin z bičevim vozlom (c), vmesna osmica (č), zaključek z napenjanjem vrvi (d—f)

movarovanja in drugih oblik varovanja že doma (na primer v Turncu pod Šmarno goro ali vsaj v improviziranih okoliščinah v bližnjih plezalnih vrtcih). Tam naj jim vodnik pokaže tudi samovarovanje z eno vponko in poudari, da je primerno le na lažjih, kratkih odstavkih, ker med prepenjanjem vponke ni samovarovanja. Zavedajmo se, da imajo na težavnih mestih tudi izkušeni dosti opravka z ravnotežjem in je prav, da so ves čas varovani, to pa je mogoče le z dvema vponkama.

Vodnik posebej pokaže tudi delovanje vponke s samozaporno matico ter samovarovanje z uporabo prevzemnika (porabnika) energije padca (glej Sledi 1986, št. 5, 11 in članek v Alpinističnih razgledih 1979, št. 2, 20);

— vrвна ograja, za katero se odločimo, če je vodnikov premalo, če nevarni odstavki niso predolgi in imamo dovolj ustrezne opreme. Vsak udeleženec mora obvladati samovarovanje z dvema vponkama, vodnik pa mora imeti osnovno plezalsko znanje (zabijanje in uporaba klinov, uporaba vponk) in obvladati izdelavo ograje. Vrv pritrdi z osmico in vponko ali pa z bičevim vozlom neposredno v uho prvega klina, da je čim manj odvečnega gibanja in je vrv kar najbolj napeta. Vmesni klini naj bodo na 5 do 10 m, kar je odvisno od težavnosti in strmine. Če vrv poteka bolj strmo, jih mora biti več. V vmesnih klinih uporabi tudi vponke, vpne vanje bičev vozol in vrv spet kar najbolj napne. Pri zadnjem klinu zaključiti z bičevim vozlom, saj lahko vrv nato še napne. Na prvem in zadnjem vozlu obvezno naredi tudi varovalni vozol. Če je vrv vseeno premalo napeta, jo lahko dodatno napne na način, ki je v navadi pri reševalni tehniki. Nekaj metrov pred koncem vrvi naredi osmico z zanko, napelje konec vrvi skozi uho klina nazaj v zanko osmice in spet proti klinu. S tako narejenim škripcem je napenjanje bolj učinkovito, konec vrvi pa učvrsti z dvojnim varovalnim vozlom.

Če ena vrv ne zadostuje, jo lahko podaljšamo s podaljševalnim vozlom ali še bolje z vpleteno osmico, ki se pri obremenitvi manj zadrigne in jo lažje razvozla-

mo. Če vrвна ograja poteka strmo ali celo navpično, vmes pa ni dosti klinov, naredimo na vsakih nekaj metrov osmico z zanko. Za zanko se napredujoči lahko prime, vozol pa ob morebitnem padcu zadrži vponko. Pri navpičnih odstavkih napnemo tudi po dve vrvi, kar še posebno pomaga povsem neizkušnim. Daljšo vravno ograjo pripravi posebna predhodna skupina že prejšnji dan.

Ko je vrвна ograja gotova, vodnik spet ponovi navodila za samovarovanje in vsakega udeleženca naveže na pomožno vrvičo z vponkama na obeh koncih. Ves čas nadzoruje napredovanje in prepenjanje samovarovanja.

— Naveza: vsi sodelujoči morajo poznati osnove plezalne tehnike: navezovanje, ravnanje z vrvo in z vponkami, varovanje, sporazumevanje naveze.

Vodniki smejo imeti največ dva vodena, za katera povsem odgovarjajo. Prvi v skupini je najbolj izkušen, ki pozna pot in cilj. Če je izkušen dovolj, je najbolje, da so naveze po dva in dva in se šele zadnji, morebiti planinec brez para, priključiti zadnji navezi kot tretji. Če to ni mogoče, naj bodo izkušeni razporejeni tako, da nadzorujejo tudi naveze manj izkušenih.

Tudi pri hoji po brezpotjih moramo upoštevati, ali gre le za posamezna nevarna mesta, daljše nevarne odstavke ali pa je vsa smer zahtevna oziroma nevarna. Značilnosti brezpotij so večja strmina, manjši stopi in oprimki, razporejeni povsem naključno, travnat svet, poraščen z ruševjem. Svet je pri sestopu praviloma precej teže prehoden. Če je v nekem brezpotju le eno težavno in nevarno mesto, velja vse skupaj že kot plezalna smer. Če je tak odstavek kratek, uporabimo vravno ograjo. Če je daljši in imamo dovolj časa in opreme, vodnikov pa ne, tudi tu naredimo vravno ograjo. Če pa je vodnikov in opreme dovolj, na srednje dolgih in težavnih odstavkih napredujemo v plezalnih navezah, enako tudi v pretežno težavnih smerih. Seveda ni priporočljivo voditi skupine brez izkušenj v smeri, ki so težavnejše od I. stopnje po plezalski težavnostni lestvici UIAA, še posebno pa ne, če so strme, krušljive in izpostavljene. Vedno se tudi zavedajmo, da vrv brez varovanja pomeni nespametno in nevarno ravnanje. Zato moramo varovanje povsem obvladati in tudi uporabljati.

Dober gornik se mora previdno lotiti nepredvidnih dejanj.

Josef Dorn

Ali ima Triglav desne in leve ovinke? Kje pa! Pot na Triglav ima leve in desne prepade.

12-letna deklica

Doktorica bioloških znanosti je postala Nada Praprotnik, do prejšnjega meseca dolgoletna članica uredniškega odbora Planinskega vestnika. Soudrednikovanju se je odpovedala na lastno željo, vendar je obljubila, da bo s PV še sodelovala. Doktorica Nada Praprotnik, iskrene čestitke za akademski naslov v imenu bralcev in uredništva Planinskega vestnika!

SNEŽNI PLAZOVI V VRATIH IN KOTU

NEVARNA BELA OPOJNOST

MIHA PAVŠEK

Kdo od planincev ne pozna naših dveh alpskih dolin, po katerih vodi mnogo planinskih poti na našega očaka? Verjetno je tudi veliko tistih, ki se jim zdita ti dve dolini med najlepšimi pri nas. Toda če so Vrata zaradi dobre ceste in Aljaževega doma pogosto cilj naših izletov, tega ne moremo trditi za Kot, ki je veliko redkeje deležen našega obiska.

Seveda je to območje čedalje bolj zanimivo tudi pozimi, saj tod vodi mnogo turnih smukov, ki so med najdaljšimi in najlepšimi pri nas. Alpinisti pogosto obiskujejo ostenja pozimi, saj so zimski plezalni vzponi vse bolj privlačni. Zato je še kako pomembno poznavanje zimskih razmer v obeh dolinah in tudi v visokogorju, ki jih obdaja. Da tod pozimi gospodarijo snežni plazovi, nam pričajo že mnoga ledinska imena, povezana z njimi (krnica Med plazmi, Suhi plaz, pod Steno kraj V plazičih). Sicer pa tudi poleti vidimo marsikakšno drevo ali pa kar večji del gozda, ki so ga poškodovali snežni plazovi. V takih primerih se naša pot nekoliko zavleče, saj se moramo izogibati podrtim deblom. Torej so v dolinah zaradi naravnih značilnosti (velike strmine, neporasla pobočja, debela snežna odeja) pogoji za proženje snežnih plazov.

Namen tega članka je predstavitev glavnih in najnevarnejših lokacij, na katerih se pojavljajo snežni plazovi. Mislim, da nam bo to še olajšano s kartografskim prikazom, ki naj bi služil kot dodatna priloga pri predstavljanju te problematike. Pri ugotavljanju lokacij sem se predvsem naslanjal na starejšo literaturo, največ podatkov pa sem našel v članku prof. Gamsa.* Seveda pa so nepogrešljivi tudi nekateri prispevki v starejših letnikih Planinskega vestnika, ki že od nekdaj skrbijo in opozarja na nevarnosti snežnih plazov. V veliko pomoč mi je bilo tudi lastno poznavanje terena v zimskih razmerah, saj sem tudi sam vnet planinec in turni smučar. Najboljši poznavalci pa so seveda domačini, ki najpogosteje zahajajo v območje obeh dolin. Rad bi se še posebno zahvalil Avgustu Delavcu, vodji Triglavskega muzeja v Mojstrani, ki mi je bil v veliko pomoč pri odkrivanju in tolmačenju snežnih plazov. Zato že sedaj opozarjam, da še zdaleč niso opisani vsi snežni plazovi,

saj je območje obeh dolin zelo obsežno, nekateri predeli pa so tudi težje dostopni. Vsak odziv na ta članek v smislu dopolnitve bo zato koristen in dobrodošel, saj je glavni namen opozoriti planince na kraje, kjer so pojavljajo snežni plazovi, ki s tem ogrožajo naša življenja.

PLAZOVI V VRATIH

Opisal jih bom kar po vrsti, od spodnjega dela doline pa vse do zatrepa na prevału Luknja.

Kot vemo, je cesta v Vrata pozimi neprevozna, saj njeno pluzenje ne bi bilo smiselno, ker v dolini ni prebivalcev, ki bi bili stalno naseljeni. Že samo na cesti do kočice pri Peričniku nas lahko včasih presejeta dva manjša plaziča. Prvi je dober kilometer pred kočico, drugi pa na ravnini tik pred zadnjim klancem pod kočico. Podobni plaziči so še na klancu Kreda, kjer je cesta najbolj strma. Na karti jih sicer nisem označil, kljub temu pa menim, da so tudi ti nevarni. Pozimi pride do Peričnika veliko smučarjev tekačev, ki si naredijo smučino prav do kočice. Tam pustijo smučič in si gredo ogledat slap, ki je v ledenem oklepu še lepši in nenavadnejši. V zadnjem času se je razvilo tudi plezanje po zaledenelih slapovih in to bo privabilo v te predele še več ljudi, zato previdnost ne bo odveč.

Prvi večji plaz pride po strugi Malega Črlovca. V letu 1952 je podrl ogromno gozda (1500 m³ lesa in še enako prostornino drv). Zaustavil se je nekaj deset metrov nad cesto, zračni pritisk pa je podrl nekatera drevesa tik ob cesti. Tudi po hudourniški strugi Velikega Črlovca pride izjemoma plaz prav do ceste, navadno pa se ustavi nekaj sto metrov višje. Zanimivi so tudi manjši plazovi, ki pridejo izpod Črne gore (nasproti kočice pri Peričniku) prav v strugo Bistrice. Zanimivo je, da ta plaz opisuje že Aljaž, ki je nasploh prvi opisal plazove v Vratih (Planinski vestnik, 1923). Pravi, da naj bi se omenjeni plaz včasih celo združil s onim iznad Peričnika, kar pa je kar malce vprašljivo, o čemer mi je lansko poletje pritrčila tudi dolgoletna oskrbnica kočice pri Peričniku. Sicer pa je glavna značilnost večjih plazov v Vratih ta, da se ustavijo na zgornjem robu gozdov (največja škoda), na meliščih pod pobočji, najmočnejši pa pridejo celo prav v strugo Bistrice. Med slednjimi je vsekakor plaz pod Škrnatarico ali izpod Brinove glave (1571 m). Žleb, po katerem se sproži, je naravnost idealen,

* Dr. Ivan Gams: Snežni plazovi v Sloveniji v zimah 1950—54, Geografski zbornik 1955.

saj je le poraščen s travo, ves čas dovolj strm in tako snežne gmote nimajo ovir pri svojem napredovanju. Vzrok za njegovo stalnost in moč tiči v mogočnem zaledju, ki se začne že v krnici Med plazmi tako, da imajo snežne mase prek 1000 m padca. V spodnjem delu plaz spreminja smer, zato je tudi lega plaznega vršaja (spodnji del plaz) zelo različna. Z gotovostjo lahko trdim, da plaz ob vsakih obilnih padavinah pride oz. sega prav do ceste, njegov maksimalen obseg pa še mnogo nižje, o čemer nam pričajo tudi mlada, komaj zarasla drevesa. Plaz izpod Brinove glave naj bi v prejšnjem stoletju (l. 1850, 1878) prišel celo prek Galerij v Bistrico. Enak obseg je imel l. 1952, ko je bila lovska kočna na Čenkovem rovtu s plazino zasuta do verande.

Naslednji plaz je pod krajem Na pragu in je dokaj stalen, vendar pa zaradi manjšega zaledja ne prodre tako nizko in podre le nekaj dreves ob svoji poti. Nekoliko močnejši je plaz, ki prihaja po Rdečem potoku. Tudi ta ima močno zaledje (travnate vesine — Na brinju) in velik padec, zato se v spodnjem delu močno razširi in polomi robni pas gozda, vendar do ceste ne pride (izjemoma le po strugi). Tudi ta je bil l. 1952 izjemen, v že omenjenem članku o snežnih plazovih pa je tudi podrobno skiciran. V soseščini sta le še dva manjša plaziča pod Kališčem, ki pa nista tako nevarna.

Po plazini Suhi plaz drsi sneg dokaj pogosto in stalno menjava svojo dolžino. Tudi izpod Škrlatice in Spodnjega Rokava dokaj pogosto plazi, posledica pa je eno izmed redkih snežišč na prisojni strani doline Vrat. V okolici strmih polic sta pogosta še dva manjša plazova.

PLAZ JE PODRL KOČO

Pogost je tudi plaz z Rušja-Bukovja, ki pa se ustavi že nad dnom doline. Desni je nekoliko bolj nestalen, zato pride levi krak plaznega vršaja nekoliko nižje. Ta plaz je »znamenit« po za planince bolj žalostnem dogodku. Leta 1909 je bil tako močan, da je že omenjeni daljši krak zavil proti tedanjemu Aljaževemu domu in ga podrl. Glavnina snežne mase je sicer obstala pred domom, svoje pa je opravil silovit zračni pritisk, ki je stavbo dobesedno odnesel oziroma porušil (slike o tem lahko vidimo v Triglavskem muzeju v Mojstrani). Kočo so nato postavili nekoliko stran, kjer stoji še danes, vseeno pa je bil to takrat hud udarec mlademu slovenskemu planinstvu. Od stare kočice so vidni le še temelji, kjer danes stoji agregat, ki napaja Aljažev dom z električno energijo. Domačini vedo povedati, da je takratni plaz podrl stoletne smreke in menda so bile stvari iz kočice razmetane tako daleč,

da so nekatere ležale celo v strugi Bistrice.

Če gremo po dolini naprej, je naslednji plaz pod ostenjem Stenarja. V spodnjem delu se razcepi v več krakov. Eden od teh je l. 1952 segal do stare karavle, ki je nekoliko naprej do Aljaževoga doma.

Od spomenika padlim partizanom-planincem naprej je nevarnost snežnih plazov še večja, saj dolina s triglavske strani ni zaščitená z gozdom. Ta predel se imenuje V plazičih in že ime samo je dovolj zgovorno. To so dokaj strma, slabo poraščena melišča z bogatim zaledjem, ki ga tvori sistem polic, prek katerih pada sneg in povzroča snežne plazove. Pod Severno triglavsko steno (ali kar Steno) pridrivajo večje snežne gmote po grapah, najmočnejša pa je vsekakor Jugova, pod katero je tudi vse leto veliko snežišče. Manjši plazovi so še na obeh straneh prevala Luknje, zato se tudi tam na začetku poletja še dostikrat obdrži strnjeno snežišče. Po zimah z izdatnimi padavinami se ohrani snežišče praktično v vsej širini pod Steno in Pihavcem. Takrat Bistrica ob izviru pod snežiščem izdolbe značilen predor, po katerem teče, dokler se okoliški sneg ne stopi. V zatrepu doline Vrat se sproži še močnejši plaz v Sovatni in pod Turnom pod Stenarjem. Prvi je bolj nevaren planincem, saj tod vodi pot na Kriške pode, drugi pa le poškoduje spodnja drevesa. Oba sta zelo pogosta, saj zaradi velike strmine in travnate podlage za sprožitev ne potrebujeata ogromnih količin snega.

Tudi osojna stran doline ima polno plazov. Tiste V plazičih sem že omenil, sicer pa ima tudi nižje vsaka grapa svoj plaz. Ti plazovi za planince niso zelo nevarni, saj tod ni veliko poti. Močnejši je le plaz nad Anclovim rovtom. Za turne smučarje pa so predvsem nevarni plazovi v okolici Cмира. V mislih imam predvsem tiste na meliščih nad krajem V dnu in dva plazova na obeh straneh strmega spusta, kjer prehaja krnica Za Cmirom v glavno dolino (Vrata).

PLAZOVI V KOTU

Tudi tu prek zime gospodarijo plazovi. Prva dva večja sta že takoj nad Biščkovim rovtom, pridrivata pa po grapah izpod Macesnovca. Podobni manjši plazovi so v sosednjih, manjših grapah. Vsi skupaj nagrmadijo v Klinu ogromno gmoto snega, izpod katere še dolgo v poletje izvira Kotarica. Tej gmoti se pridruži še plaz, ki pride izpod Vrbanove špice in ob izjemnih razmerah plaznina prodre prav do Klina. Najmočnejši plazovi pa se sprožijo tik pod steno Rjavine in običajno se plazina ustavi šele v Gubah. O rednosti teh plazov nam pričata tudi stalni snežišči pod steno. Ker se strmina pod Peklom

nekoliko umiri, tod nevarnejših plazov ni. Pač pa se prav v Pekel izteka nekaj plazov različnih obsegov, močnejši pa so predvsem tisti, ki pridrvijo izpod Rjavine.

PLAZOVI V VISOKOGORJU

Manjši in večji se prožijo po vsej širini Triglavskega ledenika, tisti pa, ki je najbližji robu Severne stene, zdrsnje pogosto kar prek nje in aktivira nižje ležeče grape v ostenju. Sicer se sproži največ plazov s pobočij v grebenu Kredarica—Rž, njihova stalnost pa je zelo različna. Imajo vsekakor odločilen pomen pri nastanku in ohranitvi snežišč na Triglavskih podih. Večji plaz se sproži tudi pod Begunjskim vrhom (studencem), zato nas ob poti Čez prag še dolgo v poletje preseneča snežišče. Močnejša plazova se sprožita še v zatrepu krnice Za Cmirom, nekaj manjših, a stalnih pa se utrga še na osrednjih pobočjih Cmira.

Tudi na pobočjih na drugi strani doline Vrat je v visokogorju polno plazov. Ker pa so ti predeli nekoliko manj obiskani kot soseščina Triglava, se nisem posvetil tako natančni ugotovitvi lokacij posameznih snežnih plazov. Še najbolj nevarno je že omenjeno območje ob poti skozi Sovatno na Kriške pode. Sicer pa za ves ta del velja, da se strogo izogibamo strmih pobočij, ki so poleti poraščena s travo ali pa gre za obširna melišča.

NEVARNOSTI MORAMO POZNATI

O tem, kako naj se izognemo snežnim plazovom ali se pred njimi zavarujemo, je veliko načinov in metod, o katerih je na voljo tudi dosti literature, vedno več tudi slovenske. Sicer pa to tudi ni bil namen

tega zapisa. Predvsem je važno, da ob obilnem sneženju čimprej odhitimo v dolino ali pa počakamo v koči (bivaku, zavetišču) na izboljšanje vremena in potem preudarno izberemo pot svojega sestopa. Seveda je ob takem vremenu (vremenski napovedi) podajanje na turo zelo nevarno in predvsem nepremišljeno. Posebno nevarne za plazove so tudi nenadne in močne vremenske spremembe, včasih tudi otoplitve, ko gre za travnato podlago.

Skratka, s pametnim in preudarnim odhodom v gore in s pravilno izbiro poti lahko varno in prijetno izpeljemo turo in se ognemo tudi takim nevarnostim, kot jih povzročajo snežni plazovi.

Ob tem bi rad poudaril še naslednje. Imamo dokaj kvaliteten vodnik za turne smuke, opremljen tudi s karto, na kateri so posamezni turni smuki označeni s puščico. Ta karta bi veliko pridobila, če bi na njej označili (z različnimi barvami stopnjo ogroženosti ali s šrafurami) najbolj izpostavljena mesta, na katerih so snežni plazovi najpogostejši. Mislim, da ta predlog ni neuresničljiv, treba bi bilo le nekaj let načrtnega in vsestranskega sistematičnega opazovanja, ki pa bi bilo po opravljenem delu še kako koristno. Vedno več je tistih, ki tudi pozimi in spomladi obiskujejo visokogorje ter tam najdejo mir in zadovoljstvo, saj vsi vemo, kako neprijetno je smučanje v dolgih vrstah, ki na naših smučiščih na žalost niso redkost. In ravno triglavska soseščina z dolinama Kota in Vrat je eden od naših turnosmučarskih »rajev«, zato bo tale opis plazov prišel prav vsem, ki so zvesti obiskovalci obeh dolin kot tudi tistim, ki njune lepe smučarske terene šele odkrivajo.

* * *

(Tekst je le del seminarske naloge z naslovom **Ogroženost triglavskih dolin Vrata in Kot zaradi naravnih nesreč**, ki je bila opravljena v okviru študija na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani.)

Ko boste šli v gore in na griče, v gozdove in nasploh v naravo, vzemite s seboj plastično vrečko, v katero boste spravljali tisto, kar ste včasih skrivali pod kamne, sežigali ob poti ali zakopavali v krtine! Narava bi bila preobremenjena z odpadki, če bi jih vsi, ki hodimo po njej, puščali ob poteh. Opozarjajte na to vsakogar, ki bi se obnašal drugače!

POGOSTO PROUČEVANI PLAZOVI

PAVLE ŠEGULA

Članek Mihe Pavška, študenta geografije in mladinskega vodnika, iz več razlogov zbuja dobro voljo.

Najprej je hvalevredno, da se med seminarskimi nalogami in diplomskimi deli študentov ljubljanske Univerze že nekaj let pojavljajo tudi dela, ki na tak ali drugačen način obravnavajo snežne plazove.¹ Kaže, da o tej *nekoristni in nevhvaležni* temi pričenjajo razmišljati tudi vzgojitelji v trdnjavi naše znanosti. No, za geografsko fakulteto to že dolgo ni nič posebnega, zadnje čase so ji sledile tudi nekatere druge. Posebej je razveseljivo, da se s to problematiko ukvarjajo mladi ljudje, bodoča vodilna inteligenca, in še, da so ti vrh vsega tudi dobri gorniki, alpinisti, reševalci ter poborniki in nosilci planinske vzgoje.

Dela, ki imajo opravka z raziskavami in odkrivanjem plazin na Slovenskem, imajo tudi praktično vrednost in pomen za kataster snežnih plazov. To neposredno prispeva k znanju o naravnih pojavih, ki zadevajo sneg in led, za nameček pa še večjo varnost vseh, ki v zimskih razmerah neradi čemijo v zapečkih.

Ob čitanju Pavškovega tipkopisa se mi je porodilo nekaj misli, ki bi mogle biti zanimive za bralce PV, posebej tiste, ki jim je mar razmišljanje o snegu in plazovih. Najprej nekaj o zbiralcih podatkov o plazinah!

Vse tisto, kar je napisal Pavšek, drži, seveda pa ne on, ne kdo drug ne more vedeti za vse tiste, ki so zbirali ali še zbirajo podatke o tem, kje so na Slovenskem plazine. Ne gre samo za to, da preprosto navedem nekaj imen; prav je, da so ta znana, saj bo ob večji preventivni dejavnosti nemara celo kak projektant stopil k temu ali onemu in ga prosil za podatke.

Dr. I. Gamsa in njegove Plazove v Sloveniji omenja poleg domačinov iz Mojstrane, A. Delavca in drugih, že Pavšek. Vedeti pa je treba, da je Julijske Alpe od Vršiča do Komne in Vogla zlasti v obdobju med letom 1963 in 1985 zelo sistematično opazoval alpinist, gorski reševalec in smučar Ciril Praček. Večinoma sam, pogosto pa s tovariši Maksom Medjo, Nikom Tancarjem, Arminom Medjo pa z Jožetom Pintarjem, Levom Pipanom in Urošem Zupančičem je opravil orjaško delo. Opazoval je snežne razmere in vestno beležil plazove, s ka-

terimi se je srečeval na svojih poteh po gorah. O izsledkih je poročal Zavodu za pospeševanje in razvoj turizma na Bledu oziroma Zavodu za izgradnjo športno-turističnih centrov prav tam, predhodnikoma sedanjega Triglavskega narodnega parka. Na trentarski strani smo po letu 1975 zbirali podatke za kataster snežnih plazov na območju kaninskih žičnic in ceste Bovec — Vršič F. Bernot, R. Lipušček in P. Šegula ob sodelovanju F. Muleja, B. Vengusta, T. Jegliča in kasneje A. Horvata ter delavcev Kaninskih žičnic. R. Lipušček je kasneje v okviru dejavnosti mladih raziskovalcev, katerih mentor je bil, svoj pregled plazin v Gornjem Posočju še močno dopolnil in poglobil.

Na območju Vršiča je plazine še posebno izdatno vzel na muho Jože Pintar, pri čemer mu je bil vir podatkov tudi J. Vertelj-Hanza. Sodelovali so spet tudi člani podkomisije za plazove pri GRS. Zelenico so obdelovali tržiški gorski reševalci; Marjan Salberger je s sodelavci A. Robičem, F. Primožičem in drugimi opisal plazine tudi za območje Jelendola in ceste Podljubelj—Ljubelj.

Vseslovenski pregled plazin, ki zadevajo ceste, ogrožajo bivališča in železnico, je utemeljil že geograf I. Gams s sodelavci v študiji Plazovi na Slovenskem. Dodelala in dopolnjevala sva jo z raziskavami za »Preliminarno poročilo o delu na katastru snežnih plazov na območju SR Slovenije« F. Bernot in P. Šegula ob sodelovanju krajevnih poznavalcev, občinskih cestnih nadzornikov, gorskih reševalcev in drugih, vendar pa svoje pozornosti nisva usmerjala v višje lege in visokogorje.

Za visokogorski svet tako — razen navedenega — žal ni pisnih podatkov, čeprav bi domačini, lovci, drvarji, kmetje, alpinisti, turni smučarji in gorski reševalci vedeli veliko povedati. Pač ne najdemo nikogar, ki bi znana dejstva spravil na zemljevide in matične liste katastra snežnih plazov. Še slabše kot v Julijskih Alpah je v Kamniško-Savinjskih Alpah, isto bi lahko rekli za Karavanke in predgorja.

Miha Pavšek v svojem prispevku izraža dvome, da bi se plaz izpod Peričnika in plaz s Črne gore lahko združila. Bolj verjame podatkom oskrbnice, pri čemer pa pozabi, da poleg plazov, katerih ponavljalna doba je pogostna (večkrat na sezono, enkrat na sezono, pa na pet in deset let in tako naprej) poznamo tudi take, ki pridrve komaj po petdesetih letih ali pa po več sto letih. To so plazovi, ki potrebu-

¹ A. Brvar, A. Horvat, D. Durjava in drugi.

jejo primerne pogoje, potem pa udarijo z nedoumljivo močjo. Poznamo plazove v Avstriji in Švici, ki so za ponoven udar potrebovali polnih pet stoletij in gotovo so še redkejši, kot poročata Flaig in Schild. Sicer pa so plazovi, ki se »srečujejo« v vznožjih nasproti ležečih pobočij, znani tudi pri nas. Med najbolj znanimi sta nedvomno plazova z Rombona in Vrha Krnice, ki preplavita drug drugega, hkrati pa zajezita Koritnico nedaleč od opuščene trdnjave Kluzje.

Miha Pavšek je v svojem prispevku izrazil željo in upanje, da bomo znane snežne plazove vnesli na zemljevide in priložnike turnega smučanja. Prepričan je, da bi to lahko preprečilo marsikatero nesrečo.

Sodobna praksa je glede tega zadržana. V nekaterih državah (v Franciji, Švici) je znan dokument »Pregled možnih plazov«, ki pa ni na vpogled javnosti. Tamošnje oblasti in upravitelji katastrov snežnih plazov menijo, da so podatki vse preveč pomankljivi, da ne vsebujejo zlasti tistih plazov, ki se trgajo sila poredkoma ali pa se pri nekaterih znanih plazinah varamo glede njihovega največjega možnega dosega in pogostnosti. Če bi take nepopolne podatke dali med ljudi, bi se ti osredotočili na tisto, kar je zabeleženo v zemljevidih in opisih, drugod pa bi bili premalo pozorni, češ, »saj tu ni plazov«. Taka informacija je nevarna dezinformacija, zato je bolje, da se med hojo v nevarnem svetu zanašamo predvsem na znanje in lastne ocene nevarnosti, ne pa slepo upoštevamo samo tisto, kar imamo zapisano v literaturi. Seveda pa s tem ne želimo reči, da podatki o znanih plazinah niso koristni ljudem, ki jih znajo prav uporabiti, pri tem pa ne pozabljajo, da za varnost lahko največ stori predvsem vsak sam.

Končno še nekaj v literaturi!

PV zdaj objavlja moje podatke o nekaterih znanih in dosegljivih tujih delih o snegu in plazovih kot tudi o varstvu pred plazovi. Opisal bom vse tiste priložnike in učbenike, ki jih avtorji namenjajo gornikom, smučarjem, varnostnikom, reševalcem, alpinistom, vojakom in drugim na nižji, srednji in višji stopnji oziroma strokovni ravni. Z njihovo pomočjo si količkaj prizadeven bralec lahko pridobi zelo solidno znanje in več možnosti, da ne bo zabredel v težave.

Kot pravi Miha Pavšek, je nekaj take literature že tudi pri nas. Če izvzamemo tisto, kar omenja on, bi veljalo povedati, da se sodobno učenje pri nas začneja z obsežnim člankom F. Avčina v PV 1/1951 — Sneg in plazovi. Na voljo je vrsta skript in člankov pa priložnikov ali poglavij v knjigah, namenjenih ljudem, ki hodijo, smučajo, delajo in plezajo v gorah, tako Plazovi A. Gayla v slovenskem prevodu, opomnik Pozor, plaz, učbenik Sneg, led, plazovi, poglavja o plazovih v Življenju v

naravi, Nevarnosti v gorah, v Priložniku za gorske reševalce, brošurici Vaditelj smučanja in še kje. Kdor hoče, si iz navedenih virov lahko pridobi zares dobro znanje, seveda ob ustreznem trudu in prizadevanju.

Učenost še nikomur ni sama od sebe zlezla v glavo, zato je tarnanje, da je ta ali oni priložnik težak, neumestno. Tako bi za Sneg, led, plazove svetoval vsem bralcem, ki ga ne obvladajo takoj po prvem branju, naj se ga lotijo še vdruživši in tretjič. Delo res zahteva malo več truda, zato tisto, česar ne razumemo, najprej samo prečitamo, k neznanemu se vrnemo kasneje. Če nečemu nismo kos sami, imamo dosti inštruktorjev vseh vrst, tečajev, seminarjev in posvetov, kjer bomo na vsako vprašanje dobili primeren odgovor.

Gore na sejmu Alpe-Adria

Na letošnjem marčnem sejmu Alpe Adria na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču je bilo med dejavnostmi za prosti čas planinstvo kar lepo zastopano. Na več stojnicah so se lahko obiskovalci seznanjali z najrazličnejšimi ponudbami gorskega turizma. Hudo bi bilo, če bi bilo na takem sejmu planinstvo postavljeno ob rob, saj je na koncu koncev vsebina sejma zajeta že v njegovem naslovu.

Največ je bilo s tega področja mogoče videti v hall B. Center za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije je zakupil ustrezno velik prostor, na katerem so se predstavljali v sklopu akcije »Mladji za turizem — turizem za mlade« tudi planinci. V pisni obliki pa tudi s predmeti in fotografijami je bila predstavljena slovenska planinska dejavnost in gorski turizem, na tej stojnici pa je bilo mogoče dobiti tudi natisnjen seznam slovenskih planinskih postojank in seznam mladinskih in alpinističnih odsekov planinskih društev v okolici Ljubljane — pa tudi Planinski vestnik.

Na posebni stojnici je planinsko društvo Špik razdeljevalo lične prospekte, ki so že marca vabili na 20. dan planincev 11. septembra na Jančah. Na prospektu je že natisnjen okvirni program pa tudi nad vse pregleden zemljevid z Jančami v središču in z vsravnimi smermi dostopa na to 792 metrov visoko letošnje zbirališče slovenskih planincev.

Več zasebnikov je na sejmu razstavljalo in prodajalo svoje izdelke za planinsko rabo. Posebno velika gneča je bila pogosto ob veliki stojnici, kjer je alpinist Silvo Karo za tržaško trgovino Papi sport predstavljal vse mogoče planinske, alpinistične in jamarske predmete, ki so bili tudi razstavljeni in ki jih je bilo mogoče naročiti.

Iz drugih republik je bilo predstavljenega največ turističnega morja; izjema so bili Hrvači, ki so poleg tega dali na pult tudi prospekte Medvednice, Zagrebačke gore ali Sljemena nad Zagrebom z natančnimi opisi, fotografijami in zemljevidom.

Prav razkošno je na sejmu prikazala svoje gore Avstrija. Naši turistični delavci bi se lahko vsaj deloma zgledovali po njih: ko človek lista po njihovih prospektih Tirolske ali Karnijskih Alp, ga zares obide želja, da bi kar takoj šel tja na počitnice, pa čeprav tam ni nobenega morja.

M. R.

JE 26 MRTVIH OPOZORILO?

DRAGICA MANFREDA

17. maja letos naj bi šla na pot jugoslovanska odprava na 8611 metrov visok, torej drugi najvišji vrh na svetu, na K2 ali Čogori. Po načrtu naj bi trajala do 20. avgusta. Tomaž Jamnik, skoraj 50-letni diplomirani elektroinženir iz Kranja, ji kot vodja seveda napoveduje uspeh, čeprav je prišlo pred kratkim v skupini do nepredvidenih kadrovskih sprememb, s čimer bodo nekateri dodatni načrti okrnjeni.

O osvajanju K2 razmišljajo v slovenski komisiji za odprave v tuja gorstva pri PZS vsaj deset let, intenzivno pa kajpak po uspešni osvojitvi Everesta. Pred dvema letoma je odšla na ogled pod K2 izvidniška odprava. Tomaž Jamnik pravi: »Bil je to nekakšen tihi poskus prebiti se čim bliže vrhu. Dela se je lotil alpinist Tomo Česen s solo vzponom do 8000 metrov po začetni smeri Britancev. Potem je slabo vreme Česna prisililo k sestopu po grebenu Abruzzi.«

— *Vrh je ostal nedotaknjen, predstavo o tej gori pa ste vendarle dobili.*

»Seveda ne le s Česnovim vzponom! Prav leta 1986 je bilo namreč veliko naskokov na goro K2, a hkrati tudi veliko žrtev. Domala ni bilo odprave, ki ne bi nekoga pustila gori.«

— *Zakaj?*

»O tem je veliko razmišljanj. Če bi jih zgolj povzel, bi najbrž lahko našel vzrok v preveliki dostopnosti gore, kar se uradnih dovoljenj za njeno osvajanje tiče. Pakistanci dopuščajo veliko več ekspedicij na vrhove kot Nepalci in samo leta 1986 je bilo, mislim, pod goro K2 16 odprav.«

— *In mrtvih?*

»Tega leta 13, polovica jih je umrla potem, ko je dosegla vrh. Do tega leta pa so zabeležili še 12 mrtvih, skupaj z lanskim ponesrečencem torej 26 mrtvih alpinistov doslej.«

— *Vrh je bil torej že večkrat osvojen?*

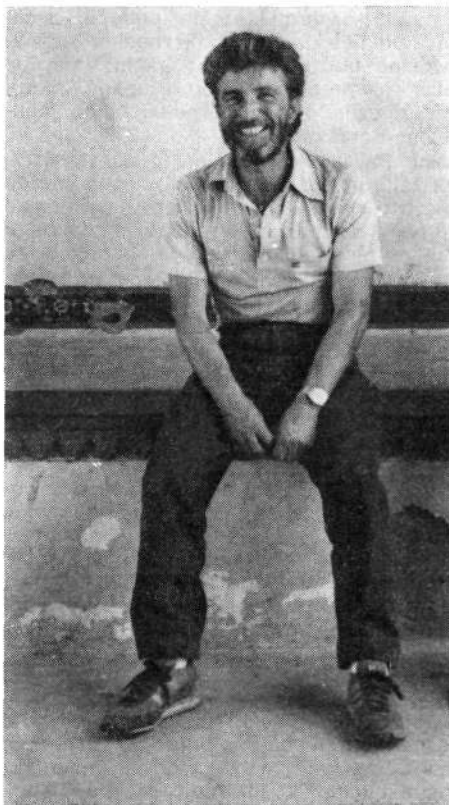
»Od leta 1954, ko so prišli Italijani kot prvi na vrh, pa do letos je stalo na vrhu gore K2 66 alpinistov.«

— *Koliko pristopov ima gora?*

»Mislim, da doslej sedem ali osem. Pakistanci dovoljujejo odpravam, da si po isti smeri sledijo na kratko časovno razdajanje. Tako se dogaja, da več ekspedicij hkrati osvaja vrh po isti smeri.«

— *Katero smer ste si izbrali vi?*

»Naš cilj je bil sprva severozahodni greben, ki je edini doslej še nepreplezan.

Vodja odprave na K-2 Tomaž Jamnik

1986. leta so se na njem obrnili Angleži, že pred tem Poljaki. Ko pa smo si podrobneje ogledali pristop do stene, smo si zaradi veliko večjih stroškov in težav z nosači premislili. Odločili smo se za južni steber. To je smer, ki so jo Poljaki 1986. leta uspešno preplezali. Še zmeraj pa gre za najzahtevnejši že preplezan cilj.«

— *Torej ste dokončno odstopili od zamisli, da bi potegnili na K2 novo smer?*

»Ne. Naš načrt je sicer res južni steber in vrh, potem pa naj bi poskušali v alpskem stilu po zahodni steni vendarle potegniti novo smer.«

— *Kdo je na zadnjem seznamu ekipe?*

»Tomo Česen, ki naj bi po naši zamisli preplezal novo smer v K2, je že dokončno odpovedal udeležbo na odpravi. Menda zaradi službe. Iz zdravstvenih razlogov bo ostal doma tudi Bogdan Biščak. KOTG je nastalo vrzel zapolnila z alpinistoma iz Slovenske Bistrice Danilom Ti-

čem in Milanom Romihom. Zdravnik na odpravi bo Damjan Meško iz Ljubljane, na seznamu pa so še alpinisti Filip Bence iz Tržiča, Andrej Štremfelj iz Kranja, Rado Fabjan iz Pivke, Silvo Karo iz Domžal, Pavle Kozjek iz Ljubljane in Stane Belak iz Ljubljane. Torej deset alpinistov. Kot snemalec naj bi se odprave udeležil Matjaž Fištrovec, če bo seveda urejena finančna plat. Isto velja tudi za novinarja iz Novega Sada Rada Kovačevića, ki je poročal tudi z Everesta. Predlog pa je tudi za radijskega tehnika Radia Ljubljane Janeza Majdiča, ki naj bi se, morda prek satelita, neposredno javljal v drugi ljubljanski radijski program.«

— *Poročevalca za slovensko jezikovno območje torej niste predvideli?*

»Zanimal se je Lorenci od Teleksa, vendar slovenske redakcije 4000 dolarjev ne morejo zbrati.«

— *Kako pa sicer poteka zbiranje sredstev?*

»Naporno; zdaj jih imamo zbranih nekaj čez polovico. Del prispevajo sponzorji v denarju ali opremi, del TKS, KOTG pa se trudi program malce skrócić in s tem prihraniti kakšen dinar.«

— *Na račun česa?*

»Pretežno na račun opreme. Če porabimo nekaj stare opreme namesto da kupujemo vse novo, bomo sicer nekaj prihranili, kaže pa, da so nam uspešno pomagali tudi iz športne firme v Trstu, od koder je prišlo nenadejano nekaj oblačil.«

— *Bodo pri opremi kakšne novosti?*

»Bodo. Najnovejše prihaja iz »Opreme« Kočevje. Gre za premaze na tkaninah, da bi bila tkanina podobna znanemu goreteksu — na eni strani nepropustno, na drugi propustno. Sicer pa je večina opreme iz tujine.«

— *Pričakujete večje težave? Kje?*

»Smer je četrte do pete težavnostne stopnje, do 7600 metrov bo opremljena s fiksnimi vrvmi. Na 7500 metrih je zadnji tabor. Dalje gor nam težave niso znane, čez je prišla po tej smeri doslej ena sama odprava, pa še ta se je vračala drugod.«

— *Se boste tudi vi vrnili drugod?*

»Ne vem, kaj se bo dogajalo na grebenu Abruzzi. Če bo opremljen, bodo fantje najbrž tam sestopali.«

— *Koliko časa boste imeli za osvajanje vrha?*

»Kakšnih 14 dni mirovanja lahko pomeni neuspeh. Vse je odvisno od vremena, rezerviranega časa namreč nimamo na pretek.«

Tomaž Jamnik pleza od 1964. leta, čeprav sebe nikoli ni štel med velike alpiniste. Prvič sta ga vzela s seboj Jakličev Brane in Ekarjev France iz Kranja. Bilo je ravno v času, ko se je Jamnik poslavljajal od tekmovalnega smučanja in je potreboval močno nadomestilo. Leta 1971 se je prijavil za odpravo na Hindukuš, kasneje pa ga je Nejc Zaplotnik navdušil za Makalu

in celo 1979. leta za Everest: »Ne smem reči, da nimam svojih ambicij, vendar mi je vselej dajal alpinistično samozavest nekdo drug.«

— *Tja do tvojega prvega osemtisočaka?*

»Broad Peak sem osvojil 1986. leta. Takrat sem pravzaprav prvič resno razmišljajal o vrhu, saj nisem bil obremenjen z organizacijo odprave.«

— *Katere svoje alpinistične dosežke posebnostno ceniš?*

»Dve težki smeri v Mont Blancu imam iz 69. leta, potem v Cinah, pa Via Antonio v Tofane di Roses...«

— *Kaj pa kondicija pred odpravo?*

»Skrbim le za splošno kondicijo. Služba in družina mi več ne dopuščata. Sicer pa sem zadnjo sezono opravil 12 vzponov, nekaj med njimi z Nejcem Zaplotnikom mlajšim. Nejc se sicer bolj navdušuje nad športnim plezanjem.«

— *Klasični alpinizem ostaja torej več kot šport.*

»Vsekakor. Je tudi pustolovščina, preizkus duševnih in moralnih kvalitiet človeka.«

— *V alpinizmu si zašel s smučišč. Bil si mladinski državni prvak, 1960. leta pa državni prvak v slalomu in v kombinaciji.*

»Poznal sem edino smučanje, zato sem ga jemal resno. Ko sem med koli za vselej opravil, sem se preizkusil v turnem smučanju.«

Strašna druga najvišja gora sveta K-2, ki je doslej zahtevala življenje 28 alpinistov

— Pa tudi v ekstremnem ...

»Z Nejcem Zaplotnikom sva se spuščala po strminah Jalovca, z iztokom Beleharjem pa s severne strani Skute. Ekstremno smučanje je pravzaprav smučanje prek stene.«

— Tvoje ime pa je bilo povezano tudi s hitrostnim smučanjem.

»Pred dvajsetimi leti sem tekmoval z Elanom v Italiji na hitrostnem smučanju in dosegel za tisto sezono kar lep uspeh — 160 kilometrov na uro. No, danes se menda vozijo že 212 kilometrov na uro. Sicer pa se pri nas ta smučarska zvrst ni uveljavila.«

Šport je bil Tomažu položen v zibko. Mama — učiteljica telovadbe je bila menda na smrt užaljena, ko so pri njenih 65 letih

terjali od nje, da se poslovi od svojega poklica. Danes si je našla drugo zaposlitev — vselej pripravi najbolj prisrčna presenečenja za naše uspešne smučarje. Še tedaj, ko je Tomaž že krepko smučal, je tudi mama tekmovala na smučeh, oče pa je bil športni sodnik. Torej je bilo smučanje Tomažev svet. Njegovi otroci pa, ki imajo na izbiro v Kranju tudi druge športne zvrsti, so se bolj navdušili za plavanje. Upajmo da je bila izbira prava.

TRGOVSKO PODJETJE
nama
L J U B L J A N A

Z GUMIJASTIM ČOLNOM PO VODAH MED GOROVJI

SPOMLADI JE NAJBOLJ DIVJE

UROŠ SEVER

Vladu Kverhu

Rafting je šport, turizem, doživetje, rutina, posel, trdo delo. Spust z gumijastim čolnom po divji vodi, kot bi prevedli že uveljavljen angleški izraz, je lahko izziv za športne duhove, ko je treba prek najugodnejših prehodov in z maksimalno izrabo rečnega toka kar najhitreje priti na cilj, za avanturiste, ki se podajajo na neznanne reke in jim je edini cilj prebiti se prek neznanih ovir, kot tudi za sodobne turistične popotnike, ki žele svoj prosti čas preživeti aktivno in jim veslanje po reki predstavlja novo izkušnjo in novo doživetje narave.

Rafting v dobesednem prevodu pomeni splavarjenje in ga poznamo v njegovi leseni izvedbi že stoletja. Športno turistični pomen in gumijasto obliko pa je rafting dobil v ZDA, ki so, kot še v mnogočem, bogate tudi z rekami in dobrimi idejami, ki prinašajo dobiček. Oblikovali so velike gumijaste splave, s katerimi prevažajo turiste po Koloradu in drugih rekah, ki jih odlikuje velika vodna količina in hiter pretok. Ti prevozi so zelo dragi in večina nima dovolj denarja za organiziran spust, ki traja več tednov, na dovoljenje, da se samostojno spusti skozi kanjon, pa je treba čakati več let.

O zapletih v zvezi s tem mi je pripovedoval Američan Casey. Srečala sva se poleti v ljubljanskem Turistično informativnem centru. Prejšnji dan sem se vrnil s Tare in se mimogrede za hip ustavil tam. Ravno ko sem si ogledoval program prireditve, se je iz vrste tujcev odcepil majhen, bradat možak in se obrnil name z

vprašanjem — kako je z obiskom kanjona Tare. Bil sem presenečen ob neverjetnem naključju, on pa nič manj. Odpravil se je bil na celoletno pot po svetu. V Jugoslavijo je prispel iz Švice, kjer je nekaj dni čakal v Zermattu na lepo vreme, da bi se povzpel na Matterhorn. Po ogledu jadranske obale je želel obiskati kanjon Tare, za katerega je zvedel po bogved kakšnih ovinkih. Ponudil sem mu, da se priključi naši skupini, ki se bo čez deset dni zbrala na Žabljaku. Ker pa nisem bil prepričan, da bo zanj v čolnu še prostor, sva se dogovorila, da me čez tri dni pokliče po telefonu, da potrdiva najin dogovor. Oglasil se ni in v prihodnjih dneh sem imel toliko opravkov, da sem nanj pozabil.

Dan pred spustom, ko smo ravno sedli k večerji v hotelu na Žabljaku, pa je v jedilnico stopil majhen, bradat mož, ki se mi je zdel znan. Brez očal na nosu nisem bil prepričan, če je pravi, zato sem uporabil preizkušeno taktiko kratkovidnih. Poklical sem ga po imenu in napejal oči, da bi videl njegovo reakcijo. Bil je Casey. Že naslednji dan je sedel z nami v čolnu in njegovega navdušenja nad lepotami kanjona ni bilo konec. Pripovedoval mi je, da se je v Ameriki že večkrat udeležil raftinga, a da še ni imel priložnosti videti tako čudovite reke. Kanjoni v Ameriki so skalnati, brez življenja in zato enolični, pokrajina ob Tari pa je slikovita. Ponekod je porasla z iglavci, čeprav se bregovi kanjona strmo dvigajo več kot tisoč metrov nad reko, drugje pa jo obdajajo strmi skalnati bregovi, ob vznožju katerih so stisnjene majhne, a vabljive peščene plaže.

Priznati moram, da me lepote kanjona ne privlačijo več prav posebno. Zavedam se, da je kanjon enkratni, a ko odrinemo s Splavišta, vem, da me čaka ves dan vožnje z ljudmi, s katerimi me je naključje posadilo v čoln in za katere sem odgovoren, da jih pozno popoldne izkrcam v kampu Brštanovica zdrave in zadovoljne. Domišljam si, da okolica prevzame vsakogar, ki prvič zaide vanjo, zato me je nemalo razočarala skupina Angležev, ki je ves dan porabila za primerjalno študijo o komunizmu, ki so ga spoznali na potovanju v SZ, in kapitalizmu, v katerem živijo. Menil sem, da je kanjon Tare politično nevtralnno ozemlje, a morda se motim. Moram še premisliti o tem.

RAZISKUJ, DA VEČ VIDIŠ

Medtem ko gumijaste splave usmerja krmar z velikima pritrjenima vesloma, pa mi uporabljamo manjše čolne brez pritrjenih vesel. Čoln je tako bolj gibljiv, saj se, ko poleti reke upadejo, prikažejo iz vode skale različnih velikosti, ki se jim je treba izogniti. Z veslanjem čoln pridobi večjo hitrost od rečnega toka in lažje se je prebiti prek brzic. Krmarju, ki navadno sedi zadaj, pomaga usmerjati čoln še en član posadke, ki sedi na sprednjem delu čolna, ostali pa sodelujejo s svojimi vesli in po svojih močeh.

Tako je na turističnih spustih. Če pa gre zares, je dovolj dela za uigrano posadko petih veslačev.

Včasih je bilo treba pripeljati čoln do Foče, to pa pomeni kakih 30 kilometrov vožnje po ne preveč zahtevni Drini, kar se na koncu sprevrže v mučno pot skozi industrijsko predmestje Foče, ki ji ni konca. Zato smo si poskušali krajšati čas z domislicami, ki bi premagale dolgčas na vožnji po mirni, počasni in umazani reki. Z Evgenom sva sklenila, da naučiva najino angleško ekipo, da bo čoln vozila brez nujne pomoči. Razložila in pokazala sva jim, kako naj veslajo in kmalu je šlo dovolj dobro tudi brez naju. Seveda Angleži ne bi bili Angleži, če ne bi ohranili svojih manir tudi na divjih vodah. Medtem ko smo bili mi med seboj navajeni na vpitje in zmerjanje, ko je šlo zares, so bili Angleži uglašeni, kot se spodobi v londonskem klubu. »Excuse me, David.« »Yes, Jenny.« »Can you paddle contra a little bit.« »Of course, Jenny.« »Thank you, David.«

Resda smo prišli do Foče z dveurno zamudo in namesto kosila pojedli večerjo, a za Angleže je bil to najlepši del spusta po Tari.

Ko smo že pri Angležih: prišli so v Jugoslavijo z londonsko agencijo Explore — Raziskovanje. Njihovo geslo je: »Explore — to see more. Holidays for small gro-

ups.« (Raziskuj, da vidiš več. Počitnice za majhne skupine.) V skupini je največ 17 ljudi in njihovi programi zajemajo ves svet. Z letalom so prileteli v Dubrovnik, od koder so z avtobusom potovali do Žabljaka. Vsak dan so se odpravili na lažji pohod v Durmitor — na Savin kuk, Međed, nato pa so se z gumijastimi čolni spustili po Tari, prvič do Foče, ostale skupine pa le do Šćepan polja, saj smo soglasno ugotovili, da je vožnja do Foče s čolnom dolgotrajna in dolgočasna. Iz Foče so se z avtobusom odpeljali do Sarajeva, ki so si ga ogledovali dva dni. Zadnjih nekaj dni so preživali na Korčuli in nato spet odleteli iz Dubrovnik domov. Njihov vodič je bil simpatični Cris, svetovni popotnik in plezalec zaledenelih slapov, doma s Škotske. On je bral LeCarreja, jaz Chandlerja, skratka, dovolj za prijateljstvo. Srečavala sva se na Žabljaku in premlevala izkušnje s prejšnjih spustov.

Organizacijo spusta je za Explore prevzel ljubljanski Alpetour. Komplikacij se je nabralo precej in ko smo premagali ene, so se pojavile druge. Priskrbeti je bilo treba prevoz od hotela do Splavišta, prevoz hrane in prtljage do kampa Brštanovica, kar je pomenilo vožnjo po makadamu prek Durmitorja, kjer se cesta povzgne prek 1900 metrov nadmorske višine. Pripravljanje večerje in zajtrka v kampu je prevzel Luj, ki je včasih planinsko občinstvo razveseljeval s svojim kontrabasom v koči v Tamarju. Posebne obroke je bilo treba pripravljati za dva ali tri vegetarijance, ki so bili v vsaki skupini — da o varnem spustu niti ne govorim.

Tara ni pretirano težka reka. Vseeno pa je treba biti tu in tam pazljiv. V visokem vodostaju aprila, maja in junija, ko na reki še ni lesenih splavov, ki prevažajo turiste za Unisturist, je najbolj atraktivna za rafting. V glavnem pa smo se v tem času vozili po njej le za lastno veselje. Voda je precej višja kot poleti in nikarkršna težava se ni spustiti v enem dnevu od Splavišta do Foče. Skale so pod vodo in v bukih, kot domačini imenujejo brzice, naletimo na ogromne valove. Štiri in polmetrski čoln se postavi navpik, tako da zagledaš sprednji del čolna nekje nad sabo, če sediš zadaj. Že v naslednjem trenutku, ko se čoln prevesi prek vala, si visoko v zraku. Krčevito oprt z nogami se trudiš, da te ne odnese h kolegom, ki pod tabo sedijo na sprednjem delu čolna. Taka vožnja je uživaška, pa tudi varna, saj je treba paziti le na to, da se čoln ne obrne povprek na rečni tok, ko bi ga val lahko prevrnil.

V turistični sezoni pa gladina reke upade. Vsak dan se odpravijo proti Foči leseni splavi, polni turistov, tako da je na vodi, predvsem pa v taborih, precej živahno.

Ce je tok močan, se je treba močno upreti v vesla

Sredi avgusta lahko voda toliko upade, da je vožnja skozi vrsto brzic za kampom Brštanovico za splave tvegana. Potniki z lesenih splavov zato ta del prepešačijo, spretni in izkušeni splavarji pa prepeljejo prazne splave čez najhujše. Z gumenjakom, ki je okretnejši, pa je možno prevoziti celoten kanjon brez večjega tveganja v vsakem vodostaju.

UDOBEN DURMITORSKI BIVAK

Lani sem se zatrdno odločil, da si v nekajdnevnem razmaku med dvema spustoma ogledam Durmitor. V Žabljaku sem bil že večkrat pa dotlej nisem prišel še niti do Črnega jezera. Obenem se mi je zdela možnost, da bi vključili pohod po Durmitorju v program skupaj s Taro, več kot obetavna, saj se pogorje samo ponuja v panorami Žabljaka, iz katerega je mogoče katerikoli pomembnejši vrh doseči v enem dnevu in se vrniti v hotel. Opazovati Durmitor iz Žabljaka je isto, kot če se iz Ukanca ozremo proti Podrti gori. Pogosto ni videti ničesar, saj gore skrivajo grozeči temni oblaki, ki pa navadno ostanejo, kjer so, Žabljak in Bohinj pa se kopljeta v soncu. Tako kot smo imeli celo sezono na vsakem spustu lepo vreme, čeprav je še dan prej deževalo, ga na Durmitorju ni bilo niti za en cel dan.

Prvič sem se odpravil sam, in sicer takoj, ko smo prispeli v Žabljak, čeprav je bilo že pozno popoldne in so nad pogorjem razsajali temni oblaki. Hitel sem, kolikor sem mogel, proti bivaku v Veliki Kalici. Vedel sem z zemljevida, da bivak obstaja in upal, da mi bo nudil vsaj malo zavetja pred prihajajočim dežjem. A naletel sem na razkošje: bivak je bil brezhiben, urejen in udoben, našel sem tudi ustrezno literaturo — Vodnik po Durmitorju in Tari.

Bivak leži pod stenami Šljemena, ki je drugi najvišji vrh v Durmitorju, ob vznožju velikega snežišča, imenovanega Debeli namjet, ki ne skopni vse poletje. Oskrbujejo ga beograjski alpinisti, ki tu plezajo in smučajo, kakor sem razbral iz vpisne knjige. Kje plezajo, sem le slutil, saj so oblaki prekrivali stene vse do vznožja. Zavil sem se v odeje in se lotil knjižice o odpravah v kanjon Komarnice, imenovan Nevideo, skozi katerega so se prebili po vrsti neuspešnih poizkusov alpinisti in jamarji iz Šavnika šele enkrat konec šestdesetih let.

Naslednjega dne je le še rosilo, a megla je bila še gojstejša, zato sem poiskal markacije in se povzpel na okoliške vrhove. Pot je bila zgledno označena in celo opremljena z jeklenicami. Prenehalo je deževati, videlo pa se je ravno do naslednje markacije, tako da sem lahko poiskal Terzijin bogaz in Meded, ne da bi videl, kje hodim, in se vrnil v bivak.

Tretji dan je bil tudi zadnji, moral sem se vrniti v Žabljak. Odločil sem se za ovinek prek Bobotovega kuka. Vreme še vedno ni bilo kaj prida, a videlo se je že dije. Poiskal sem pot, ki vodi na vrh iz Dobrega dola, in tu naletel na prve planince, ki jih potem nisem pogrešal vse do vrha. Bobotov kuk se po obisku lahko primerja z obljudenejšimi slovenskimi vrhovi. Kupi nahrbtnikov na sedlu pod vrhom opozarjajo, da tam ni iskati samote. Hitro sem zapustil vrh in se svojim novim sopotnikom, spretnim majhnim psičkom, odpravil proti Žabljaku. Zapustil sem ga nehote. Sledeč puščici z napisom »voda« sem se moral spustiti po strmih grušču, obdanem s skalami. Za mano ni mogel, okoli ni našel — in odšla sva vsak svojo pot.

Čez dva tedna sva se spet srečala na Škrčkih jezerih. Tokrat nas je bilo več: ostali smo skoraj brez denarja, ki smo ga pričakovali z naslednjo skupino in se odločili, da jo čakamo v gorah.

S kombijem smo se zapeljali visoko pod Durmitor in s seboj tvorili vse, kar smo za zadnje dinarje še lahko dobili. Zanašali pa smo se tudi na taborniške spretnosti preživetja v naravi.

Na Škrčkih jezerih je edina kočica v Durmitorju, ki pa je daleč od planinskih hotelov, kar bi rade bile nekatere kočice v naših gorah. Ima sicer oskrbnika, ki le zaračunava spanje in takso za vstop v narodni park. Hrane ni, pijača pa je prav planinsko draga. A to nas ni skrbelo, saj smo imeli s seboj pivo in piščance, okoli kočice so rasle koprive in so se plazili polži.

ZIVLJENJE Z NARAVO

Dolina Škrčkih jezer zelo spominja na Dolino sedmerih jezer. Koča stoji med dvema jezeroma; z ene strani jo obdaja greben Bobotovega kuka in Brežimenega vrha, imenovan Sohe, z dolgimi melišči, na drugi strani pa se dviguje stena Prutaša, do katere potrebujemo le 15 minut. Če se podamo proti severu, ne pridemo na Hribarice, ampak se lahko spustimo skozi dolgo, samotno dolino Sušice v kanjon Tare.

V kočico smo pritekli, kolikor so nas nesle noge, saj se je ulilo, ko smo bili le še kakih 500 metrov od kočice. Začelo se je durmitorsko vreme. Na skupnih ležiščih ni bilo mogoče udobno spati brez spalnih vreč, saj ni bilo odej, pa tudi prostora ni bilo kaj dosti, saj so poleg nas prispele še skupine Avstrijcev, Čehov in Zagrebčanov, v kateri je bil tudi psiček, moj stari znanec izpod Bobotovega kuka, ki so ga sedaj klicali Pierrot. Revček je zmrzoval zunaj v nalivu, a zdelo se mi je, da smo se že dovolj sprijateljili z

oskrbnikom, da ga lahko povabim noter in ga nahranim. Klepetali smo pozno v noč in poslušali polha, ki je glodal nekje pod stropom, ter oskrbnika, ki se je pritoževal nad njim. Izborili smo si sobo s spodobnimi posteljami in ko smo se spravili spat, je kuhar Luj odšel loviti polha, ki sta ga Domen in oskrbnik zaman podila po koči. Vendar je polh le končal v loncu skupaj s piščancem.

Zjutraj smo se ločili. Trije smo odšli v steno Prutaša, drugi pa so nabirali polže in koprive okoli kočice ter se posvetili kuhanju.

Plezanje nad Škrko priporočam vsem, ki želijo z malo truda doseči veliko slave. Dokler nas niso zagrnila oblaki, so nas planinci z oskrbnikom vred spremljali z daljnogledom in ko smo se vrnili, smo morali natančno opisati, kje smo šli tam čez in kako tam skozi.

Polži pa niso uspeli in vrgli smo jih stran; tudi koprive niso bile dobre, a smo bili vseeno zadovoljni.

Naslednjega dne smo se prek Škrčkega ždrijela odpravili na Sedlo, kjer sta nas pričakala kombi in ploha. Pa tudi nov spust po Tari.

BOHINJKA IN SOČA

A Tara ni vse. Sezona za rafting se začne aprila, ko se reke napolnijo z vodo, ki priteče z gora. »April can be wild,« zatrjuje ameriška agencija za rafting v svojem prospektu pod fotografijo, ki prikazuje gumenjak, zapičen v visok val.

V Sloveniji sta divji predvsem Sava Bohinjka in Soča. Da je Bohinjka res taka, je vse lansko poletje dokazoval gumijast čoln, ki ga je voda pritisnila ob znamenito Skalo pod Obrnami. Neznani veslači so izplavali, čoln pa pustili tam, saj ga voda ni izpustila iz svojega objema. Skala (z veliko začetnico) je znana vsem kajakašem v Sloveniji in dosti jih je, ki kajak mimo nje prenesejo po obali. Previdnost je tu predvsem na mestu, saj je v vrtincu, v njenem izpodjednem vznožju, ostalo že nekaj kajakašev, ki so precenjevali svoje zmoglosti in podcenjevali nevarnost. Po čoln so prišli mnogi in ga na različne načine neuspešno poskušali izvleči — z brega ali s skale, člani našega kluba pa so se s svojim čolnom privezali nanj in ga skušali potegniti za seboj; toda vse je bilo brezupno. Precej velika skala namreč stoji sredi toka in voda z vso močjo buta vanjo.

Potem je čoln nekega lepega dne izginil in neznanim reševalcem lahko samo čestitamo.

Drugače pa je Bohinjka ob visokem vodostaju med Sotesko in novim mostom pod Bohinjsko Belo hitra, dinamična in atraktivna reka, ki lahko nudi ekipi v gumijastem čolnu obilo užitka.

Soča ne zasluži le posebnega odstavka, zasluži posebno poglavje. Združuje lepoto Trente, čudovito barvo vode, vse stopnje težavnosti — od lagodnega spusta skoraj brez veslanja med Polovnikom in Kaninom do temačnega in težavnega kanjona od Srpenice do Kobarida.

Tu je treba posebej omeniti udarno ekipo iz Kajak-kanu centra v Bovcu, ki ga vodi Dušan Stergulc, in njegovega vodiča, učitelja veslanja, jadralnega padalca in smučarja, dobrodušnega Vlada Kverha. Ko smo se poleti vrnili iz Črne gore, smo pretreseni v časopisu prebrali, da se je smrtno ponesrečil v letalski nesreči nad Trento.

Vladu, ki nas je vedno presenečal z novimi idejami, dobro voljo in drznostjo, s čimer jih je uresničeval, želim posvetiti te zapiske.

NAŠ PRIJATELJ VLADO

Kadarkoli smo se nenapovedani znašli v Bovcu, so bili Bovčani pripravljene na sodelovanje.

Prvič smo skupaj v gumenjaku prevozili odsek med Trnovim in Kobaridom. Kanjon med Srpenico in Kobaridom je za veslanje precej zahteven: zaradi velikih balvanov je nepregleden in le dober poznavalec ga lahko prevozi brez ogledovanja z brega. To je Vlado prav gotovo bil. Nosil je očala, a jih je med veslanjem pustil na suhem. Kljub temu so bila njegova navodila tako natančna, da smo prevozili odsek do cilja pred podrtim mostom pod Trnovim brez napak, kar je pri velikem čolnu ob ozkih prehodih in vodi dokaz uigrane ekipe pod sposobnim vodstvom. Ker velja krajši odsek za mostom za neprevoznega, smo natovorili čoln na prikolico in ga pripeljali kak kilometer dalje. Tu se je začel mučen spust v kanjon. Pobočje je bilo strmo in steza se je spuščalo poševno, da je čoln odnašalo v stran. Postavljen je bil navpično, tako da je čelada, ki je padla iz njega, odletela naravnost do dna.

Ko smo po napornem spuščanju dosegli dno kanjona, smo se znašli v čudovitem kotičku. Gladke skalne plošče so se poševno spuščale v tolmun, ki so ga obdajale strme stene. Voda je odtekala iz njega skozi ozek prehod. Takoj ko smo prišli skozenj, je postalo veselo: glavni tok se je — podobno kot v zgornjem delu — prebijal skozi ozke prehode med balvani, toda Vlado je vedno vedel, po kateri strani je treba veslati, da se ne bi prilepili na skale ali se prevrnili. Vožnja se je končala v koritu globoko pod Napoleonovim mostom v Kobaridu.

Spet drugič smo prispeli v Bovec z video kamero. Peter je želel napraviti nekaj učinkovitih posnetkov kajakaških spret-

nosti in raftinga. Bovčani so bili seveda takoj za to in ko smo predlagali Vladu, da bi prevozil s kajakom korita, za njim pa bi se spustil gumenjak, se je strinjal, a se je odločil, da ga bo prevozil ritensko. Ko smo mu predlagali, da bi s kajakom skočil z roba kanjona v vodo, je bil spet takoj za, le da je spet skočil ritensko. Brane, ki je že prej izvedel lep skok z Vladovim kajakom, se je pognal za njim in sedel na zadnji del kajaka. Tako sta odveslala proti Vodenici na sotočju Soče in Koritnice, kjer so čakali ostali.

Tudi s Chrisom, vodičem agencije Explore, sva obiskala Bovec. Med pogovori v Črni gori mi je pripovedoval, da je namenjen v Dolomite, ker ga zanimajo tamkajšnje vie ferrate. Pojasnil sem mu, da imamo tudi pri nas nekakšne vie ferrate, ki jih imenujemo zavarovane plezalne poti. Imamo pa tudi še vse kaj drugega: Blejsko jezero s cervkico na otoku in gradom na hribu, kozolce in štruklje. Ko mi je zaupal, da se želi naučiti leteti z zmajem, sem mu ponudil, da ga bodo prijatelji v Bovcu naučili leteti z jadrlnim padalom. Tako slikovito sem mu opisoval možnosti, ki se ponujajo v Sloveniji, da mu je postalo jasno, da je Slovenija ustvarjena po meri njegove agencije. Alpetour se je ponudil za gostitelja in septembra smo se znašli na znamenitem Bledu in kovali načrte, kako naprej.

Bled je za njihove goste preveč turistično obljuden, zato pa je Bohinj ravno pravišnji. Tudi »ferrat« nisva izpustila. Obdelala sva Hanzovo, Jeseniško, Jubilejno, Bambergovo pot in okoli Kanjavca prek Velikih vrat prispela v Trento. Cris se je nad Bohinjem navdušil v trenutku, nad Bovcem pa postopoma, a zato nič manj. Po dveh dneh je uspešno poletel z jadrlnim padalom s Čuklje in čeprav je prvič sedel v kajaku, je imenitno priveslal od Korit do Čezsoče.

Vrnila sva se prek grebena Krnčice peš v Bohinj. Pri Mihovcu je priznal, da je najino potepanje presegle njegova pričakovanja in da je Slovenija prikupna, čeprav se mu kozolci ne zdijo pametna iznajdba. Minila ga je želja po ferratah v Dolomiti; če človek dopolne leta po zraku, popoldne pa se vozi po reki, je to popolnoma dovolj celo za svetovnega popotnika.

PRVA RAFTING DIRKA

Zadnjič smo se oglasili v Bovcu oktobra. Zbrale so se ekipe iz Ljubljane, Kranja, Bovca in se razkropile po bovških gostilnah. Kljub temu, da gostiln ni veliko, smo se dolgo iskali in zbirali, da bi se odpravili v Trento, nekam v višino Lepene, kjer je bil start tekmovanja v raftingu. Da je deževalo, ni motilo niti deklet, ki jih

Najsi je reka mirna ali divja, na njej in ob njej ni nikoli niti za trenutek dolgčas

je bilo največ v našem, ljubljanskem čolnu. Zibali smo se na trentarskem mostu in modrovali, kje bomo vozili mimo skal, ki jih je bilo pod nami v Soči precej. Vse nam je bilo jasno, čeprav je voda narasla in smo bili mokri in prežebli.

Zlezli smo v potapljaške obleke in se spuстили v vodo. Pod mostom smo se zataknili vsak za svojo skalo in dekleta so popadala v vodo. Ko smo se odlepili od skal in se spet zbrali v čolnu, pa je šlo na vso moč. Dirkali smo, vedeli, da pred nami ni nikogar, za sabo pa tudi nismo nikogar videli. Prispeli smo na clj, ki ga je označeval Dušan tam, kjer je prilezel iz grma. To je bilo prvo prvo mesto na prvem prvenstvu — in za nekatere tudi prvi spust. Ostale smo čakali tako dolgo, da so nam pomodrele ustnice in smo se tresli po vsem telesu. Nekdo je predlagal gimnastične vaje, zato smo raje odšli naprej. Skozi korita je šlo kot po toboganu, za konec pa smo goli skakali po gostilni v Čezsoči ter zbirali svojo obleko.

* * *

Čisto za konec pa še nekaj bolj uporabnih podatkov.

Spuste z gumijastimi čolni že nekaj let organizira Splavarsko-čolnarsko društvo Sava, od letošnjega aprila dalje pa zasebna turistična agencija Alpetrek. V tem času se je rafting uveljavil tudi v Kranju, Radovljici in seveda v Bovcu.

Svoje moči bomo pomerili na prvenstvu, ki bo maja na Savi Bohinjki, ter na spustu po slalomski progi v Tacnu.

Vsako leto se društvo predstavi tudi na sejmu Alpe-Adria na Gospodarskem razstavišču.

Dvestoletnica Dolomitov

Mario Malossini, deželni minister za turizem avtonomne pokrajine Trento, in alpinist Reinhold Messner sta podpisana pod obvestilo, da bodo letošnje poletje in vse prihodnje leto v Dolomitih praznovali. »Trentino bo praznovalo dve stoletji znanstvenega odkritja Dolomitov z vrsto pomembnih srečanj in prireditev letošnje poletje in leta 1989.« Je napisano v štirih jezikih na zgibanki. »Prva pomembna prireditev v tem programu bo mednarodno zborovanje gornikov in gorskih vodnikov. To zborovanje bo organiziral Reinhold Messner in se bo začelo 25. junija 1988 pri planinski koči Brentei (Rifugio Brantei) sredi Brentskih Dolomitov. »Počastitev Dolomitov in gorništvu« bo tema tega pomembnega srečanja, na katerega so povabljeni gorniki, zastopniki planinskih organizacij in gorski vodniki več kot štiridesetih narodnosti.«

Vendar to ne bodo samo prireditve zaradi prireditev, ampak jih bodo Italijani, dobri turistični trgovci, poskusili čim bolj izkoristiti v svoj ekonomski prid. To so nedvoumno dali vedeti že s prvim obvestilom o proslavljanju Dolomitov: »Ob tej priložnosti je mogoče na Trentinskem spoznati številne programirane pobude, katerih številne organizira neposredno Reinhold Messner.«

Če bi kdo trdil, da namigujemo na nekatera velika slovenska planinska proslavljanja in jih skušamo primerjati s proslavljanjem Dolomitov, ima popolnoma prav.

DVA TISOČ POLARNIH KILOMETROV

RATIMIR STEFANOVIĆ

Po petih letih dogovarjanja in pregovarjanj med strokovnjaki, znanstveniki in tehnikami, priprav in skupnega treniranja je na posled odšla na pot enajstčlanska sovjetsko kanadska ekipa, ki namerava presmučati pot iz Sibirije prek Severnega tečaja do Kanade.

Skupina je odšla na dolgo pot 3. marca z arktičnega arhipelaga Severnaja zemlja pri Sibiriji in naj bi v treh mesecih na smučeh prehodila približno 2000 kilometrov poti prek Severnega tečaja ter prispela v Cape Columbia na kanadskem otoku Ellesmere na drugi strani zemeljske krogle. Če bo šlo vse po načrtih, naj bi odprava prispela na cilj letošnjega junija.

Na poti bodo člani odprave izpostavljeni temperaturam celo do 60 stopinj pod ničlo in močnim vetrovom, v težavnih razmerah bodo morali potovati s smučmi na nogah, najverjetneje se bodo srečevali z belimi medvedi. Prav tako pa bo velikanska težava, ker bodo morali ljudje dveh narodov z različnimi navadami in pogledi na svet skupaj preživeti sto dni v najtesnejših stikih in si med seboj pomagati, ko bo šlo za življenje in smrt.

Vodja skupine je sovjetski profesor matematike iz Moskve, 46-letni Dimitrij Šparo. Sodeloval je že v nekaterih polarnih odpravah, prišel s smučmi do Severnega tečaja in tako prišel v zgodovino osvajanja Arktike, leta 1986 pa je s smučmi prehodil 690 kilometrov v polarni noči med dvema sovjetskima arktičnima postajama. Za svoje podvige pri takem in drugačnem raziskovanju Arktike je bil odlikovan z redom Lenina.

Tudi drugi sovjetski člani so izkušeni smučarji in polarni raziskovalci. V odpravi je v celoti sedem sovjetskih in štirje kanadski udeleženci.

Kanadski člani odprave poprej še niso bili na Arktiki, vendar so izkušeni športniki, prvaki v športnih panogah, smučarji in alpinisti.

Prvi del skupnega treninga je bil lansko poletje v gorah Tien Šana v Kazahstanu in Kirgiziji, sovjetskih republikah v Osrednji Aziji. V teh pripravah je sodelovala šesterica Kanadčanov, pri čemer je bilo že takrat znano, da bodo med njimi izbrali štiri za odpravo. Vendar si je kanadski zdravnik (in bivši prvak v maratonu) dr. Magor zlomil roko, ko je šel prek neke reke v Tien Šanu, padel in se na skalah v ledeni reki tako hudo poškodoval. Poleg njega so še trije Kanadčani iz prvotne

ekipe po treningu v gorah Azije odšli iz skupine. Vse kaže, da je prišlo do precejšnjih nesoglasij z vodjem skupine Dimitrijem Šparom, ki se je ves čas močno zavzemal za najhujše pogoje in govoril: »Čim huje, tem bolje za trening.« Poleg tega so med skupnimi pripravami v azijskih gorah Kanadčani ugotovili, da sovjetski člani, ki so sicer izkušeni, kar zadeva polarne odprave, nimajo nobenih znanj iz planinstva in alpinizma.

Samo dva iz prvotne skupine Kanadčanov sta ostala v skupini, eden od njiju pa je anglikanski duhovnik iz severozahodnih pokrajin Kanade, 43-letni Laury Dexter. Nova dvojica, zdravnik dr. Buxton in Christopher Holloway, sta zamenjala ona dva, ki sta se umaknila.

Zatem so imeli kanadski in sovjetski člani odprave lansko jesen skupne vaje in priprave na ledu Baffinove zemlje in na kanadski Arktiki.

Vsak član odprave nosi na ramah nahrbtnik s 45 kilogrami opreme in hrane. Spijo v šotorih, ki jih nosijo s seboj. Odprava je v radijski zvezi s sovjetskimi in kanadskimi polarnimi postajami. Letala naj bi jim vsakih štirinajst dni vrgla hrano, ki je sestavljena iz proteinskih koncentratov, suhih rib, šunke in slanine. Štirinajst dni, v odmoru med obiskom letala, vsak član odprave nosi na ramah svojo hrano.

Dnevno naj bi prehodili dvajset do trideset kilometrov na smučeh. Najtežavnejše so prve etape, ko morajo prečiti približno 300 kilometrov nestabilnega ledu, med katerim so pasovi vode.

Po načrtih naj bi prišli na Severni tečaj konec aprila.

Člani odprave naj bi med potjo opravili vrsto znanstvenih in medicinskih proučevanj. V odpravi sta po en sovjetski in kanadski zdravnik.

Čeprav so jih na dolgo pot pospremili številni sovjetski funkcionarji in novinarji z vsega sveta, ki so jim izjemoma dovolili priti na daljnji sovjetski sever, člani odprave niso skrivali zaskrbljenosti ter so se zavedali resnosti in teže svojega podviga. Kot so povedali, ne pripisujejo več kot petdeset odstotkov možnosti, da bi jim načrt uspel.

Pišite nam s svojih planinskih poti, da bomo skupaj z vami doživljali tak gorski svet, kakršnega ste spoznavali v! Vsak prispevek seveda honoriramo.

MURFOLOGIJA V PLANINSTVU

Če gre kaj lahko narobe, bo narobe tudi šlo! Tako pravi Murphyjev zakon, ki razlaga, zakaj gredo stvari narobe. Ime je dobil po ameriškem letalskem inženirju, ki se je po vojni jezil nad svojim nespretnim mehanikom in o njem ogorčeno izjavljal: Če je možno kaj narediti narobe, mu bo to tudi uspelo! Izrek je kmalu postal znan in leta 1977 je Arthur Bloch o tem napisal tudi knjigo. V njej je v obliki pravil razloženo, zakaj na primer zavoni telefon, čim stopimo pod prho, zakaj naš avtobus zamuja, drugi, na katerega bi morali prestopiti, pa je takrat točen; in zakaj začne deževati takoj, ko operemo avto. Med drugim so v knjigi posebej pritegnila pozornost naslednja pravila: Bližnjica je najdaljša povezava med dvema točkama. Če niste nikamor namenjeni, se niste izgubili in Kamorkoli greste, ste tam. — Postalo je očitno, da brez murfologije tudi v planinstvu ne bo šlo. Znani ameriški murfolog Robert Forest je zato po večletni raziskavi slabih izkušenj pripravil zbirko neizprosni naravnih zakonov, ki vladajo v gorah. Posebej za bralce Planinskega vestnika je zakonik iz revije Climbing prevedla Nataša Mravlje.

* * *

Minili so časi, ko je bil alpinizem privilegirani šport za bogate izjemneže, ki so imeli čas in denar. Po tehnični plati se je zelo razvil in zahteva številne spretnosti in poznavanje področij, kot so matematika, meteorologija, geologija, psihologija, mehanski inženiring, botanika, kemija, vojaške vede in žganjekuha, da omenimo le najpomembnejše. Postal je torej znanost s svojimi značilnimi zakonitostmi. Ker je sorazmerno nova veda, odkrivamo vedno nove zakonitosti.

VAROVANJE

Ko vodnik zavpije: »Čuvaj mojo rit!«, velja to opozorilo tistim, ki ga varujejo. Ob manj varnih klinih pa se človek tako bolj zanaša na upanje kot na kovino in zaupa bolj v vero kot v tehnologijo.

Pravila varovanja

1. Edini klin, ki ga imate na voljo v razmiku 20 metrov, se bo zagotovo spulil, ko boste priplezali do njega.
2. Tudi vaš najkrajši klin, ki ga zabijete v led, bo naletel na kamen.

3. Prvemu v navezi bo iz rok padel prav tisti del varovalne opreme, ki ga bo poskušal namestiti.

Kako odstraniti varovalne pripomočke

1. Težave pri odstranjevanju varovalnih pripomočkov so neposredno odvisne od tega, kako dosegljiva je oprema in koliko oddaljeno in kako kočljivo je varovališče soplezalca.
2. Plezalcu bo zatič uspelo odstraniti šele, ko bo razpoka v steni prepojena s krvjo njegovih rok.
3. Klin v ledu bo zagotovo primrznil, če ga bo treba izpuliti, in nasprotno — v sili ne bo zadržal padca prvega v navezi.

Načelo varovanja po Almond Joyu

»Včasih se počutiš kot norec, drugič pa kot da nisi.«

Načelo varovanja po Ringu Starru (nekdanji Beatles)

»Z malo pomoči svojih prijateljev bom zmogel!«

SOCIOLOGIJA OBČASNIH HRIBOLAZCEV

Napredek in rast srednjega družbenega razreda in skrajšanje delavnika na 35 do 40 ur tedensko se kaže tudi v večjem številu ljudi, ki hodijo v gore samo ob koncu tedna. Preostali čas zapravljajo povečini na birokratski način kot peropraski v velikih podjetjih:

- ob ponedeljkih opravljajo svoje delo, prežvekujoč planinske vtise prejšnjega dne;
- ob torkih začnejo telefonariti svojim planinskim kolegom in načrtovati ture za vikend;
- ob sredah že pozorno spremljajo dolgoročne vremenske napovedi;
- ob četrkih se dokončno odločijo za smer, opremo in prevoz;
- ob petkih so v napetem pričakovanju pred vikendom popolnoma brez koristi na delovnem mestu.

Pravila, ki veljajo za nedeljske plezalce

1. V petek zgodaj popoldne vas bo zasačil šef, ko se boste poskušali predčasno izmuzniti domov.
2. Če imate v ponedeljek zjutraj pomemben sestanek, se bo vaš nedeljski izlet

dramatično podaljšal. Do polnoči se še ne boste vrnili do vznožja, potem pa bo odpovedalo vaše vozilo. Na sestanek se boste prikazali neurejeni in s temnimi podočnjaki.

3. Ritolizniški sodelavec bo čutil dolžnost in bo obvestil šefa vašega oddelka, da visok račun za telefon izvira iz vaših privatnih telefonskih razgovorov z vremenskimi postajami v gorskih področjih Talkeetne, Bishopa, Jackson Hole in Mount Washingtona.

4. Ne pozabite, da letos poleti ne boste mogli na dopust, če zamenjate službo.

Posebna pravila podaljšanih tridnevni vikendov

1. Če se ob tridnevni vikendih odločite za pot, ki je od glavne ceste oddaljena manj kot 40 kilometrov, boste obkroženi z debelimi nedeljskimi planinci.

2. Dve tretjini prazničnega vikenda se boste kuhali v prometni gneči, natlačeni v vašem preobloženem uvoženem avtu. (Predlagamo Jugo Florido 45 de luxe. Op. prev.)

Pravila čakajočega zakonca

1. Če s planinske ture zamujate dve uri, se vaš zakonec še ne bo vznemirjal.

2. Če zamujate štiri ure, bo vaš zakonec nervozen in zelo zaskrbljen.

3. Če zamujate šest ur, bo vaš zakonec bolj divji kot medved, ki vtakne bučo v čebelji panj.

4. Če zamujate osem ur, bo vaš zakonec že vložil tožbo za razvezo.

5. Če zamujate deset ur, vas bo hotel uradno proglasiti za mrtvega, na vrata pa bo obesil napis HIŠA NAPRODAJ!

PRIHOD DO VSTOPA IN VZPON

Prihod do vstopa je v alpinizmu pol zabave in devet desetih težav. S tem, da ste prišli pod steno, ste zaključili lažji del vašega izleta in vrnitev domov ali odhod brez vrnitve sta odvisna le še od vaše trenutne nepazljivosti.

Zakon vzpenjanja v neugodnem položaju: Prijem je vedno izven dosega rok.

Nespremenljivi zakon iskanja prave poti: Če se število oprimkov in stopov postopno zmanjšuje in jih nenadoma sploh ni več, ste še vedno na pravi poti.

Rosencransovo pravilo iskanja poti: Smeri vzpona se je treba držati za vsako ceno. **Bobova pripomba k Rosencransovemu pravilu:** »Hudiča, Riki, če se boš držal tega, si boš osmodil rit!«

Izvor besed: Gvozdenje v zeledeneli počki je izvor besede »mega-muka«.

Skrajni zakon o zljalih: Naj vam bo jasno, da boste padli, če vas opazujejo, in dobro veste, kje boste pristali.

Pravilo dlani: Če boste slučajno kdaj plezali s kom, ki se zanima tudi za kotalkanje, jadranje ali akrobatsko padalstvo, si natakните rokavice, ko ga boste varovali.

Zakon alpinističnih začetnikov: Običajni smrtniki niso sposobni preživeti pravega alpinističnega vzpona.

Žalostna resnica, ki zadeva uro začetka vzpona: Nepričakovane težave se geometrično povečujejo, čim kasneje vstopimo.

Navigacijska pravila:

1. Zemljevid ni pravi.

2. Če se vam zdi, da je sever na kompasu v napačni smeri, potem iglo moti vaš srčni vzpodbujevalnik.

Triki z vrvo (Edelrid triki):

1. Kljub vsem obupnim poskusom bo vrv vedno bolj zavozlana.

2. Pravilo geometričnega nauka o legi in odnosu teles v prostoru: Zavozlana vrva ima samo en konec.

3. Edwardovo kratko vprašanje: »Kako za vraga se je ta vozil naredil na sredini vrvi?«

4. Edini zanesljivi način, da se izognemo vsem zapletom z vrvo, je, da jo pustimo doma in se vsemu skupaj odpovemo.

ZIMA

Ljudje radi plezajo pozimi, ker mislijo, da ne bo nikogar. Ko pa veter tuli skozi premrle prste in mraz reže v ušesa, jim gre po glavi samo eno: »Samo da bi bil kakšen živ krst ob vznožju, da bi mi pomagal vžgati avto!«

Geslo najljubše aktivnosti: Plezanje v ledu je največja zabava, ki si jo morete privoščiti oblečeni.

Zakon odpornosti kovin: Če se zob derez, ki jih ima prvi v navezi, na ledu nenadoma odlomi, potem vedite, da ima isto vrsto opreme kot vi. **Opomba:** Res je, in to celo iz iste proizvodne serije!

Nespremenljivi zakoni zimskega spuščanja z vrvo:

1. Za spuščanje rabite še eno vrvo, kar boste ugotovili, ko bo prva popolnoma zaledenela.

2. Ob zaključku vzpona bodo vaši pajdaši nadaljevali sestop in vas pustili, da sami zvižete vrvo. **Opomba:** Vrv je vendar vaša!

Nespremenljivi zakoni smučanja:

1. Prevladujoča temperatura, snežne in druge vremenske razmere ne bodo nikdar ustrezale maži, s katero ste namazali smuči.

2. Ni ga izdelovalca, ki bi delal mažo z dobrim prijemanjem na kamnu ali lesu.
3. Če zlomite smučko, imate rezervni par v avtu.
4. V primeru točke 3 se da razdalja do vašega avta izraziti kot kvadratna funkcija globine in mehкости snega.

ZIVLJENJE V GORAH

Kruh je osnovno živilo, v gorah pa je bistvena za preživetje čokolada. Poskrbeti morate za zavetje in hrano, preden se spravite v gore.

Naravni zakon človeške iznajdljivosti: Če si prisiljen bivakirati, potem hrana, ki si jo imel pripravljeno za »n« dni, traja »4 × n« dni (celo »9 × n«, če imate sardine).

Prvo prehrabeno pravilo: Ni ga čez prvi požirek hladnega piva po dolgem, vročem dnevu v steni.

Drugo prehrabeno pravilo: Tudi naslednje steklenice piva ravno tako prijajo.

Zakovitosti nahrbtnikov:

1. Ne glede na to, kakšen nahrbtnik imaš, vedno je premajhen.
  2. Ne glede na to, kako malo vzameš s seboj, nahrbtnik je vedno pretežak.
  3. Ne glede na to, kako težak nahrbtnik imaš, nimaš s sabo tiste stvari, ki bi jo potreboval.
  4. Oprema se bo razširila in v avtomobilskem prtljažniku ne bo dovolj prostora.
- Opomba:** Ko opremo ob vrnitvi tlačiš nazaj v avto, bo težja in večja, kot je bila pred odhodom.

Dogovori o ognju

1. V kuhalniku bo zmanjkalo plina tik preden bo zavrela voda.
2. Vaše vžigalice plavajo na dnu šotora.

NEVARNOST

Planinstvo spremljajo številne nevarnosti. »Objektivne« nevarnosti prežijo iz okolja in nanje planinec nima vpliva (npr. strela). »Subjektivne« pa so v plezalcu samem in tako lahko omaga, se prestraši ali pa ga zajame vrtoglavica. »Zoprne« nevarnosti (če nam npr. na vrh ščije pes) so neposredno vezane na splošne zakone o naspotovanju.

Nespremenljivi zakon gorskih nezdod: Resnost nesreče je premo sorazmerna z razdaljo od civilizacije in obratno sorazmerna s sposobnostjo drugih članov za hitro ukrepanje. **Opomba:** Lažje se je spraviti v težave kot se izvleči iz njih. **Splošno veljavna resnica o objektivni ne-**

varnosti: Objektivna nevarnost v resnici sploh ni objektivna, ampak vas naravnost išče.

Zapleti:

1. Strele ne privlači vaša oprema, temveč plombe v zobeh.
2. Čisto vsaka snežinka pade dol.
3. Če kje na gori pada kamenje in led, je to zagotovo tik nad vašo navezo.
4. Če stena postaja vedno bolj strma in gladka, je istočasno tudi pokrita z mahom.
5. Včasih je edino varno kritje hkrati kačje gnezdo.
6. Celo najmehkejši kamen je trši kot človeško meso.

Pripomba k zakonu o težnosti:

V gorah ima zakon zemeljske privlačnosti dosledno prednost.

Opažanja M. J.:

1. Kladivo, ki ti uide iz rok, vedno zadene varujočega.
2. Sila težnosti je močnejša v slabem vremenu.
3. Do padca pride v trenutku, ko sila težnosti rahlo prevlada nad silo prilepljanja, ki drži telo na strmi površini.

VREME

Razen splošno znane resnice, da so zviti Rusi krivi, da v gorah Shawangunka dežuje vse vikende v letu, ker so baje s svojimi zlonamernimi poskusi povzročili tako vreme, ne obstaja nobena druga znanstveno utemeljena raziskava o tem, zakaj ti je vedno prevroče, premrzlo, premokro in si preveč izsušen, kadar plezaš.

Naravni zakon vetra

Ni važno, kam se boš usmeril, veter bo vedno pihal nasproti.

Zapleti:

1. Veter bo vedno pihal bočno na naš šotor.
2. Veter je kleptomani in odnaša s seboj vse, kar ni privezano, na primer rokavice, odpeto pokrivalo proti dežju in podhranjene soplezalce.

Resnica o oblakih:

Ponoči se oblaki razgubijo, tako da zemeljska toplota lahko izpuhti v ozračje, tik pred zoro se oblaki ponovno prihlijo in sklenejo obroč okrog zemlje, tako da se nočni mrzaz obdrži čez dan.

Nespremenljive resnice o odpravljanju v gore:

1. Če se začnete vzpenjati v rahlem dežju, se bo kmalu spremenil v grozeč snežni vihar.
2. Če se zatečete v šotor med dežjem, se bo do enajste ure zjasnilo, a za vas žal prepozno, da bi dosegli cilj.

FOTOGRAFIJA

Vsako leto je več takih planincev, ki bi radi svoja doživetja vnovčili s prodajo fotografij, člankov ali verzov časopisom. Videti je, kot bi bil vsak tretji alpinist skrit talent straniščne poezije, ki laja v luno, namesto da bi treniral ali vsaj pil.

Smernice za fotografiranje v gorah:

1. Če boste poskušali narediti posnetek z volnenimi rokavicami na rokah, bodo na leči ostale sledi mokre volne.

2. Tista rožnata stvar na sliki je fotografov palec.

3. Enkratni nadzemeljski posnetek, za katerega bi bil National Geographic pripravljen plačati tisoč dolarjev, ni uspel iz naslednjih razlogov:

- a) v aparatu ni bilo filma;
- b) kamera se je zaskočila;
- c) pozabili ste odstraniti zaščitno kapico z objektivu.

4. Tistega dne, ko poskušate prodati vaše izjemne posnetke kakšni reviji, odkrijete, da sta bila Ed Cooper in Gallen Rowell tam dan prej.

Opozorilo bralcem PV:

Nemogoče je, da bi bil optimist neprijetno presenečen, zato postanite tudi vi planinski murfolog in se pripravite na vse. Sprejemamo dopolnila.

KAKŠEN JE MISCHA SALEKI V RESNICI?

GENIJ MED ALPINISTIČNIMI PREVARANTI

Mischa Saleki iz Frankfurta ni osebnost gorskih vrhov in velikih višin; njegovo življenje teče nižje, v dolini, tudi v globinah in v jamah. Njegova »izredna« alpinistična dejanja so le sanje, blodnje, skratka, velika prevara. Je slepar z veliko fantazije. Saleki je napisal dve knjigi o svojih neverjetnih izkušnjah. Obakrat do kraja poniža Tibetance, Nepalce, Kitajce, na Messnerja in prof. Karla Herligkofferja pa bruhaja ogenj in žveplo. Ampak tu je on, Saleki, na vrhu, povsem na vrhu. Na vrhu Čo Oja mu je govoril celo sam ljubi Bog, in to bolje, kot je govoril svojemu edinemu Sinu. Mischa to omenja v knjigi na skoraj treh straneh.

Ta mož piše najslabše članke o alpinizmu — in kar je še bolj žalostno: mnogi verjamejo njegovemu pisinstvu.

Herligkoffer mu seveda ne verjame. Končno je bil že sit Salekijevih klevet v knjigi »Povsem na vrhu«, pa je zadevo hotel razčistiti na sodišču. Vse je bilo že pripravljeno, toda Karl je resno zbolel in sodni proces je padel v vodo.

Za Messnerja ni Saleki nič drugega kot šarlatan. Zanj ne obstaja niti kot plezalec niti kot osebnost. Tu sta si Messner in Herligkoffer, ki se ravno ne ljubita preveč, zares enotna. Tudi zahodnonemška planinska zveza (DAV) dvomi v Salekijevo početje, a se od tega ograjuje. »To je zadeva za novinarje,« pravi bivši odgovorni za stike z javnostjo pri DAV.

Seveda, za novinarje!

KAKO JE SALEKI SNEMAL FILM

Ljudem ostaja v spominu tudi zaradi drugih stvari. Februarja lani je nemška televizija (ZDF) predvajala alpinistični film »Gorski popotnik spet in spet na Čo Oju«. Polurna oddaja je predstavila Salekijev solo vzpon na peto najvišjo goro na svetu. Za nezahtevne gledalce ni bilo to nič drugega kot stokanje, ki prihaja iz ust glavnega igralca; zmešnjava besed; montaža brez repa in glave; skratka, posnetek več kot dvomljivega vzpona na osemtisočaka. Za profesionalce pa je bilo vse to — smešno. Zakaj se je ZDF sploh odločila prikazati takšen film? Edini razlog bi lahko bil, da so v projekt vnaprej vložili precej denarja pa so raje sprejeli jezo gledalcev kot pa si nakopali na glavo zvezne kontrolorje, ki so takoj tu, ko zvejo, da televizija meče denar skozi okno.

Ob tej prvi Salekijevi televizijski katastrofi se je oglasil tudi Messner. Takole je napisal direktorju ZDF: »Po pregledu razpoložljive dokumentacije sem prepričan, da Saleki 1983. leta nikoli ni prilezel na vrh Čo Oja. Tudi vsa njegova nadaljna herojska dejanja so namišljena. Slabo za ZDF, ko se tako pusti ujeti na limanice!« Iz pisem, ki jih je prejel Bruno Meyer, športni urednik ZDF, beremo: »Ali res nihče izmed vas ni dobil vsaj neznatnega namiga, da je gospod Saleki alpinističnemu tisku in vsem alpinistom dobro po-

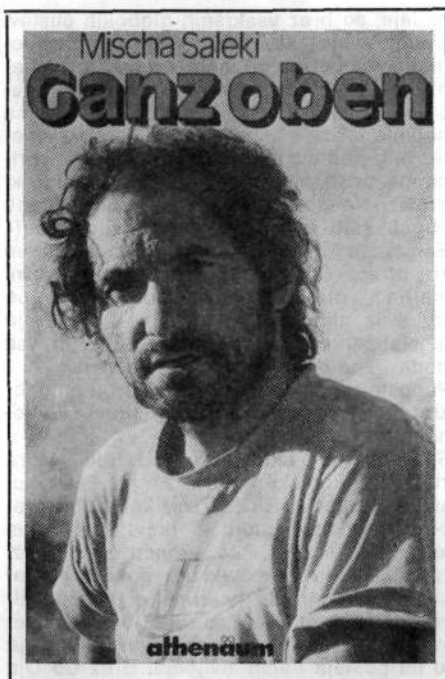
znan kot goljuf in širokoustnež?« Ali pa: »Vaša oddaja o gorskem romarju je resnično dobra prvoaprilska šala. Ni le sramota, da je Saleki lagal vam in televizij-skem občinstvu, ampak je to tudi žalitev z vaše strani, saj smo gledalci izpadli kot idioti.«

Spet drugo pismo: »Tako je torej; vedno je v ospredju osamljeni heroj, na poti k samemu sebi, slikan s stativa, ki se premika kar sam od sebe. Kaj pa tista množica stopinj v snegu, katerim sledi osamljeni popotnik? Pripadajo morda skrivnostnemu jetiju?« Saleki v filmu omenja šerpo, ki naj bi delal s kamero. Toda ni ga pokazal na sliki (no, saj vendar gre za solo vzpon), njegovo ime tudi ni omenjeno nikjer na filmu. Kljub intenzivnemu preiskovanju območja »snemalca« niso našli. Tako je Saleki moral priznati, da je bil film le njegova lastna zmeta.

Še obstajajo mediji, ki vedno znova nasledajo njegovim izmišljotinam. Takšna sta »Frankfurter Rundschau« in »Abendpost« iz istega mesta. V slednjem je bila poleg njegovih treh vzponov na Čo Oju objavljena tudi tale zgodbica: »Armenec, ki živi v Frankfurtu več kot 20 let, je že dvakrat poljubil Mount Everest.« In: »Moram iti tja, moja duša potrebuje gore.« Maja 1986 se je Saleki takole poslovil v Frankfurtskem obzorniku: »Tokrat gre za najvišji vrh na Zemlji, za približno 8800 metrov visoki Mount Everest. Saleki hoče iti sam... Najnevarnejši del poti vodi skozi Hornbeinov ozebnik, navpično 'cev' skal in ledu, 800 metrov visoko...« Takrat Mischa oznani tudi naslov svoje naslednje knjige, ki jo namerava napisati, seveda, če bo preživel: »Višje kot Everest — življenje.«

V knjigi »Povsem na vrhu« naj bi odgovoril na vse dvome in sumničena strokovnjakov. Opisal naj bi tudi izkušnje na 8201 meter visokem Čo Oju, kjer je poskušal 24-krat, uspešen pa je bil štirikrat. Rezultati niso kdo ve kakšni. Kaj pa če bi napisali obratno: štirje naskoki, vrh pa je poljubil kar štiriindvajsetkrat? Nekateri frankfurtski časopisi bi to gotovo natisnili. Zakaj pa ne? Saj Mischa je prisegel in zakaj bi potemtakem dvomili v njegovo pričevanje? Ne dvomimo tudi v njegovo razglednico, ki jo je julija 1987 poslal iz Lhase; iz tistega pisanja je slutiti, da se je še enkrat povzpел na Everest. »29. junij 87, Everest — zahodni greben — solo, pozdrav, Mischa Saleki.« (Kajpak je on avtor te fotografije »Razgled na Everest s Čo Oja.«)

Ko je premišljeval, kako bi naslovil svoje zgodbe s Čo Oja, je gotovo pokukal v izložbe s knjigami, kjer je bila razstavljena tudi znamenita Wallraffova »Povsem na dnu« in je hitro kopiral. Ampak obratno.

Mischa Saleki, verjetno največji prevarant med alpinisti

PODAVIL BI JIH, BREZ OBČUTKA KRIVDE

Na poti h goram, visokim 8000 metrov, skozi prepovedano območje, med kraljestvom Šerp in Tibetom, v tekmi s časom, postane življenje dramatično in usodno. Mischa se je odločil priti na vrh Čo Oja in sestopiti v vsega desetih dneh. Dogodke je naslovil s »Pot naprej«. Sledila je »Pot nazaj«. Opisuje življenje, ki ga vodi na Čo Oju: domačini ga oropajo, a dobi novo opremo in začne se tekma s časom in z Reinholdom Messnerjem. Slednji podnevni prehodi prepovedano območje s posebno dovolilnico in pod policijsko zaščito. Saleki gre ponoči, ilegalno, a ga nosač izda. Policaji ga brezobzirno pretepejo in Kitajci mu vzamejo vso opremo in uničijo taborišče. Film pa očitno »preživi«.

Jasno je, da Salekija muči preganjavica. Ne le v tej knjigi, ampak povsod. Vsak gornik, ki si drzne stopiti v njegovo bližino, je grajan oziroma preklet. Pred nikomer se ne ustavi. Zasmehuje še celo Hillaryjevo pomembno delo, ki predstavlja za Nepal velik napredek. Nikoli ne vzame s seboj žensk. Zanje pravi: »So kot populčni avtomobili. Precej časa porabiš, ko tekaš za njimi, ta čas pa bi pot že prej peš prehodil.«

Tudi njegovo mnenje o domačinih je ponižujoče: »Ljudje, ki živijo ob vznožju Hi-

malaje, so brez vsakršnih globokih čustev. Delajo samo zato, da preživijo ali da obogatijo. Ljubezen je zanje preprosto mehanizem za razmnoževanje in na smrt gledajo ravnodušno. Njihova plahost nima nobene zveze s skromnostjo. Zato ne smete biti neprevidni. Za njih so zelo primerne besede nekega starega pesnika, ki pravi: »Ne dovoli, Bog, da berač postane bogat, kajti takrat bo pozabil tudi tebe!« Samozavedanja ne poznajo; obnašajo se kot otroci. Čut za odgovornost je na ravni majhnih otrok, njihovo prepričanje pa izvira iz njihove praznosti.« — In kar je najslabše: celo grozi: »Lahko bi jih vse podavil, ne da bi me zato pekla vest.« Pogosto omenja alkohol. Da je bil mnogokrat pod njegovim vplivom, pravi. »Alkohol me drži na nogah!«

Spet in spet mora proč od ljudi. Mora zbežati in poiskati gore, ki jih časti kot svojo 'cerkev'. »Ničesar ni, kar bi mi preprečilo vstop v 'mojo' cerkev. Zopet sem našel svoje zatočišče. Romal sem skozi zapuščene in prepovedane pokrajine, daleč stran od ljudi, katerim je usojeno živeti v nesreči, ker so ujeti v majhnem svetu. To je drugo kraljestvo in bivanje tu mi postaja način življenja. Brez Čo Oja bi morda že zdavnaj umrl ali pa končal na kliniki za duševno bolne.« — No, na tej točki ostajamo brez besed.

Mischa Saleki je bil po naključju tudi član odprave na Mount Everest. Kako se je znašel tu? Žalostna zgodba je to, posebno za vodjo, prof. Karla Herrligkofferja. On je v svoji knjigi »Mount Everest — prestol bogov« zgolj zapisal: »Mischa Saleki, 27 let, perzijski študent v Nemčiji, je le malo boljši od navadnih planincev, saj nima prav nobenih alpinističnih izkušenj.« Saleki ni dolgo zdržal v baznem taborišču. Odpravo je zapustil na precej čuden način — s helikopterjem in je moral zaradi tega tam ostati njegov hudo bolni tovariš. To je odpravo stalo tisoče dolarjev.

Saleki je vsekakor genij. Vedno najde koga ki se mu pridruži, ki ga finančno podpira, ki mu objavi »uspešne vzpone«, ki mu preskrbi opremo in ki... No, vzemimo primer: tista fotografija »Razgled s Čo Oja na Mount Everest« ni njegova, ker nikoli ni stal »na samem vrhu«. Je pač nekdo drug fotografiral zanj. Toda tega je on preslepil.

BEGUNEC S HELIKOPTERJEM

Vrnimo se k njegovi knjigi »Povsem na vrhu«, pravzaprav k njegovim nepoštenim in lažnim trditvam, ki jih je bil tu zapisal. Resno je užalil vodjo odprave in tudi dva člana, Schneiderja in Huberja (na odpravi Everest '72). Trdi namreč (na strani 28), da je prinesel Lea Breitenburgerja, ki je na Everestu staknil hudo bolezen, z višine nad 7000 metrov dol v bazni tabor. Stvar

je napačna vsaj zaradi dejstva, da Saleki na tej odpravi sploh ni prešel meje 7000 metrov.

26. aprila 1972 se je Leo Breitenburger povzpел do tabora 4 z ostalimi člani, ki naj bi že jurišali na vrh. Na začetku skalnega pasu v severovzhodni steni, nekje na 7200 metrih, se je odločil sestopiti v tabor 2 (6400 m), ker se je slabo počutil. Čez dva dni je Saleki splezal do tretjega tabora (6900 m) brez Breitenburgerja in 29. aprila sestopil nazaj v bazni tabor. Leo ni potreboval pomoči in torej tu ni govora o kakšni herojski reševalni akciji. Saleki pa (na str. 95) zapiše: »... ko so člani odprave pustili bolnega Lea na višini prek 7500 metrov, s temperaturo 40 stopinj C, sem ga sam prinesel v tabor.«

Skratka, te njegove trditve so v mnogočem zmotne; tovariši Lea sploh niso pustili samega, saj se je na 7200 metrih sam obrnil zaradi znanih težav.

Na 91. strani knjige Saleki spet trdi, da je tedne in tedne plezal prek nevarnega Lednega slapu do tabora 1, in to vsak dan, ko je za jurišno moštvo tovoril po 20 kilogramov na svojem hrbtu. To je seveda popolnoma napačno, saj noben član odprave, vključno s Šerpami, ni plezal s takšno težo. Če bi Saleki zares to nosil, bi že vedel, kaj pomeni teža 20 kilogramov. Tudi najbolje izurjeni alpinisti ne morejo v takšnih okoliščinah nositi več kot 15 kilogramov. Od tabora 2 dalje je tudi ta teža zmanjšana na 12 kilogramov. Sploh pa Saleki ni pomagal pri nadelavi poti čez Ledeni slap in šele 7. aprila — prvi so šli čez že 23. marca — si je prvič upal priti v tabor 1, pa še pri »veliki lestvi« je imel precejšnje težave. Schneider, Huber, Anderl in Herrligkoffer so bili temu priča.

Vseeno pa to ni še nič. Kar je storil potem, je pravo mojstrstvo — v negativnem smislu seveda. V Katmandu je poletel s helikopterjem, ki je sicer prišel po bolnega Lea Breitenburgerja.

Herrligkoffer je na 141. strani poročila odprave takole zapisal: »V nekaj minutah je bilo težko ugotoviti, kdo je v resnici bolnik. (Vodja je moral nujno v München in se je v bazo vrnil ravno s tem helikopterjem, tako da ni bil na tekočem z dogodki na gori — op. prev.)

Takrat se je nekdo približal pilotu. Spoznal sem Perzijsca Salekija. Bil sem prepričan, da je bolnik in ne begunec z odprave. V tistem trenutku me je Saleki resnično imel za norca. »Si bolan?« Na ta klic ni odgovoril. Topo je sedel tam, sklonjen k pilotu, in bil tiho. V prepričanju, da se je vkrcal pravi mož, sem zaprl kabino in helikopter je vzletel. Ko je izginil, sem ugotovil, da Leo Breitenburger leži v šotoru z visoko vročino in z bolečinami v prsih. On je tisti in njega bi morali odpeljati!«

Po vsem tem je Saleški izjavil, da vodja in ekspedicijski zdravnik Leu nista dovolila, da bi ga prepeljali v Katmandu, saj je doktor rekel, da ga bo sam pozdravil in poslal nazaj na goro. Seveda je ta smešna trditev tudi neresnična. Herrligkoffer je vendarle šele priletel s helikopterjem in o tem ni mogel odločati. Saleki je, mimogrede rečeno, s seboj odpeljal tudi vredno opremo, ki je last vodje. Ob takem početju si ni težko zamišljati, v kakšno nevarnost je spravil svojega tovariša in kolikšne stroške je nakopal odpravi, saj so morali za Lea Breitenburgerja naročiti še en helikopter.

Nato Saleki (na str. 125) v svojem delu, polnem fantazije, zapiše, da se je Felix Kuen, gorski vodnik in tovariš s te odprave, »obesil po sestopu z Everestom«. Toda Felix Kuen je umrl leta 1974, torej dve leti po Everestu. To je spet le ena izmed nesramnih Salekijevih laži. Lahko rečemo, da še obstajajo poročila, ki mečejo slabo luč na to odpravo, ampak takšne (Salekijeve) klevete in laži, samo zato, da bi povečale njega samega, so, milo rečeno, ostudne.

Po »Bergweltu« povzel Matej Šurc

SLOVENSKA IZKUŠNJA

S Salekijem so imeli opravka tudi naši alpinisti, pravzaprav le Tomaž Jamnik in Tone Škarja. Slednji je srečanje z njim opisal v svoji knjigi Everest, od koder povzemamo ta kratek odlomek. (Op. M. Š.)

24. 2. 1979 — Pri Radžanu imava obisk. Miša Saleki, perzijski alpinist, ki sicer živi v Frankfurtu, je ves navdušen nad našo odpravo in sploh ne dvomi, da bo postal njen član. Pred leti se je sam povzpel na Čo Oju, 8153 m. Vzpon je bil ilegalen, ker je to za zdaj prepovedan vrh, zato seveda ni bil objavljen.

»Messnerju sem povedal, pa je vseeno proglasil svoj solo vzpon na Nanga Parbat za prvega te vrste v zgodovini alpinizma. Ni bil pošten.«

Ko je Saleki iz časopisov zvedel za mednarodno odpravo na Everest spomladi 1972, je preprosto odpotoval tja. Če so že vsi zraven, zakaj ne bi bil še Iranec? »Denar ni vprašanje. Koliko moram prispevati, 5000, 8000 mark?«

Miško ima mehko srce, smili se mu. Tudi jaz imam včasih sentimentalne popadke, toda pri poslu zelo redko. Povem, da smo državna odprava, da je bilo mnogo kandidatov zanjo, da je bilo moštvo izbrano po čisto športnih načelih in da si torej ne moremo in ne smemo dovoliti, da bi zdaj tu v Nepalju nabirali še druge člane.

»Sicer pa, ali ne bosta Kitajska in Iran imela letos skupne odprave na Everest s severne strani?«

Seveda vsi vemo, da po Homeinijevi zmagi v Iranu s to odpravo v Iranu najbrž ne bo nič. Še malo paberujemo o alpinizmu in Himalaji, potem pa se gost poslovli.

»Boš videl, nisva se ga še znebila.«

»Brez skrbi, ta ima izostren čut za ogajanja in dovolj ponosa, da se ustavi pred ponižanjem.«

Dolge evropske poti

Posebno v Evropi je veliko popotnikov na dolge proge, ki potujejo z enega konca celine na drugega po dolgih evropskih pešpoteh. To so večinoma ljudje iz svobodnih poklicev in upokojeanci, poleti pa tudi drugi. Eden izmed takih je Hans Maierhofer iz avstrijskega Štajerskega, ki je lani dokončal evropsko pešpot E 6 od Nordkapa do Bosporja, lansko jesen pa je začel hoditi po evropski pešpoti E 4. Dolgo pot je začel v Gibraltarju in pred začetkom zime s tenkimi podplati prispel v Barcelono. Ker je mož še zelo aktiven in ima vrsto obveznosti, je čevlje in nahrbtnik do letošnje jeseni obesil na klin, septembra pa se namerava napotiti v Barcelono, do kamor je prišel, in od tod priti do Zenevskega jezera. Prihodnje leto pa bo šel od tod dalje.

* * *

Zdaj so se še popotniki začeli pritoževati nad gorskimi kolesi (mountainbikes), katerih lastniki seveda uporabljajo planinske in popotniške poti in steze. Popotniki pravijo, da jih gorski kolesarji spravljajo v resne težave, kajti nad kolesarji, ki drvijo vsepovsod, niso navdušeni niti domačini v odročnejših gorskih krajih ali v krajih pod gorami. Lastniki zemlje, po kateri potekajo nekatere dolge evropske pešpoti, namreč grozijo, da po svoji zemlji ne bodo več dovolili prehodov in da bodo odstranili smerokaze, markacije in drugačne oznake, če bodo po istih poteh kot pešci drveli tudi kolesarji.

* * *

Delovna skupina »Potovanje v starosti« z univerze v Frankfurtu je lani izvedla anketo, v katero je zajela seniorje med 60 in 85 let starosti. Anketarji so jih spraševali, s katero stvarjo ali dejavnostjo se najraje ukvarjajo. Z veliko prednostjo je bilo na prvem mestu popotništvo, ki je očitno najprijubljenejši konjiček vprašanih.

* * *

V Nemški demokratični republiki se veliko ljudi ukvarja s hojo na dolge proge, vendar večinoma organizirano. Od letošnjega prvega januarja celo obstajajo nekakšna tekmovanja, pohodi pravzaprav, na katerih udeleženci nabirajo kilometre in si potem pridobijo naslov športnega popotnika. Kdor bo prehodil tisoč kilometrov, bo dobil rumeno značko, za 3000 km je predvidena zelena, za 6000 rdeča in za 10 000 km modra značka. Kdor hoče dobiti več vredno značko, mora prej imeti vse značke nižje stopnje. Kilometre si lahko vsakdo nabere le na organiziranih pohodih, ki so dolgi najmanj 20 km, vsak pohod pa mu zabeleži in potrjuje v posebno izkaznico.

Predvideno je, da bodo prve rumene značke za prehojenih 1000 km lahko podelili letošnjega junija, zelene za prehojenih 3000 km konec prihodnjega leta ter rdeče in modre konec leta 1990.

Škoda, da ne more po teh poteh potovati vsakdo in kadarkoli hoče.

POSTNO PREMIŠLJEVANJE O SMRTI IN GORAH

MATJAŽ KMECL

»Bili bi krivični do avtorja, če ob tej knjigi ne bi omenili vsaj še neke posebnosti njegovega pisanja: njegove tesne povezanosti z naravo, zlasti z gorami, pri čemer je estetskost v opisu še posebej razvidna, hkrati pa je takšno, »razpoloženjsko očiščeno« ozračje nadvse primeren okvir za »postna razmišljanja«, pa čeprav o vznemirljivi problematiki slovenstva,« je v eseju na koncu »Slovenskih postnih premišljanj« Matjaža Kmecla napisal njegov pisateljski kolega Ciril Zlobec.

V knjigi, ki jo je konec lanskega leta izdala Cankarjeva založba in katere vseh 4000 izvodov so bralci medtem dobesedno razgrabili, je ob premišljanjih o nekaterih bistvenih lastnostih in dvomih slovenskega naroda vpletenih nekaj scen iz gorskega sveta. Matjaž Kmecl, tudi sam gornik, mimo gor tako rekoč ni mogel, saj so najmarkantnejši del slovenske pokrajine, ki je slovenskemu narodu tod v stoletjih bivanja prepojila dušo.

Ker je, kot že omenjeno, knjiga razprodana, so se v Cankarjevi založbi odločili za drugo izdajo, ki bo izšla jeseni in za katero bo avtor prispeval nekaj dodatnih esejev.

Z dovoljenjem založbe ponatiskujemo odlomke iz Kmeclovega premišljanja O smrti, ki je velik del posvečeno našemu gorskemu svetu. (Op. ur.)

* * *

Kadar je dan zelo lep in sije sonce od jutra do večera celo v Ljubljani, na koncu Bežigrada pa se kot sanjsko prosojna meglica prikazuje Ojstrica in je treba na kakšno neodložljivo delo, se pogosto prav po otročje sprašujem: Kaj bi storil zdajle, če bi ne bilo več kot nekaj trenutkov do konca; pol leta? — Odgovor je zmeraj jasen in soglasen: odšel bi kam, kamor bi me neslo srce, na neodložljivo delo zagotovo ne. Izbral bi si mogoče tisto pot okoli Tošca. Tam, kjer je pogled najlepši, trava najbolj dišeča, kjer sije sonce noč in dan, od koder se že vidi čudno, sploščeno drevo ob Stogih, bi sedel; potem bi tri dni premišljeval svoje življenje. V varnem, poletno toplen Toščevem trebuhu. Če bi si zahotel pogleda na Triglav, bi zlezal navzgor po travah. Na vršne pla-

njave Tošca pritiska mogočna Triglavova senca kot nekaj dokončno nestvarnega, brezprizivnega. Tam bi se mu čudil, temu bogu, strah bi me bilo skrivnosti življenja in sveta, v katerem nam je dano živeti, lasje bi mi šli pokonci, molče bi si pel kakšno slavnostno pesem in čakal konca. Vse naokrog po tistih skalnatih junijskih vrtovih bi cvetelo, kot bi počival kozorog, ki mu je namenjena prav takšna minljivost kakor vsem nam, kavke bi se kriče (ali pa molče) spreletavale po zraku, visoko zgoraj bi jadrali beli oblaki in iz doline bi se plazila megla.

Prihaja, bi mi tolklo srce, zdaj prihaja dokončna strnitev časa in prostora.

Potem bi me skoraj za gotovo prebodla nedopovedljiva želja po verovanju: da bi v kaj veroval, da bi v tem našel mir in spokojo moč. Ampak kaj si naj izmislim, v kaj naj verujem? Mrzlično bi še zadnjikrat grebel in kopal na vse strani, v vse izkušnje, v vse dvome, da bi mogoče še zadnji hip odkril, česar nisem vse življenja. Prostor bi zmeraj bolj odmeval, Tošč bi vse bolj cvetel, kavke bi še bolj zbegane letale gor in dol, megle iz doline bi se plazile bliže in bliže. Triglav bi od severa dol metal zmeraj daljšo in gostejšo senco, bilo bi mi tesno in mirno. Sedel bi tam v velikih stiskah.

Nič, bi si rekel, raje grem spet dol na južno stran k svicemz premišljevati svoje življenje, kolikor je še časa.

Potem sem res med kranjskimi lilijami in trobenticami, triglavskimi dimki in svišči, triglavskimi neboglasnicami, bohinjskimi perunikami, zoisovimi zvončicami in vijolicami, med samim slovenskim cvetjem. Vse diši in odmeva od davnih domačih sporočil in naročil; dobro mi je. Mrak je vse svetlejši, samota je popolna.

* * *

Oziram se dol s Tošca, da bi ugledal prijatelje, ljudi, ki jih imam rad in ki sem jih zapustil, ko sem se odpravil na to zadnjo pot — ni jih videti iz širnih megličastih daljav proti Ratitovcu in Koprivniku dol. Ne samo zato, ker že lega vse gostejši mrak, predaleč so pač; samo v spominu se prikazujejo, begotno, v drobnih, nasmejanih krčih, bliskavice, odlomki, nič celega, hipni dogodki in zaskočeni obrazi kot v muzeju voščenih lutk. — Seveda pa je velika razlika: prostor omogoča vra-

čanje, čas ne. S Tošča se vrnemo, v Toščev trenutek nikoli več.

Zdaj je nekakšen večerni čmrlj, leteči medvedek in puhek, prišel naokrog, prijateljsko poplesuje okrog gore, ljubeznivo mrmra svoje pesmice. To zapelje, ker je preveč prijazno, kmalu mrmram še sam; in se brundajo pesmice vse naokrog; najini drobnjavi je pritegnilo »večno mrmranje velikanov«, kot bi rekel Župančič, ves čas sčasoma poje otožno vetrovno glasbo, ki se zdi znana — star, povaljan blues ali kaj; prošnja, vdanost, globoka žalost in milina so v njem nagneten v gost in otožen hrup. Pesem za stiske in obup.

Vso dolgo noč že dežuje v srcu mi
in voda je vse, kar ljubim, zalila;
s tesnobo čakam prihodnjih dni ...

* * *

Ampak zdaj se nenadoma zavem, tam pod Toščem, da v mislih naglo bežim od smrti; kakor se je vse začelo zelo slovesno, v čudni vodoravni svetlobi, srebrnkastem mraku, z molkom, ki bi lahko bil grozeč, s potuhnjenostjo in potajenostjo prostora, s čmrljem, ki je prepeval pesem o tesnobi prihodnjih dni, se zdaj že odpira jasen in čist pogled čez Voje dol proti Uskovnici in na Bohinjske hribe, svizci iz ostankov zgornjetoške planine prijazno žvižgajo, mladi kozorogi skačejo po robu travnika. Vse tiste slovenske rože cvetejo še naprej, čeprav drugače — z upanjem v barvi, vonju in prizadevnosti — kaj pa drugega tej majhnosti preostaja? Saj je mogoče smrt res izstop iz mirujočega prostora v mirujoči čas, od koder je videti prostorja in nas sredi njih v naglem begu bogvekam — in mogoče nas je res samo prostor, katerega otroci smo, do vrha napolnil s smrtnim strahom pred časom (na njegovem dnu se skriva smrt vsega prostorskega) — toda življenje, ki nam je dano, je tako polno ljubeznivosti in prijaznih lepôt, da mu je treba nenehoma orglati hvalnice v sebi, živeti dneve, kot je ta v Toščevem naročju, ali pa jih iskati vrh brezpotnega Bovškega Pihavca, kjer imajo gamsi in kozorogi skupen otroški vrtec. Tam na primer sedeš malo v travo, gledaš dol v Trento s Triglavom v zanesljivem ozadju, vsenaokrog pa skačejo mladorodni kozli in se pobalinsko vadijo v žvižganju. Ali pa čez Špičje (da je Lepo, kot piše na zemljevidu, ni treba posebej poudarjati, ker je seveda najlepše), na najbolj samotnem kraju obmiruješ, ker imaš občutek, da te nekdo gleda; in že se izza kamna pokaže drobna, bela podlasička, radovednost šeste stopnje plus ji gleda iz smučka. Pomežikneš ji, ona pa napravi častni (približevalni) krog, ampak bog varji,

da bi kihal ali mignil, v hipu zgine; potem kmalu spet pogleda na čisto drugem koncu iz zemlje. Malo se igrava, ona bega v prijateljskih krogih, jaz ji sem in tja malo pokašljam, da se ima pravico skriti in ji ni dolgčas.

Ali pa greš po grebenu od Krnskih jezer daleč nad Lepeno in potem na planino za Črnim vrhom, v najbolj samotni in že kar čudaški svet; še gamsov ni; odondod pa na Planino Za skalo — med svilenim macesnovjem in starimi, že zdavnaj presahlimi vojaškimi vodnjaki, po odročnih sprehajalnih stezah za pesnike in njihove izvoljenke. Tu tišina ne šepeta, kot bi rekel Avčin, tu poje tihe pesmi, res, ves prostor med Veliko babo in Plaskim voglom jih je poln. Kugy je med nočnim počitkom v tužinskih planinah po cele noči poslušal to glasbo, od katere je brezslušno odmeval ves bohinjski kotel. Ponavadi jo sestavljajo zelo oddaljeni šumi različnih izvirov, slapov in potokov, šelestenje listja na množicah dreves, veselji ali prestrašeni kriki živali med spanjem, violinsko, komaj slišno šumenje nočnih oblakov in vetrov, s katerimi se družijo, predvsem pa seveda neskončna tišina in spet tišina.

Tako mislim torej v trenutku o življenju namesto o smrti — in se počutim krivega. Kajti natančno vem, da lahko tako mislijo samo živi in upajoči, da to niso misli za zadnjega pol leta in poslednje trenutke.

* * *

Daleč onstran Uskovnice se gosti mrak in svet se pogreza v nedoločnost.

Pred davnimi leti sem se kot študent ves žejen in presušen lepega sončnega oktobrskega dne primučil s Hribaric dol do Zelene mlake. Vse življenje sem nesrečna žrtev različnih fiksnih idej in naivnih predstav; takrat mi je tičal v glavi spomin na neko učeno branje, v katerem je stalo (ali pa tudi ne), da so takele mlake v visokih hribih ob gorkih dnevih vsaj toliko tople kot dolinske. In tudi ko sem pil tisto Zeleno ali tretje jezero, se ni zdelo prav nič osvežilno; mlaka pač, ime vse pove. Daleč naokrog sem bil sam, oktobrski čas je v hribih že zelo samotni; naglo sem se sleskel in na vrat na nos skočil noter. Tam pa sem v hipu postal negiben in nemočen, zakrčen od neznosnega mraza, prsi mi je ukleščilo, gledal sem s preplašenim hrepenenjem navzgor, kamor se je v obrbljih sklanjala Zelnarica z zelenega neba, bolj plahutajoča senca kot prava gora, rad bi mahal z rokami in nogami, pa nisem zmoget. Z vso močjo sem si želel, da bi se še kdaj privlekel ven. Želja je bila res tako velika, da so roke začele poganjati, bolj na kratko sicer, ampak vseeno, trajalo pa je še zelo dolgo, da sem se počasi začel

ločevati od globine (ki je v Zeleni mlaki resda ni veliko, je pa tiste trenutke bila skorajda neizmerna); mukoma sem lezel po vodi navzgor in po improvizirani neskončnosti pribredel do zraka in sonca. Razvlekel sem se na velik kamen, kanjanski hribi, Špičje in Zelnarica pa so me gledali s svojo znano mirnostjo. Še en bedak! so si namigovali in se svetili v žarkem zgodnjeoktobrskem soncu.

Tisti pogled skozi zeleno plahutajočo vodo navzgor proti sencam življenja je bil močno podoben obzorjem od predvečernega Tošča v vse bolj mračne doline. Mogoče je takšno videti tudi življenje, ko se ujeto v bežeči prostor naglo oddaljuje proti nečemu, čemur v resnici ne vemo pravega imena.

31 žensk na osemtisočakah

Zanimiva usmeritev v ženski himalajski alpinizem se nadaljuje in vsako leto je vse več žensk, ki uresničijo svoje plezaiske ambicije na najvišjih gorah sveta. Kljub razmeroma slabemu vremenu se je lani uspelo predstavnica nežnega spola iz šestih držav. Uspešne osvajačke teh vrhov so bile lani:

Gabi Hupfauer iz Zahodne Nemčije je 14. avgusta stala na vrhu Gašerbruma II (8035 m); Carol McDermott in Lydia Bradey iz Nove Zelandije sta bili na Gašerbrumu II 14. avgusta;

Wanda Rutkiewicz iz Poljske in Elsa Avila iz Mehike sta 18. septembra priplezali na vrh Šiše Pangme;

Mičiko Takahaši iz Japonske je bila na vrhu Čo Oyu 22. septembra, med vzponom pa je dihala dodatni kisik iz jeklenke;

Kitty Calhoun iz ZDA je bila 16. oktobra na Daulagiriju.

Med njimi je lani Gabi Hupfauer priplezala na svoj drugi osemtisočak, medtem ko je postala Poljakinja Wanda Rutkiewicz prva ženska na svetu, ki je doslej stala na štirih osemtisočakah, med njimi na dveh najvišjih na svetu. Carol, Lydia in Elsa so bile prve ženske svojih držav, ki so priplezale na 8000 metrov visoko goro, Elsa celo prva Južnoameričanka.

Ženske so bile poleg tega voditeljice odprav na osemtisočake. Ragnhild Amundsen je vodila žensko odpravo na Broad Peak, Kitty Calhoun ameriško odpravo na Daulagiri in Magda King ameriško ekspedicijo na Yalung Kang.

Leta 1987 so bile ženske uspešne tudi na nekoliko nižjih gorah. Vlasta Kunaver iz Jugoslavije je sodelovala na prvem vzponu po še nepreplezani zahodni steni Trisula (7120 m) in je z vrha skočila z jadralnim padalom, s tem pa je dosegla ženski višinski rekord v tem športu. Dve Kitajki, od katerih je bila ena stara komaj 17 let, sta sodelovali pri prvem vzponu na deviški Labuče Kang (7367 m) v Tibetu. Kar precej izključno ženskih odprav pa je sodelovalo v Indijski Himalaji.

Do letošnje pomladi je na seznamu žensk, ki so priplezale na osemtisočake, 31 imen iz 15 držav, ki so opravile 41 uspešnih vzponov.

Józef Nyka

KO HODIŠ SAM,
BOLJE SPOZNAVAŠ GORO — IN SEBE

SONČENJE V SREČNI TIŠINI

HELENA GIACOMELLI

Če začneš svoj dan ob vznožju gore, ko si čez sivo nočno srajco ogrinja škrlatni plašč jutranje zore in se nad njo z modrega neba pobalinsko nasmiha okrogla luna, zlata kot cekin, se občutje v tebi razpolovi: en del se oplaja z veličastjem jutranjega poljuba sonca in gore, drugi del se, razigran otrok, žoga z zlato luno. In ko zaviješ na gozdno stezo, je čar neresničnosti, ki še odseva na tvojem obrazu, popotnica dnevu, v katerega vstopaš.

S slastnim ugodjem čakaš, da te bo gora spet prišla za roke in te popeljala čisto k sebi. Da bi ti znova razkrila svoje skrivnosti, ne da bi jo spraševal po njih. Ne da bi sebe spraševal — zakaj sem na tej poti. Danes spet, ko sem bil že včeraj. In bom spet jutri, ko bodo prve rumene iglice na koncih macesnovih vej ponujale svojo zrelost — jesen; ko bo pod čevljem zaškripala prva zmrzal; ko bo čez Planjavo potegnili škarjast veter in se bo Brana ozaljšala s čipkastimi naborki belega ivja, ki se raztaplja pod toplimi prsti, ko segaš v nje nedrje. Kaj ni tu, kjer se spajata nebo in zemlja, vsak dan nedelja? Praznik?

Za koga? Zame ali za gore?

Gore ne vedo ne za delavnik ne za nedelje. Vsako jutro se praznje oblečejo. Še prej pa skrbno pometejo pajčevinasto meglo iz zajed in kaminov ter jo krcnejo čez grebene v globino. Nato si zamišljeno podprejo glavo in skozi priprte oči opazujejo čredno gamsov in kozorogov, ki se jim zaupljiv mota okrog bosih nog. Nič ne govorijo, še veter se prihuli pod božajočo roko tišine. Nikjer ni človeka, ki bi z glasnim korakom razbil njih sozvočje.

Gore ne preštevajo dnevov od ponedeljka do petka, da bi v soboto ali nedeljo pobegnile v neki drugi svet, kot delava jaz in ti. Same sebi so svoj svet. Odmaknjene včasih, nedoumljive. Pa spet preprosto blizu, ko se razprtih ustnic sklonijo k meni, da si vzamem njih poljub. Ki me zapelje, zasvoji, da se utirim na krožnico vračanja, nikoli potešenega kopnenja. Ne vprašujem se, kdo koga jemlje — jaz gore ali one mene. Odgovor ni pomemben. Tudi jaz ne preštevam več dnevov od ponedeljka do petka; kar grem. Sredi tedna. V gore. Sama? Tudi sama. Da si utrgam razkošje jesenskega jutra — ko se orumeneli macesni v tankem loku upogibajo čez stezo, kot bi nastavljal soncu prepihane

hrbte; ko iz zemlje še puhti dušeča toplota, ker pod njo gorski škratje kuhajo čaj iz zadnjih dišavnih koreninic in listov, ki so jih postrgali z jeseni. In povežem to tihožitje s pramenastimi oblaki v šopek. Zase in za druge.

Ker nekomu moraš razodeti sladko-boleče breme sreče. Četudi si ga užil sam. Ali pa prav zato.

»Včeraj sem bila v hribih,« porečem prijatelju. Nekoč je tudi on hodil v gore, razumeva se. Nikoli ne zavrača mojih šopkov s poti, nikoli ne pokaže, če ga je spekel moj ogenj. Le ko stojim pred njim, posuta z lesketom čarobnega dneva z gore, reče malce otožno:

»V hribih si bila? Včeraj spet? In kar sredi tedna? Jaz se že dolgo odpravljam tja gor, pa mi še ni uspelo priti.«

Ko se preveč odmakneš od gora, moraš vse začeti znova. V enem koraku prestopiš leta, ko si se hranil le s spomini.

»Ko bo prišel pravi čas, te bo že potegnilo. Samo od sebe,« mu božam dušo z razumevanjem. Sive nitke se mu že zapredajo v lase in hrbet se mu rahlo krivi — čudno, da tega nisem prej opazila? Bodo spomini dovolj trden most, ko bo stopil nanj?

»Ko včasih pogledam skozi okno petega nadstropja, so na posebno bleščeč sončen dan gore v daljavi videti zelo lepe,« reče prijatelj, »blizu, dosegljive. Takrat se odločim: jutri pa zagotovo grem. Verjamem si, prepričan sem v to. Iz kleti prinesem gozdarje, nahrbtnik, potem pa... ne gre tako preprosto. Ni dovolj, da si rečem: jutri grem. Nekaj manjka. Nekaj, kar bi me premaknilo v gibanje, v hotenje. Kaj vem, kaj me je nekoč gnalo v gore, kaj je bilo gorivo ognju, ki me je žgal v duši, dokler nisem stopil na vrh. Mogoče bi moral še tisti hip, ko se odločim, od doma, pa čeprav bos. Samo do vznožja gora. Mogoče še korak v gozd, da bi občutil trganje pajčevin na svojem obrazu, da bi brodil po suhem listju, se spotikal ob korenine na stezi... Tisti jutri je vselej predaleč. Ker je vmes noč, ki v dvomu izkrivlja podobe. Tisoč izgovorov najdem, da se opravičujem, ker nisem izpolnil obljube. Kot bi se izneveril staremu prijatelju, pa sem ogojčjal le samega sebe, ko sem ostal doma. Počutim se kot reka v spodnjem toku: umirjena, malce kalna že, lena. Vedno je obrnjena v isto smer, nikoli ne sega nazaj, se ne obrača.«

»Ti pa se lahko obrneš in stečeš tudi nazaj,« ponujam prijatelju roko, da bi ga premaknila v gibanje. »Ali pa raje udobno živiš s sanjami, ki se ti kot lepa slika odpirajo na gore skozi okno petega nadstropja v umitem sončnem dnevu? Take neizsanjane sanje imajo mavrična krila, so krhke v svoji lepoti,« segam z besedami v neki davni spomin, »ko pa greš v gore, ne sije vedno sonce. Z blatnimi čevlji in

mokrimi lasmi se vračaš v dolino. Še čutim, kako me je veter bičal z dežjem v obraz, po rokah je udarjala sodra; kako se je vsak blisk zarezal v kožo, da je strah z velikimi očmi pogledal skoznjo; kako me je žrlo, ker sem na razpotju obrnila hrbet gori, zaprti v mrakobno meglo. Ona pa je, ko sem bila že daleč od nje, predaleč, da bi se lahko še isti dan vrnila, odvrгла s sebe sivo navlako in se zablščala v slepečem soncu. Kot v posmeh nedoumljivemu strahu, ki me je odvrnil od nje.«

»Kaj veš, zakaj je bilo tako prav,« reče prijatelj zamišljeno.

»Tam, kjer se steza prelomi v dolino, sem obsedela in jo gledala, nemo, mogočno goro, kako se mi razkriva v svoji lepoti. Kaj vem, zakaj me ni takrat pustila k sebi! Sploh je bilo tisto jutro čudno, neprijazno. Že pot iz doline se je začela s pršenjem in meglo. Drevesa, mrzle prikazni, so bila obrnjena proč od steze, ptice so se potajile kdo ve kam v tej neobljudni megli. Jaz gor, drugi dol: svoje neizpolnjene želje so varno spravili v nahrbtnik in se preprihanih ušes in z meglo, visečo s trepalnic v kapljicah razočaranja, spuščali v dolino. »Le kam bi v takem?« so me prepričevali. Jaz pa nisem bila še pripravljena, da bi se kar z njimi vrnila. Premalo je bilo še prehojene poti za menoj, megla me še ni vso prepojila. In smo se odmikali drug od drugega. Z razdaljo so se tišali koraki, zajela me je gluhot. Zapuščeno. Sama v megli, se zavem, sama na stezi, ki se mi v raztrganih obrisih lušči iz spomina; sama z globino, ki ji je megla ograja, pa se je ne morem oprijeti, se varno nasloniti nanjo, ko se spuščam po naježenih skalah; ko si želim dotakniti neke roke, bežno, a hoteno, kot da se bo ob dotiku razpršil pritajen strah. Tesnoba. Ko nisi prepričan, če si tistega dne tiste poti na tisto goro sploh želiš. Sam. Ko pa si že na pol pota, se trmast nočeš obrniti. Kot bi hotel preseči samega sebe. Samo dvoje imaš na izbiri: vzpon ali umik.«

»Kadar je sonce, so lahke te poti. Ko hodiš sam,« previdno stopa prijatelj čez most spominov za menoj.

»Ja, takrat je svetloba že v tebi, zato gledaš skozi sončna očala na svet okrog sebe. Molčiš ali si pôješ. Brez glasu. Lahkotno se spuščáš po istih naježenih skalah, kjer ti je v megli trepetala noga in brezskrbno skoraj tečeš po policah, ki ovijajo ošiljene stolpiče v grebenu. Uživaš vsak korak, ko hodiš sam. Ko hodiš sam, moraš sam izbojevati trenutke odločitve, se sam pobirati iz malodušja. Tudi v nevihti trepetaš sam, ker se ne moreš razslojiti v zavetju drugega telesa, povezanega v istem strahu, s prepletanimi mokrimi lasmi, prsti, ustnicami.

Zato pa se bolje spoznaš. Tako rekoč se zagledaš do obisti, zadovoljen ali nezadovoljen s to zrcalno podobo, ki zre vate, včasih tujek v lastnem telesu. Laž odpada

s tebe kot umazana skorja, ki se je nabirala in debella leta dolgo: stráhu rečeš strah, ker se ne moreš skrivati za prijateljev hrbet, da bi se izognil soočanju z goro. In s seboj. Majhen obstojiš tedaj pred njo. Tu le ona, gora, postavlja vrednote: kar šteje v dolini, je njej nepomembno. Neizprosno sega v globino tvoje duše, boleče zarezuje resnica v nje stene.

Toda gora tudi pomirja. Ne odvzema ti človeških bremen, ki bi jih rad odložil, kot odložiš nahrbtnik, kadar te preveč teži. Le lajša ti jih. Na poti k njej pozabljaš na njih težo. Bolj ko se oddaljuješ od doline in bliže ko prihajaš svojemu cilju, góri, lahkotnejši je tvoj korak. Manj žulijo jermeni nahrbtnika.

Vrh je molk in sončenje v srečni tišini. Ko si sam.

Ko drugi prestopijo meje tvoje tišine, glasne besede pohodijo molk in tišina se

umakne čez rob stene v senco prepadnih globin.

Ko hodiš sam, ti sledi, stopajoč v tvoje stopinje, plahutajoča tišina; klokotajo v globino obtožujoči kamni, ki si jih premaknil v pogubno gibanje; preseka odziv zraka svarilen gamsov žvižg. Vrtili se v zaprtih besedah, ki bi rade govorile. Glasno. Nekomu. Pred teboj ali za tabo. Ob tebi. Ki bi se rade, te neme besede, obesile v notno črtovje, da bi zazvenele kot glasba, zanihale na isti struni z nekom, ki ga ni, tam za teboj, pa prisluškuješ njegovemu neslišnemu koraku, ki odmeva v tebi v ritmu udarcev tvojega srca.

Ko pa bo nekoč prišel, povabljen gost, za praznično pogrnjeno mizo — boš vedel, kaj početi z njegovim pričakovanjem, ko ti bo zaupljivo sledil, se predajal v tvoje roke? Ne boš jecljaje iskal besede, ki si jih pozabil v molku, ko si hodil sam?«

Osemtisočaki Pakistana

Letos bo, kot je mogoče sklepati glede na prijave, v severnih predelih Pakistana izredno delovna sezona. Kot je sporočil oddelek za turizem v Islamabadu, je vlada izdala dovoljenje 63 odpravam, ki bi se želele povzpeti na 64 gorá.

Seveda je največje zanimanje za osemtisočake, saj hoče plezati nanje kar 36 skupin alpinistov (57 odstotkov): štiri odprave na K-2, kar enajst na Nanga Parbat, šest na Broad Peak, sedem na Gašerbrum I in osem na Gašerbrum II.

Največ odprav bo prišlo iz Japonske, kar 11 (17 odstotkov). Po šest odprav bo prišlo iz Francije in Združenih držav Amerike, pet iz Zvezne republike Nemčije, štiri iz Avstrije, po tri pa iz Južne Koreje in Švice. Deset držav organizira po eno ali dve odpravi.

Po množičnih žrtvah na K-2, ki je leta 1986 zahteval kar 13 življenj, je letos za to goro precej manjše zanimanje, nasprotno pa je posledica jugoslovanskega velikega uspeha na Trango Towerju in enakega uspeha Francozov in Švicarjev na isti gori lansko leto la, da bo letos plezalo v teh gorah kar sedem skupin.

Iz Jugoslavije (pravzaprav iz Slovenije) bosta šli letos v Pakistan dve odpravi, ki sta za plezanje že dobili dovoljenje. Močna odprava, ki bo štela 15 članov in ki jo bo vodil Tomaž Jamnik, bo plezala na K-2, italijansko-jugoslovanska odprava, ki bo štela 12 članov in jo bo vodil Igor Jamnikar, pa bo plezala v Trango Towerju.

Le nekoliko slabša (po številu odprav) od letošnje je bila lanska alpinistična sezona v Pakistanu, ko je pakistanska vlada dala dovoljenja za plezanje po njihovih gorah 60 odpravam. Tako so člani 47 odprav iz 16 držav plezali na 49 vrhov, vendar so zaradi spremenljivega vremena priplezali le na 15 vrhov (31 odstotkov).

Največ odprav je bilo iz Japonske, osem; sedem jih je bilo iz Francije, šest iz Španije, pet iz Velike Britanije in štiri iz Zahodne Nemčije.

V celoti je lani plezalo v Pakistanu 320 plezalcev. Približno 60 odstotkov se jih je odločilo za pet osemtisočakov na severu države: na Broad Peak je plezalo osem odprav, na K-2 šest, prav toliko tudi na Gašerbrum II in Nanga Parbat, tri pa na Gašerbrum I.

Na tamkajšnjih osemtisočakah je bil količnik uspešnosti le 30-odstoten. Na K-2 so bili

vsi poskusi neuspešni in nihče ni priplezal na vrh, najvišjo točko (8350 m) pa je dosegla japonsko-pakistanska odprava. Francoz Bonek Chamoux je opravil bliskovit vzpon na Nanga Parbat (23 ur iz baznega tabora na vrh), Norbert Joos iz Švice pa je sam splezal na Broad Peak. Tri ženske so priplezale na Gašerbrum II.

Med lanko alpinistično sezono so v pakistanskih gorah izgubili življenje le trije tuji alpinisti v različnih nesrečah: dva Japonca na K-2 in Kunyang Chishu ter Jean-Pierre Heftl iz Švice na Gašerbrumu II, ko je med smučanjem padel 700 metrov globoko. Pakistanska vojaška odprava na Gašerbrum I je pod snežnim plazom izgubila štiri svoje člane.

Józef Nyka

Pozimi k Svetemu Eliji

Štirje gorski vodniki iz Anchorageja na Aljaski, in sicer Bob Jacobs, Pauls Claus, Malcolm Vance in Brian Okenek, nameravajo opraviti prvi zimski vzpon na že sicer zelo redko obiskovano goro Saint Elias (5489 m), eno izmed najpomembnejših gorá na Aljaski. Nanjo se nameravajo povzpeti po zahodni strani, ki je varnejša pred plazovi kot tista, po kateri poteka najobičajnejša smer prvo-pristopnikov. Načrtujejo, da bodo spotoma postavili štiri višinske tabore, iz najvišjega, ki bo približno 13 000 čevljev visoko (4350 m), pa bodo plezali brez šotorov in si bodo, če bo potrebno, za prenočevanje skopali snežne luknje. Vedeti je treba, da tam na prostem noči ne bi preživel, kajti temperatura se spustijo do — 50 ali celo — 60 stopinj, saj ima Mount Saint Elias izredno neugodne vremenske razmere.

»Na Mt. St. Elias sploh ni tehnično lahke smeri, kajti ta gora je verjetno najtežavnejša gora v Severni Ameriki, ki je višja od 5000 metrov,« je napisal William Bueler. Ni torej nenavadno, da je bilo doslej nanjo opravljenih le 20 vzponov, lani pa na primer noben alpinist ni prišel na njen vrh.

Zimsko plezanje v tem predelu Amerike se je pred kratkim komajda začelo. Na Mount Bono (5005 m) so prvi plezalci prišli šele pozimi leta 1985, na Mount Logan (6050 m), drugo najvišjo goro v Severni Ameriki, pa šele predlanskim.

Jož

ZGODBA,
KI BI BILA LAHKO HUMORESKA

KOŠUTNIKOV TURN

MARJAN KRALJ

Spet smo se namenili na Košuto. Po avto cesti je vožnja od Ljubljane do Trziča sila kratka, drveli pa smo po njej tako, kot je le dovoljeval pospešnik (za tiste, ki ne uganejo, kaj je pospešnik, imam pri roki drug izraz: pedal za plin). Za Trzičem, pred Dolžanovo sotesko, geološkim, naravnim in še kakšne druge vrste biserom, smo pod prisilo postali počasnejši. Tod se neha asfalt in se začne vaški kolovoz. V divji, romantični soteski z za silo izklesanima predoroma, podobni VII mali, bi občina lahko pobirala vstopnino — kot to počno Avstrijci —, če bi jo uredila. Predora je menda dal izklesati prednik barona Borna, čigar potomec je bil človek majhne rasti, a velikega premoženja, kraljeval pa je v takratnem Putrhofu, današnjem Jelendolu.

Barona Borna sem po naključju spoznal med zadnjo vojsko; pred Nemci se je zatekel v Ljubljano, za Bežigrad. Bil je Jud. Med italijansko okupacijo je bilo. Bil sem mlad, službe nisem dobil, pa sem od vrat do vrat prodajal saharin, da sem se nekaj mesecev skromno preživljal. Bilo je sicer prepovedano — tako nekako kot v Krpanovih časih tovoriti sol. Požvižgal sem se na predpise, tako kot se sedaj marsikdo na zakone. Borna je bil sladkorni bolnik, ti pa sovražijo sladkor, ker ga imajo sami preveč. Barantala sva za ceno, potlej sva se v nemščini le pogodila. — Končal je žalostno v koncentracijskem taborišču Mauthausnu, v istem, kot sem bil sam, le da sem jaz prišel še malo živ iz njega.

V naselju Dolina nas je spet presenetil asfalt in se — če se prav spominjam — nehal za nekdanjo Bornovo graščino. Vendar je tod svet že položen. Vožnja ob Trziški Bistrici je prijetna in ovinki makadamske ceste vodijo v Medvodje, kjer je križišče gozdnih cest in sotočje Stegovnika, Košutnika in Trziške Bistrice.

Ustavili smo se pred stražarnico in znakom stop, kot že velikokrat poprej. Obmejni stražar s puško na rami je urnih nog poiskal nadrejenega brez puške, ki sem mu nato pokazal obmejne dovolilnice. Tak je ustaljen red, čeprav je do meje še nekaj kilometrov. Prebral jih je, zahteval še mojo osebno izkaznico, vprašal, kam gremo, potem pa prikimal, da je vse v redu. Izmenjali smo še nekaj vjujdnih besed tja v en dan in zasvetila se nam je zelena luč za Košutnikov turn. Že smo zapeljali v sotesko Košutnika, ko smo zagledali dva obmejna vojaka, očitno

patruljo, ki je bila namenjena po isti poti. Skomignil sem z rameni in dejal, da ju ne morem vzeti s seboj, ker smo že trije v avtu. Sprijaznila sta se s tem molčé in odšla peš za nami.

Prelepa dolina Košutnika sameva brez obiska, le včasih jo vznemirijo gozdarji, ko začno svojo uničevalno pesem z motornimi žagami, in lovci s streljanjem divjadi. Na križišču cest ob edini hiši gozdnih delavcev, ki sameva in razpada, smo zavili na desno. Še vedno smo sledili Košutniku, ki je glasno iskal pretok med skalami navzdol. Za ovinkom smo se komaj splazili mimo podrtih bukovih dreves, naprej pa je šlo lažje.

Na odprti, prostrani jasi, kjer je občasno nakladališče za les, smo se ustavili in izstopili. »Zadosti je lagodne vožnje,« smo si dejali, »naprej pa le peš!«

Le nekaj metrov stran se začne pot vzpenjati: najprej zmerno, nato bolj strmo — in spet smo bili pri Košutniku, ki je tu le skromen potoček, tak kot na začetku simfonične pesnitve Vltava. Košate smreke, ki jih še ni uspelo posekati, se bodo umaknile mlajšim. Bližali smo se Dolgi njivi. Z leve so se zaslišali glasovi iz lovske kočice in brž smo pohiteli naprej, kajti ta človeška rasa mi ni pri srcu, ker v imenu ljubiteljstva pobija dar narave — divjad.

Prešli smo čudovito konglomeratno kameenje, ki vsepovsod obkroža ta svet. Področje od Jelendola do meje je naravnost idealen kraj za gozdni in živalski rezervat. Gozdarje in lovce bi morali spoditi od tod in strogo zaščititi območje. Pa ne tako kot Triglavski narodni park, ki je samo po imenu park, saj se v njem izživljajo vsi: lovci, zlasti gozdarji, vikendaši, planšarji, gobarji in turisti! Zanamci bi nam bili za to zelo hvaležni.

Za ogradom smo prestopili izsušeno strugo Košutnika, kjer sameva sredi jase tabla z napisom: Obmejni pas — Grenzzone. Razveselili smo se tega znamenja kot božjepotniki križa in na križpotju zavili mimo velikega mravljišča na Košutnikov turn.

Steza sledi spočetka poti, ki pelje tja proti planini Pungrat. Na križišču se začne vzpenjati. Mimogrede smo zagledali kupček neznanih gob, ki so se nam smejale in kar neopazno prestopili gozdno mejo. Žena in hčerka, ki vedno zaostajata, da se nemoteno pomenita o vsem, kar se je dogodilo zadnje dni ali pa se ni, sta presenečeni opazili tista dva obmejna vojaka, ki ju nismo vzeli s seboj. Kako sta prišla tako hitro za nami? Morala sta vso pot teči po bližnjicah. Naravnali smo pogovor tako, da smo pohvalili njune gorniške sposobnosti ter se menili o tem in onem. Posebno večji je bil zgovoren in zelo bister.

Svet je bil pravljičen, na nebu so plavali beli oblaki, zato sem hotel fotografirati.

Ko sem naravnaval optiko, mi je manjši obmejni vojak jasno povedal, da je fotografiranje v obmejnem pasu zabranjeno. Ubogal sem, čeprav ni bilo videti poligona z vojaškimi objekti; le čudovite rožice so bile posejane po melišču in so se lahko pozibavale v vetru.

Moji dve boljši polovici sta zopet začeli zaostajati pa sem se ustavil tudi sam, da ju počakam. Razdalja med nami in obmejnima vojakoma je bila vedno večja. Nenadoma se tod steza konča, zmanjka tudi lis in treba se je znajti po divjem melišču. Blizu je tudi končna prevala z mejo in severno steno na oni strani.

Z vršnega grebena Košutnikovega turna sta obmejna vojaka zagledala planinca, ki se je po stezi veselo vračal z vrha. Kaj so se pogovarjali potem, ko so se srečali, iz daljave nisem slišal. Meja poteka ponekod le dva metra stran od prepada, ker je na avstrijski strani ni mogoče speljati po severni steni. S prevale pa pelje dobro zavarovana planinska steza na avstrijsko stran do Doma pod Košuto (Koschutahaus), ki sameva na koncu ceste.

Nenadoma me je poklical obmejni vojak: »Ti, stari, da li umiješ avstrijski?« »Jeste,« sem odgovoril in brž pohitel k trojici. Toda šlo je počasi, ker je bil teren prodat in strm: dva koraka naprej in enega nazaj. Končno sem zadihan prišel do treh, ki se niso nič menili, ampak le gledali.

Nato sem prevajal najprej ukaz za celotni pregled oprtnika; avstrijski planinec ni imel v njem nič pomembnega: prazno plastično čutaro, vetrovko in vrvi, poleg napol praznega nahrbtnika pa še samega sebe. Na vprašanje po dokumentu je molel nekakšno bančno izkaznico brez fotografije. To pa očitno ni zadostovalo našima obmejnima vojakoma. Avstrijec je pokazal tja dol proti koči in povedal, da ga tam čaka avto; tisti zeleni v kotu da je njegov, v avtomobilu pa so dokumenti. Že danes zvečer mora na pot na Tirolsko, kjer je zaposlen kot strojnik pri cestnem gradbenem podjetju, sicer pa je doma iz Celovca.

Prosil sem vojaka, naj ga pustita z obmejnega območja, saj nima nič prepovedanega s seboj, vendar ni zaleglo, čeprav je bil Avstrijec komaj štiri, pet korakov oddaljen od meje, in še tiste tri korake je napravil na ukaz našega obmejnega vojaka.

Z vrha Košutnikovega turna so planinci od daleč opazovali ves dogodek. Naš vojak jim je zaklical, naj pridejo dol, a niso hoteli. Dva med njimi sta bila Slovenca; zavpila sta, naj onadva prideta gor. Nastala je mučna zadrega, kam ta čas z Avstrijecem, zato sta se vojaka vzponu na vrh odpovedala. Avstrijec, ki je govoril samo »avstrijski«, je namreč moral z njima v dolino. Vsem trem sem dal po

eno pomarančo za popotnico, nato so odšli brez pozdrava, kot se za tak trenutek spodobilo.

Na vrhu Košutnikovega turna se nas je nabralo kar precej planincev. V planinskem vodniku piše, da se tu včasih sreča do sto planincev. Večina prihaja iz Koroške, čeprav je pot naporna; z naše strani pride malokdo. Dva Korošca sta pripeljala kar po severni steni, o čemer so pričale vrvi in železje. Dvomim, če so imeli vsi obmejne dovolilnice oziroma potne liste.

Bil sem tako razburjen, da še jesti nisem mogel. Nahranili smo le rumenokljune planinske kavke, katerih narodnosti pri najboljši volji nisem mogel ugotoviti. Obletavale so nas in nam jedle skoraj iz rok. Sestopili smo po drugi stezi do vzhodne grape. Od tam se prevesi avstrijska lisa, ki je drugačne vrste, na severno stran; naše pa sploh ni. Znašli smo se na brezpotju in na travi naleteli na gada, ki se je sončil; bil je na strmini in dobrih 2000 metrov visoko. Previdno smo se mu ognili z željo, naj krasi naravo, in prišli na stezo, ki prečka vršnjo strmino Košutnikovega turna. Odleglo nam je, kajti steza je ljubka; izogne se vsem prepadom in se umirjeno spušča proti gornjemu delu Dolge njive. Spočetka vodi zapeljivo po skalovju, nato zavije med rušje, ki ga je planinska roka oklestila, da ne bi božalo gornikov.

V dolini, na čudoviti Dolgi njivi, je studenček, ki komaj opazno izvira pod Malo Košuto. Ob suši nižje ne teče, le sem in tja se prikaže na dan, ravno na tistih krajih, da krave lahko pridejo do njega.

Pri pastirski koči je ponavadi živahno. Belega nimajo nič, ker se pasejo le telice in jalovke, alkoholnih pijač pa kolikor hočete in zmorete. Žena je vzela iz oprtnika steklenico s pivom brez alkohola, ki jo poleti vedno nosim s seboj — pa ne iste. V hipu smo jo izpraznili in še nekaj malega pojedli, vendar pravega teka nismo imeli.

Vračali smo se po isti stezi, mimo košatih smrek, Vltave in bivše ogljarne, in ves čas mislili na avstrijskega planinca, ki mi je pravil, da je bil že neštetokrat na Košutnikovem turnu, vendar ga še nihče ni vprašal glede legitimacije ali potnega lista.

Sonce se je že prevesilo proti zahodu, ko smo se prikazali iz gozda v Medvodju. Pri stražarnici so nas obstopili obmejni vojaki. Zbrala se je malone celotna posadka in eden je zahteval, naj odprem prtlačnik avtomobila. Ko sem to storil, so bili zelo osupli, ko je tam zazijala praznina. Najbrž so mislili, da kaj tihotapimo! Kaj? Čez severno steno Košutnikovega turna?

Tistega leta se je nismo več prikazali na Dolgi njivi pod Košuto. Tako se nam je zamerila kljub prekrasni naravi. Zaradi tistega gada, seveda.

VČASIH JE TREBA POZABITI NA VODO

S KALODONTOM UMITE OČI

IVANKA KOROŠEC

Tisto leto je bilo poletje zelo sušno. V koči so se ves čas oteпали s pomanjkanjem vode. Deževalo ni že dva meseca. Grmelo je večkrat, črni oblaki so se zbrali nad Begunjščico, a vedno je potegnil veter in jih odgnal prek Stola čez mejo.

Oskrbnik in njegova žena, ki sta tisto leto prevzela kočo, sta ravno dobro vpeljala vso stvar. Prišla sta iz Ljubljane; nikoli prej še nista bila oskrbnika, a po gorah sta skupaj hodila že 40 let. Ob prevzemu je bila kočica zanemarjena in pošteno sta se nagarala, da sta vse spravila v red. Dobila sta tudi novo posodo rostfrei, saj v obtolčenih loncih še čaja ne moreš skuhati, ne da bi postal takoj črn. Ona je sploh z veseljem kuhala. Pripravljala je juhe, paprike, enolončnice. Ljudje ne pridejo v planine, da bi jedli zrezke, kaj toplega pa se vedno pričuje. Oskrbnik je uredil klet, nabavil koše za smeti, popravil dimnik v kuhinji. Čeprav ni bilo žičnice in so vso hrano in pijačo znosili iz doline konji, sta bila zadovoljna s preskrbo. Razumela sta se tako s planinci, ki so jima prinašali naročeno drobnarijo, kakor tudi s planinci obiskovalci, ki so prihajali od vsepovsod. Edino voda jima je kalila veselje ob uspešnem delu. S skrbjo je hodil oskrbnik vsak dan do cisterne, s svinčnikom delal črte na nji in imel natančno preračunano, koliko vode lahko porabi. Pred dvema mesecema je nazadnje deževalo in še to je škropilo borih 20 minut. Poraba vode je bila omejena na minimum.

Nekega dne je prišla iz doline cela skupina planincev, med njimi tudi mlad fant. S svojim vedenjem je izstopal iz skupine in očitno je bilo, da hoče biti v središču pozornosti. Obnašal se je kot petelin, sploh ni vedel, kaj naj še napravi in kaj naj še pove, da se bo postavil pred družbo. Pod večer je fant šel za hišo in potegnil gumijasto cev iz cistene. Polil se je po glavi, si oprhal obraz, roke, vrat... Eden od planincev mu je to takoj odsve-toval, vendar ga fant ni poslušal. Na njegovo početje so opozorili oskrbnika. Temno rdeč od jeze je priteknel iz kože, srdito vtaknil cev nazaj in ozmerjal fanta.

»Še za kuho je ni, ti pa jo tratiš za kopleli!« je kričal oskrbnik.

Fant je bil nekoliko osupel, saj take reakcije od navidez tako miroljubnega in prijaznega oskrbnika ni pričakoval.

»Kaj pa se derete? Še umiti se ne bi smel?« je ugovarjal. Še nekaj drugega je hotel jezicati, vendar so planinci pritrjevali

oskrbniku. Padlo je nekaj pikrih pripomb, naj raje ostane doma, če ne more preživeti brez prhe; svojo privrženost čistoči bo za kakšen dan pač moral zatrei. Ali se doma tudi tako rad umiva?

Fant je čutil, da je ostal čisto sam, besno je brcnil v pokrov cisterne in se pobral v kočico. Oskrbnik pa je zaskrbljeno ponovno izmeril nivo vode. Še za dva dni, kvečjemu za tri je bo. Če ne bo dežja, bo treba vodo nositi iz doline, taka voda pa je presneto draga.

Družba je prespala in naslednje jutro so nameravali na vrh Begunjščice. Zjutraj pa fantu ni žilica dala miru. Stopil je za kočico in si natočil kozarec vode. Oskrbnik je zraven cepil drva. Strmo je pogledal po fantu, a zaradi kozarca vode se mu ni zdelo vredno prepirati, čeprav se mu je zdelo skrajno žaljivo, da se fant kljub opozorilu noče držati nasveta, da je z vodo treba skrajno varčevati. Fant je iz žepa potegnil kalodont in zobno krtačko. Morda je res navada železna srajca — ali pa je z bleščečimi zobmi in nasmehom hotel osvojiti katero od deklet v družbi. Morda je hotel izzvati le oskrbnika, češ, prav nič se te ne bojim, čeprav si mi včeraj tako podkuril. Kdo ve, kaj je mislil, ko je z vajeno kretnjo držal v levici krtačko, z desno pa je stiskal kalodont.

Tedaj pa se je zgodilo, kar se mu ni še nikdar, čeprav si je umival zobe že vse od vrtca naprej. V tubi je bil prazen prostor, stisnil je močnejše, vendar se krema še ni prikazala. Obrnil je tubo k sebi, da bi videl, če je grlo zamašeno, tedaj pa je nevede spet pritisnil na nabuhel trup tube. Bel curek zobne paste je brizgnil iz tube fantu naravnost v oko. Zacvilil je, zatullil, zacepetal in spustil krtačko in kalodont z rok, da sta padla na cementni pokrov cisterne. Zvil se je v dve gubi in si z obema rokama mencal razdraženo oko.

Oskrbnik je odvrgl sekiro in bil v dveh skokih pri fantu. Urno ga je posadil na tnilo za sekanje drv. Brez pomisleka je zajel s korcem vodo in ko je z njim podrgnil po dnu, mu to skoraj ni seglo v zavest.

Časi so težki, zato vas prosimo: posodite kdaj svojemu planinskemu tovarišu Planinski vestnik, če ga sam ne more kupiti! Hvaležen vam bo za to tudi še potem, ko si bo revijo lahko sam naročil.

»Nagni glavo postrani, da ti bom lažje izpral oko!« je svetoval fantu. Z eno roko je držal oko narazen, kajti veka se je nagonsko in samoobrambno stiskala skupaj, z drugo pa je polival vodo. Oko je bilo še vse polno bele zobne kreme, spodaj pa je bila veznica krvavo rdeča. Oskrbnik je spet zajel s korcem vodo in jo previdno polil po utripajočem očesu. Voda je tekla fantu po obrazu, po vratu in za srajco. Veke so z vodo in solzami vred iztisnile z očesa še zadnje ostanke kalodonta.

Pritekla je oskrbnica in drugi, tako da je bil okrog njiju kar lep venček radovednežev.

»Pojdimo, le pojdimo!« jih je razgnal oskrbnik. »Nič posebnega ni bilo. Malo smo si umivali oči, to je vse,« je pristavil šegavo.

Fant se je osramočeno pobral s tnala. Oko ga je še vedno peklo, a tiste strašne pekoče bolečine ni bilo več.

»Ali ste porabili vso vodo zame?« je vprašal skrušeno.

Oskrbnik je imel besede že na jeziku, a jih je zadržal kot ovce za ogrado. Kaj bi pomagalo, če bi mu zdaj začel brati levite in bi mu pridigal o uvidevnosti v planinskih kočah ali o pomembnosti vode! Zadržal se je in rekel čisto nekaj drugega, kot je fant pričakoval.

»Aleksander Veliki je bil s svojimi vojaki v puščavi. Vse naokrog sam pesek, nobene vode. Vojaki so umirali od žeje. Prah in pesek sta se jim lepila v ustih. Tedaj je eden od Aleksandrovih pribočnikov prinesel vodo, ki jo je zajel v nekem skoraj posušenem vodnjaku kar s čelado. Vsa vojska, vse oči vojakov so bile uprte v tisto čelado. Pol življenja bi dali za tisto čelado, kaj čelado, samo za en požirek

žive vode »Zame je je preveč, za vse je je premalo,« je rekel Aleksander in zilil vodo v pesek. Vidiš, fant, tudi te vode je bilo premalo za vse.«

Fant je molče stisnil oskrbniku roko.

Nekoliko kasneje je družba odšla. Fant je bil zamišljen, utišan in spremenjen, kot da bi ne bil on sam. Njegove oči so zdaj gledale na svet drugače; videle so marsikaj, česar prej sploh niso opazile.

ZIMA 1987 / 88 NA KREDARICI

December, januar in februar so — v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase — zimski meseci. Poprečna zimska temperatura treh zimskih mesecev (1987/1988) je na Kredarici znašala — 6,2^o, medtem ko znaša dolgoletni zimski povpreček temperature Kredarice — 7,9^o (obdobje 1956—1975). V padavinskem pogledu je bila zima na Kredarici dobro namočena, saj je skupno padlo 376 mm padavin, kar je 131 % normalne zimske višine padavin obdobja 1956—1975.

Pri pregledu mesečnih temperaturnih poprečkov in mesečnih višin zimskih padavin se zimski meseci pokažejo v precej drugačni sliki: december in januar sta bila pretopla, februar pa premrzal. V padavinskem pogledu je bil december izrazito presuh, januar in februar pa sta bila prekomerno namočena.

Decembrski temperaturni popreček, ki je znašal — 3,7^o, je bil za 3,2^o nad normalno vrednostjo (popreček obdobja 1956—1975). Temperaturni popreček januarja — 5,5^o je bil za 2,7^o pretopen. Februarski temperaturni popreček pa je znašal — 9,3^o in bil potemtakem za 0,6^o premrzal.

Absolutni temperaturni ekstremi posameznih zimskih mesecev so bili v mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov Kredarice. Najvišja decembrska temperatura je znašala 5,0^o (dne 30. XII. 87), najnižja pa — 16,6^o (dne 9. XII. 1987). Januarski temperaturni maksimum je bil nižji, znašal je le 4,0^o (dne 2. I. 88), minimum pa — 15,4^o (dne 24. I. 88). Najvišja februarska temperatura je znašala samo 2,4^o (dne 17. II. 88), najnižja pa — 17,6^o (dne 29. II. 88).

Oblačnost in sončni sij sta si v obratnem sorazmerju: bolj je oblačno, manj ur je sončnega sija. Decembrski popreček mesečne oblačnosti 5,4 in januarski 5,6 sta bila za 0,1 nad normalno vrednostjo, februarski popreček 5,6 pa je bil za 0,1 pod normalno vrednostjo. Teh nekaj poprečkov kaže, da je oblačnost Kredarice v minuli zimi bila skoro enaka normalni vrednosti. Heliograf na Kredarici je v decembru re-

Zmagovalcu vrha

ZVONKO ČEMAŽAR

*Samevajo gozdovi in stezice.
Orjaške piramide nemo zrejo
navzdol, kjer fant zamišljen gre; ne
vejo,
en sam nasmeh razvedril bi mu lice.*

*Ta fant bil ti si, ves željan samote.
Zakaj si vsem ljudem se izogibal,
a goram z dušo, srcem se približal?
Da vso resnico bi dojel dobrote.*

*Azur neba poljublja goli kamen.
Res mar tam zgoraj prava je ljubezen
In jo dojamješ, če povzpneš se čezenj?*

*Navzgor hlepi oko in sili roka;
kot mati vabi svojega otroka
obok kamnit. To vrh je —zmaga —
amen.*

gistriral 133 ur sončnega sija, kar je 49 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Januarja je sijalo sonce na Kredarici 110 ur ali samo 39 % od maksimalnega možnega trajanja. Februar je najkrajši mesec, vendar je na Kredarici sijalo sonce skupno 124 ur, kar je 41 % od njegovega maksimalnega možnega sijanja.

Še beseda o padavinah. Prvi zimski mesec je bil izredno suh, saj je na Kredarici v decembru v desetih padavinskih dneh padlo komaj 16 mm padavin, kar je samo 14 % od normalne decembrske množine padavin. Januarja je v 15 padavinskih dneh padlo 195 mm padavin, kar je 212 % normalne vrednosti, v februarju pa so namerili 165 mm padavin ali 194 % od normalne februarске množine. Tudi februarja je bilo na Kredarici 15 dni s padavinami. V vseh treh mesecih padle padavine izvirajo izključno od snega.

Neprekinjena snežna odeja je Kredarico prekrivala vso zimo, skupno torej 91 dni. Njena največja debelina v decembru je merila 180 cm (med 1. in 3. dec. 87). V januarju je merila najvišja debelina snežne odeje 240 cm (dne 31. jan. 88). Dne 13. feb. 1988 pa je bila izmerjena največja višina letošnje zimske debeline snega. Znašala je 335 cm.

Iz navedenih podatkov zaključimo, da je bilo vreme na Kredarici v decembru planincem še najbolj naklonjeno. Preostala dva zimska meseca zaradi prekomerne namočenosti planincem nista bila naklonjena.

F. Bernot

iz planinske literature

Alpinistični razgledi št. 27

Že naslovnica zadnje, 27. številke Alpinističnih razgledov napoveduje bistvo vsebine — smučanje, alpinistično in turno, ter vse, kar je pomembnega in zanimivega v zvezi s tema dvema smučarskima zvrstema. Najzanimivejši je, vsaj po mojem mnenju, intervju s petimi vrhunskimi alpinističnimi smučarji: Davom in Lukom Karničarjem, Andrejem Zorčičem, Borutom Črnivcem in Andrejem Terčeljem, najbolj informativno poglavje je skupaj s poročilom o testiranju Cvelbarjevih univerzalnih palic tisto, ki govori o opremi (tudi turnosmučarski), zanimiv osebni pogled na alpinistično smučanje in njegovo ocenjevanje pa je v rubriki »bluzzz...« ponudil bralcem Martin Šolar.

Predvsem pa velja poudariti, da AR z novo grafično podobo uspešno spreminjajo tudi

vsebinsko zasnovano z vrsto tematskih rubrik, ki delajo revijo preglednejšo in vsakomur v »enem bloku« ponujajo v branje tisto, kar ga najbolj zanima. Kajti prav preglednost neke publikacije je temeljni pogoj njene komunikativnosti, torej tudi bralnosti, hkrati pa ni nepomemben likovni (karikature) prispevek v tej številki, ki s svojim humorjem popestri ponekod izjemno resno, čeprav polemično zasnovano vsebino, kakršna je na primer tista, ki v nekaj člankih replicira zapis z zbora koroških in štajerskih alpinistov lanskega decembra.

Prav zaradi vsebinske pestrosti je o tokratni številki AR težje kot običajno zapisati nekaj konkretnih misli, ker se zaposovalec težko odloči, kaj naj vzame v pretes in kaj izpusti, kajti v vsakem primeru bi neupravičeno posegal v vsebino publikacije in brez pravega argumenta selekcioniral avtorje, ki prav gotovo vsi po vrsti zaslužijo omembo.

Zato le ena pripomba. Ne vem, zakaj v tej številki AR ni 27. nadaljevanja »Pionirjev alpinizma«. Mu je vzel prostor Bizjakov »Dodatek k 26. nadaljevanju«, ali sposojen (in izredno zanimiv) intervju o novi razsežnosti v zgodovini alpinizma, v katerem sloviti Jean Marc Boivin odgovarja na vprašanja sodelavcev revije La Rivista (marec—april 1984) in razkriva vrsto povsem svojiskih pogledov na vrhunski alpinizem? Seveda moram takoj dodati, da naj to vprašanje ne zveni kot očitek avtorju Binetu Mlaču ali uredništvu AR, temveč kot zgolj moje osebno prepričanje o pomembnosti stalnega povezovanja preteklosti s sedanostjo, ki le skupaj lahko vodita v prihodnost. Kajti tudi mladi rod slovenskih alpinistov, ki segajo k zvezdam mednarodnega alpinističnega neba, mora veliko vedeti o minulem in minljivem, zakaj tudi sami so neizprosno zavezani času. Svojo vrednost namreč lahko pravilno in objektivno ocenjujemo le ob vedenju vsega, kar so že storili pionirji. Vedeti — in znati spoštovati.

Mitja Košir

Sončne stene

Založba Panco iz Zahodne Nemčije, ki je doslej izdala že nekaj alpinističnih vodnikov, je pred kratkim natisnila knjigo Nicholasa Mailänderja in Volkerja Leuchsnerja »Sun Rock« in ji dala podnaslov »Plezanje ob Sredozemskem morju«. Knjiga ima 366 strani priložnega formata, opremljena je z 19 fotografijami, številnimi skicami in preglednimi kartami in stane 38 mark, kar je v primerjavi s takšno literaturo kar zmerna cena.

Med Monakom in Murcio v Španiji so v knjigi opisana območja, kjer plezanje

nima tako dolge tradicije kot v Alpah in njihovi najbližji okolici, vendar postaja tam zaradi skoraj neomejenih možnosti v skali vse bolj priljubljeno, saj je mogoče tam plezati v vsakem letnem času. Opisanih je 25 plezalskih območij (ne morda le posamezne skale in stene), in sicer glede na kakovost plezalnih smeri in bližino morja. V Španiji so ta območja med drugim Motanejos, Montserat, Siurana in Chililla, v Franciji pa Vingrau, Menerbes in St. Victoire. Tod najdejo tako v naravi kot v vodniku svojo steno in smer tako tisti, katerih sposobnosti ne sežejo prek četrte stopnje kot oni, ki so že blizu desete stopnje, tako ljubitelji plezanja po balvanih kot tisti, ki so pripravljene plezati petnajst dolžin vrvi. V vodniku so poleg opisov smeri natisnjene še dodatne informacije o lokalnih posebnostih.

Knjiga je natisnjena dvojezično, nemško in angleško, in jo je mogoče priporočiti vsem, ki nameravajo plezati tod ob Sredozemlju.

Lawinenkunde für den Praktiker

Priročnik »Veda o plazovih za praktika« je napisal eden od vodilnih teoretikov na Inštitutu za raziskave snega in plazov Weissfluhjoch nad Davosom v Švici dr. Bruno Salm. Izdal ga je Schweizer Alpen-Club v svoji založbi Verlag des SAC. Nabavimo ga za ceno 10 ŠFr.

Ko je beseda o praktiki in SAC kot založniku, si lahko takoj mislimo, da priročnik najbrž ne bo za slehernega »praktika«. Mišljeni so bolj gorski vodniki, člani komisij za varstvo pred snežnimi plazovi, planinska žandarmerija in vojska, seveda tudi gorski reševalci, vendar pa osrednji odbor SAC v uvodniku meni, da delo lahko s pridom uporabljajo tudi gorniki in alpinisti. Za dobre, razgledane in poučene posameznike to prav gotovo velja, začetniki bodo pa morali krepko poprijeti, preden jim bo znanje zlezlo v glavo. Vendar velja tudi znani rek, da se brez muje še čvelj ne obuje. Zato delo priporočamo, seveda pa mora bralec obvladati tudi nemški jezik.

Poglejmo prav na hitro vsebino priročnika! Prvo poglavje je posvečeno nastanku in preobrazbi snega. Poučna je pripoved o toplem in mrzlem snegu, ki olajša razumevanje preobrazbe na podlagi pretoka in sublimacije vodne pare z mest večjega k mestom manjšega parnega tlaka. Seznanjamo se s pglavitnimi oblikami snežnih kristalov, srežem in ivjem, snežno odejo, meteorološkimi dejavniki (ki veljajo za Švico), vejavico. Preobrazba: zrnjenje, sreženje in srenjenje je deležna podrobnega opisa; zvmemo še, kako vpliva na stabilnost snežne odeje.

Drugo poglavje se ukvarja s snežno odejo. Spoznamo nekatere zakonitosti povezave med plastmi, prebijamo se do trdnosti in sil v snežni odeji, ugotovimo, kaj je polzenje in drsenje, kakšna so razmerja med silami, kako je z nategom, tlakom in strižno obremenitvijo. Seznanimo se z meritvami v snežni odeji, ki jim je posvečeno tretje poglavje. Zvmemo precej o delu meteorologov pozimi, o ugotavljanju prebojne upornosti snežne odeje. Mimogrede se navadimo laično oceniti trdoto snežne odeje, opredeliti vlažnost plasti in vrste snega. Poglavje o plazovih se začne z delitvijo plazov in njihovim nastankom. Posebej so obdelani plazovi sprijetega in nesprijetega snega v območju trganja, gibanja in odlaganja. Zvmemo tudi osnovne podatke o hitrosti plazov.

Zelo poučno je poglavje, ki obravnava oceno nevarnosti plazov. Seznanimo se z vplivi zemljišča, nagnjenosti in lege pobočja, hrpavosti in poraslosti plazine. Seveda ne gre brez ocene stanja snežne odeje, vezi med posameznimi plastmi, vloge snežnih padavin, vetra in temperature.

Precej pozornosti posveča avtor klimatskim pogojem in vremenu, seveda za razmere v Švici, spodbuja tudi še k preizkusom trdnosti snežne odeje po norveški in švicarski metodi z drsnimi zagozdami. Povedati velja, da je Salm dimenzije zagozde za norveško metodo nekoliko preredil, kar ji zagotovo ni v škodo.

V tem poglavju priporoča obiskovalcem gorskega sveta, da pridno prisluhnejo opozorilom pred snežnimi plazovi, združenim s podatki o vremenu in stanju snežne odeje. Poučno je opisal, kako imajo to urejeno v Švici. Oriše še razliko med krajevno in splošno nevarnostjo kakor tudi stopnje nevarnosti.

Nadaljnje poglavje je posvečeno varovalnim ukrepom in zadržanju v snežnem plazu. Seznanimo se s številnimi ukrepi, ki zaslužijo vso pozornost.

Precej prostora je avtor posvetil nameremu proženju snežnih plazov. Izvajanja so zanimiva in poučna tudi za laika, saj prek njih hkrati še na drug način osvaja znanje o vzrokih trganja plazov.

Poglavje o reševanju iz plazu zajema podatke o umrljivosti in ukrepe medsebojne (tovariške) pomoči s poudarkom na uporabi lavinskih žoln.

V nadaljevanju opiše delo lavinskega psa in sondiranje, sploh postopke organiziranih reševalcev (GRS). Priročnik zaključuje napotki za prvo pomoč, brez katerih si reševanja iz plazov ne moremo zamišljati.

Besedilo je obogateno s številnimi izbranimi fotografijami in poučnimi skicami.

Lahko trdim, da je Salmov priročnik eno od najboljših del te vrste. V njem se združujejo evropska tradicija in znanje z ame-

riškim znanjem in metodami prikaza tvarine. Rezultat je zelo ugoden: poglobljena obravnavna snovi in večja nazornost podajanja. Kot poznavalec te literature si upam reči, da je Salmov priročnik prvi te vrste, ki je pri zasnovi učbenika o snežnih plazovih ubral ameriške prijeme. S tem je dal zgled tudi drugim piscem; ti so radi sledili in približali zahtevno snov marsikomu, ki bi ji sicer težko prišel do živega.

Pavle Šegula

društvene novice

In memoriam — Jože Gaberšek

25. februarja 1988 je prenehalo biti plemenito srce ljubitelja planin in zvestega oskrbnika doma na Resevni Jožeta Gaberška. Z 84 leti, ki bi jih dopolnil 12. marca letos, je postal planinski vzor za zdrav način življenja. Zadnjih 10 let mu

zdravje sicer ni dovoljevalo planinske aktivnosti, kajti srce in ožilje ni več prenašalo velikih obremenitev, zato pa je bil doma ves čas prijeten sogovornik in obujevalec lepih planinskih doživetij.

Jože je bil za Šentjurčane simbol planinstva, saj je bil nepogrešljiv vodnik mladih in 20 let za številne obiskovalce Resevne in popotnike savinjske krožne poti nepozaben oskrbnik doma na Resevni. Tako se je zapisal v spomin kot graditelj palač ljubezni do narave, planin in domovine ter mostov prijateljstva in tovarištva med vsemi ljudmi in generacijami.

S planinstvom se je spoznal šele v zrelih letih, pa zato toliko bolj temeljito in predano. Leta 1937 se je kot Teherčan vpisal v turistovski klub Škala v Celju in si tu nabral planinske in alpinistične izkušnje. Ko ga je leta 1942 življenje pripeljalo v Šentjur pod Resevno, je planinstvu ostal še naprej zvest. Leta 1951 so Šentjurčani ustanovili Planinsko društvo z dejavnostmi na Resevni. Jože ki je postal vedno bolj Šentjurčan, se jim je kmalu pridružil kot odbornik in nato leta 1957 postal predsednik Planinskega društva in to ostal celih 20 let. Kmalu je dal pobudo, da bi na Resevni, ki jo je vedno bolj ljubil, zgradili planinski dom. Šentjurčani so to pobudo sprejeli in z udarniškim delom dom zgradili 1961. leta. Tako je postal Jože spoštovan in cenjen oskrbnik Resevne. Od takrat je bila njegova največja skrb dom na Resevni in izletništvo.

Na tradicionalnih izletih za mlade in odrasle na Veliko Kozje, Kopitnik, Golico, Strahinščico, Triglav, na katerem je bil okrog štiridesetkrat, in po transverzaln poti je mladino navduševal za planinstvo, jo vabil na Resevno ter spodbujal za udarniško delo pri domu. Dom je tako pod njegovim vodstvom dobi tekočo vodo, elektriko, urejene sobe in imel vedno boljše opremljen gostinski del. Vsako srečanje z njim v Šentjurju ali kje drugje je bilo vabilo na Resevno ali izlet.

V zahvalo za planinsko delo in PD so ga leta 1977 izvolili za častnega predsednika, že prej pa je dobil zlati častni znak PZS in PZJ, najvišja odlikovanja planinske organizacije, od Občinske skupnosti Šentjur pa je prejel občinsko nagrado »18. avgust« in priznanje Telesnokulturne skupnosti.

Franc Zabukošek

Turistični nagelj komisiji za pota

Posebna komisija, sestavljena iz turističnih delavcev in novinarjev, ki deluje v okviru ljubljanske televizije, je že lani podelila Komisiji za pota pri Planinski zvezi Slovenije turistični nagelj, ki so ga predstavniki komisije za pota prejeli na slavnostni podelitvi v prostorih Pivovarne Laško v Laškem. Na podelitvi je predsednica komisije za podeljevanje turističnih nageljn in než, sekretarka Turistične zveze Slovenije mag. Danica Zorko, poudarila, kako veliko nalogo je komisija za pota opravila pri vzdrževanju slovenskih planinskih potov; s turističnim nageljn je bilo izraženo priznanje celotni markacijski mreži in vsem odsekom za pota, ki so zadnja leta posodabljali in obnavljali predvsem visokogorske poti in varovala na njih.

Z. P.

Planinci na Piku komunizma

Planinsko društvo SCT iz Ljubljane je bilo ustanovljeno 14. februarja 1978 v strojnih obratih gradbenega podjetja Tehnika na Kajuhovi 35. To je bilo 147. društvo Planinske zveze Slovenije. Ustanovilo ga je 22 članov. Naslednja leta se je društvo člansko in kadrovsko širilo in krepilo, največjo pozornost pa je posvečalo osnovni dejavnosti — hoji po gorah, domačih in tujih. Leta 1983 je bilo v tem društvu najživahneje, saj je peterica planinskih in dvojica mladinskih vodnikov s spremeljavalci popeljala v gore kar 790 planincev.

Prelomno leto za PD SCT je bilo 1986, ko so se odločili povzpeti na 7495 metrov visok Pik komunizma. Lani, pred deset-

letnico društva, jim je ta podvig uspel: prvič v zgodovini planinskega društva in morda celo Planinske zveze Slovenije so stali tako visoko planinci in ne alpinisti. To pa ni bil le uspeh udeležencev odprave, ampak celotnega društvenega članstva. — Sicer pa so v PD SCT v desetih letih organizirali 170 vódenih vzponov v gore, ki se jih je udeležilo 3130 planincev. To množico je po gorah vodilo sedem vodnikov. Velik uspeh so dosegli na Piku komunizma, vendar je še večji uspeh to, da so se vsi, ki so se udeležili vzponov v gore, v teh desetih letih vrnili domov zdravi in zadovoljni, saj niso zabeležili nobene planinske nesreče. Naj bo tako še vsa naslednja leta!

(Glas kolektiva)

Lovsko odlikovanje GRS

V prostorih Gorenjskega sejma v Kranju je bila 12. marca krajša slovesnost, na kateri sta Lovska zveza Slovenije oziroma njen predsednik Bruno Skumavec podelila Gorski reševalni službi Slovenije visoko lovsko odlikovanje, red zaslug za lovstvo prve stopnje. Ta dogodek se je nanašal na jubilej, 75-letnico delovanja GRS.

Priznanje je prevzel predsednik zdravniške podkomisije pri GRS dr. Andrej Robič, ki je ob tem poudaril, da je največje zadovoljstvo vsakega gorskega reševalca, če človeku v stiski in nesreči na gori lahko pomaga. Dr. Robič je poleg tega posebej podčrtal dragoceno sodelovanje gorskih lovcev v akcijah gorskega reševanja, saj prav lovci najbolj poznajo skrite naravne prehode in območja, ki planincem niso vsakdanja.

F. E.

35 let PD PTT Ljubljana

V Ljubljani je bil 5. marca 34. občni zbor PD PTT Ljubljana, ki je sovpadel s 35-letnico delovanja tega planinskega društva. Več kot stotim članom in gostom iz jugoslovanskih planinskih ptt društev in drugih planinskih društev je o delu v minulem obdobju in o načrtih za najbližjo prihodnost tega društva poročal predsednik PD PTT Ljubljana Ivo Kastelič, ki je dejal, da je bilo lani v društvo včlanjenih 1373 planincev, od tega 1041 članov, 129 mladincev in 203 cicibani, kar je za 46 članov manj kot leto dni prej. Posebej je poudaril, da je izredno pomembno sodelovanje ljubljanskega ptt društva s planinci zunaj Slovenije, med katerimi je celo nekaj pobratenih društev. »Tako lahko v lanskem letu med najpomembnejša srečanja planincev PTT Jugoslavije štejem 35. zbor na Brnjiku pri

Brčkem, kjer se je zbralo več kot 500 planincev iz 17 planinskih društev PTT Jugoslavije,« je dejal predsednik Kastelič. »Lani je bilo tudi tradicionalno srečanje s pobratenim PD Djerovica iz Peči, ki je bilo v Sloveniji in se ga je udeležilo 20 planincev s Kosova. Tudi 21. tradicionalno srečanje bratstva planincev PTT Ljubljane in Zagreba je organiziralo naše društvo, lansko leto pa smo bili tudi organizator srečanja s PD PTT Učka z Reke, na katerem si je 50 planincev z Reke in 21 članov našega društva ogledalo Bled ter pešočilo od Rudnega polja na Uskovnico od koder je bil sestop v Staro Fužino.«

Ljubljanski planinci-poštarji so sodelovali na lanskem zboru planincev PTT Slovenije pod Plešivcem in na pohodu po jugoslovanskih gorah, kjer so bili v gosteh pri pobratenem SPD Poštar Novi Sad, pri PD PTT Niš in članih PD Prijatelj prirode iz Sarajeva.

Pred koncem uradnega dela občnega zbora sta dva ljubljanska planinca-poštarja dobila diplomu Alojza Knafelca, petim jugoslovanskim planinskim društvom in šestim posameznikom so podelili zlati znak PD PTT Ljubljana, sedmim posameznikom pa pohvalo tega društva.

Seveda se je tudi letošnji občni zbor PD PTT Ljubljana nadaljeval z družabnim srečanjem.

(ptt novice)

Glavna skrb: Kriška gora

»Na preteklem občnem zboru smo si v planu za leto 1987 zapisali naslednje naloge: nakup in dostava gradbenega materiala za kočo na Kriški gori, dokončanje pomožnega objekta pri Zavetišču v Gozd, postavitev kozolca s planinskimi panojem in organizacija prvega zimskega trimskega pohoda na Kriško goro. Večji del teh nalog nam je uspelo uresničiti,« so povedali 19. marca na letošnjem občnem zboru PD Križe, ki je bil v prostorih osnovne šole Kokrškega odreda v Križah.

Ker bi hoteli približati »svoje« gore tistim, ki prihajajo vanje, nameravajo kriški planinci v kraju postaviti pregledno tablo kriškega planinskega okoliša. Pritrdili jo bodo pod turistični kozolec, ki je že postavljen. — 31. januarja letos so društveni člani organizirali prvi zimski trimski pohod na Kriško goro z izhodiščema iz Križev in Golnika. Ob lepem vremenu in kljub smučarski tekmi za svetovni pokal v Kranjski gori se je pohoda udeležilo 323 pohodnikov, ki so na vrhu prejeli izkaznico in príponko trimčka planinčoka. Sklenili so, da bodo pohod odslej organiziral vsako zadnjo januarsko nedeljo ne glede na vreme.

Na gospodarskem področju je bila dejavnost društvenih članov usmerjena v prepotrben remont vitla za tovorno žičnico, vsa sredstva, ki so po sporazumu pritekala od TKS za obnovo visokogorskih postojank, pa so porabili za nabavo gradbenega materiala za novo kočo na Kriški gori. — Društveni markacisti so na občnem zboru ugotovili, da so bile planinske poti lani kljub velikemu obisku čistejše in torej vse kaže, da vse bolj prevladuje misel, naj bodo gore kot stoletja pred nami.

Potem ko so za predsednika upravnega odbora društva ponovno izvolili Janeza Stegnarja, so planinci PD Križe sprejeli delovni načrt za letošnje leto, s katerim je predvidena izgradnja četrte faze pomožnega objekta pri Zavetišču, nabava in postavitve rezervoarja z pitno vodo na Kriški gori, postavitve dimnika in novega štedilnika na drva v kuhinji koče na Kriški gori, vzdrževalna dela na tovarni žičnici in izvedba vseh načrtovanih prireditvev.

Reševanje v gorah s helikopterji

Od 11. do 13. marca je bilo v Mojstrani prvo zimsko usposabljanje gorskih reševalcev — letalcev ki ga je organizirala podkomisija za letalsko reševanje pri slovenski GRS in ki se ga je udeležilo nad štirideset reševalcev — letalcev iz petnajstih postaj GRS. Tokratno usposabljanje v najzahtevnejših zimskih razmerah ni imelo le značaja vaje, saj so morali reševalci — letalci opraviti teoretično in praktično preverjanje znanja ter pripravljenosti. Poseben poudarek so dali prvi medicinski oskrbi poškodovancev, saj prav reševalci — letalci ob vse pogostejšem helikopterskem reševanju v gorah prvi prihajajo v stik s ponesrečenimi. Vendar naj bi v prihodnje poleg letalca — reševalca nujno zagotovili tudi zdravnika — letalca.

Udeleženci usposabljanja so po temeljiti obnovi tehnike reševanja s helikopterji AB 206 in AB 212 letalske enote milice z Brnika opravili teoretični preizkus znanja, ki je zajemal tehniko reševanja, postopke v delu s helikopterjem kot tudi področje prve medicinske oskrbe poškodovancev. Ostenje Mežakle nad Mojstrano je bilo prizorišče praktičnega dela preizkusa usposobljenosti reševalcev — letalcev. V trdih zimskih pogojih so reševalci s skokom izstopali iz lebdečega helikopterja v steno, se vrnili v helikopter s pomočjo električnega vitla, se z njega spet spustili v steno po vrveh, da bi ob koncu spet izstopili iz stene v lebdeči helikopter. Omenjeni postopki niso zahtevna preizkušnja le za reševalca, temveč še posebej

za posadko helikopterja, saj letenje in delo s helikopterjem v gorah pozimi pač ni preprosta reč.

Žal so morali reševalci in helikopterji v času dvodnevne vaje kar dvakrat vajo prekiniti in posredovati v dveh gorskih nesrečah na Grintovcu ter Na Lopati nad Žagarjevim grabnom pod Voglom.

Boris Mlekuž

Orientacija in pohod

PD Polzela je pripravilo in izvedlo planinsko orientacijo. Start je bil na železniški postaji Šmartno ob Paki, cilj pa pri planinskem domu na Gori Oljki. Bili sta dve progi, krajša za pionirje in daljša za ostale. Orientacije se je udeležilo 18 pionirskih, 2 mladinski in 9 članskih ekip, kar je slabše kot lani. Morda zanimanje za to zvrst orientacije pojema in bi morali preiti na orientacijski tek, vendar žal za to nimamo ustrezno izšolanih kadrov (risanje kart, trasiranje prog...).

V nedeljo, 10. aprila, pa je bil deveti planinski pohod na Dobrovlje. Udeležba je bila kljub zelo slabemu vremenu kar dobra. Od vzočja je deževalo, od sv. Urbana do doma ZB pa je tako snežilo, da smo zapustili povsem belo Dobroveljsko planoto. Na pohodu sta bila dva Ptujčana, Zagrebčan, člani PD Celje pod vodstvom vodje izletniškega odseka Toneta Primožiča, pa mladi iz Zabukovice pod vodstvom Milana Polavdra, ki so vsi sestopili na Vransko mimo doma na Čreti. Dva sta prišla iz mladega društva iz Rečice ob Savinji po nekoč (v Kocbekovih časih) označeni poti z one strani. Danes z Mozirja na Dobroveljsko planoto drži le E 6. Po pohodu so podelili 26 bronastih, dve srebrni in eno zlato značko za osem pohodov. Upajmo da bo na desetem pohodu bolje, saj je bil v sneženju ta drugi.

B. J.

Osmomarčna Gora Oljka

Planinsko društvo Titovo Velenje že od leta 1976 prireja ob mednarodnem dnevu žensk izlet v naravo, združen s prijetnim zaključnim družabnim srečanjem. Doslej smo obiskali Kremžarjev vrh in Rdeči breg na Pohorju, Zgornji Razbor, Hom nad Grižami, Goro Oljko, Bele vode—Skorno, Sleme, Tolsti vrh—Piršev dom, Paški Kozjak—Dobruno. Graško goro—Šmiklavž in Zavodnje—Topoljšico. Letos smo se spet podali čez Goro Oljko.

Mesto je pred sedmo uro zjutraj tisto nedeljo, 6. marca še spalo, ko smo se odpeljali, in železničarji so bili kmalu zatem

v Šmartnem ob Paki kar malo presenečeni, ko se je iz jutranjega vlaka vsul cel bataljon ljudi. Pot nas je vodila skozi Mali vrh in po snežni idili na Goro Oljko, kjer smo se v koči PD Polzela ogreli, si privezali dušo, pokramljali in nato še zapeli. Sestopali smo skozi Dobrnič v Andraž in po stari vozni poti v Ložnico, od koder smo se vzpeli še v Kavče, kjer smo imeli v lepo preurejenem domu kranjanov Kavče—Podkraj zaključek izleta. Delavci hotela Paka so poskrbeli za okusno kosilo, pijača pa je bila v naši režiji. Za prijetno počutje je poskrbel še ansambel Darinke Oder. Vsi udeleženci tega izleta so prešli skromno, a domiselno darilce.

Miroslav Zolnir

Moj prvi vzpon na Snežnik

Tako piše na žigu, ki smo ga veselo pritiskali na razglednice vrh Snežnika. In kar prime te, da bi napisal domačo nalogo s tem naslovom.

Tisti, ki uživajo v opisih lepih razgledov z naših gora, pač ne bodo imeli veliko od tega zapisa. Že dnevni tisk je poročal, da sta bila oba zimska pohoda na Snežnik, 12. in 13. marca, meglena.

Sicer pa doživljamo v hribih še kaj drugega kot lepe razglede.

Začnimo s Sviščaki! Kako lepa imena imajo tile Primorci! Tudi dolina pred vzponom je simpatična. Kramo pustimo v dolini, nađenem si le majhen, ljubek nahrbtnik, ki sem ga pred leti kupila hčerki. Na meni sicer izgubi precejšen del ljubkosti, pa kaj...

»Imaš gamaše?«

Nekaj se izgovarjam, da bo snežna pot gotovo dodobra steptana in da jih ne bom rabila. Imam namreč drugo kombinacijo. Že med vožnjo sem ugotovila, da sem rokavice pomotoma pustila doma, zato bi volnene gamaše nataknila na roke. Stari mački pa seveda pot dobro poznajo in prepričajo me, da brez gamaš ne gre.

Tako jim moram priznati, da nimam rokavic.

Dragica pravi: »Igor, poglej, če še imaš v zgornjem žepu nahrbtnika tiste usnje...«

Kakšno uro pozneje se zavem, da bi brez njih propadla.

Pot ni naporna, tempo umirjen.

»Tamle se že vidi Snežnik,« razlaga Toni, naš glavni. Drevesa še zakrivajo goro, zato menim, da jo bom natančneje pogledala malo pozneje, na kakšni čistini. Slabo planiranje! Naenkrat nas zagrne megla in si lahko vrh le še predstavljamo. Glede na moč svoje domišljije.

Pred zadnjim, strmim vzponom, kjer skoraj vedno brije, kot pravijo, se ustavimo in zaščitimo kot kakšni himalajci.

Zagrizemo se v hrib. Megla se mi pripazi tudi pod očala, tako da vidim le s koščkom očesa. Pomagamo si s palicami in napeto vrvjo. Burja nas spodnaša, da vrisamo od navdušenja. Novo občutje... Kljub temu sem na vrhu manj utrujena kot takrat, ko se pretirano zaženem v naše hribe: Kal, Gore, Kopitnik.

Tudi spust je svojevrsten. Kolona, ki jo srečujemo, je skoraj nepretrgana: kot poleti na Triglav. Pot postaja slabša, čudno preoblikovana. Ne moreš ujeti ritmične hoje, celo ob ravnotežje te spravi. Mimosgrede obsediš v mokastem snegu. In spet dva koraka naprej, enega vstran.

Srečujemo tudi ljudi, ki se podajajo na goro s smučmi. Strašno mi je žal, da jih ne bom videla v živo pri spustu.

Ampak vsega, kar si želim, ne smem pričakovati v enem samem dnevu.

Fanči Moljk

Srečanje na Stojdragi

Na dan, ko je pomlad podala roko zimi, 20. marca letos, je bilo na Stojdragi (500 metrov) četrto srečanje planincev. Organiziralo ga je PD Brežice, na njem pa so bili planinci iz Travnika, Ljubljane, Rašice, Zagreba in Brežic. Približno 300 planincev, ki se je zbralo na srečanju (lani jih je bilo zaradi slabega vremena le kakšnih 50) se je iz Čateža napotilo prek Velikega Cirnika (630 m) do Stojdrage: pozimi so prišli na vrh Velikega Cirnika, spomladi so se spustili z njega. Domačini so na ta lep, sončen dan pripravili tombolo (tombolske kartice so bile brezplačne) in dobitnikom razdelili lepe predmete za planinsko rabo, zagrebški planinci — »želzničarji« pa so pripravili planinski kviz.

Josip Sakoman

Alpinistov obisk

PD Dol pri Hrastniku se pripravlja na praznovanje jubilejne 35. obletnice obstoja društva. V počastitev tega jubileja bo društvo organiziralo več aktivnosti za svoje članstvo.

Kot uvod v jubilejno leto je povabilo v goste svojega starega znanca, alpinista Vikija Grošlja. Namesto na tradicionalnem četrtkovem večeru v društvenem prostoru smo se tokrat zbrali v kino dvorani na Dolu, kjer nam je Grošelj v besedi, sliki in glasbi predstavil uspešno alpinistično odpravo v Himalajo — Karakorum 86. Okoli sto planincev, starih in mladih, smo dobro uro in pol uživali ob čudovitih diapozitivih, ki nam jih je Viki s svojo živo besedo predstavil ter nas tako popeljal daleč v zahodni del Himalajskega pogorja, na osemtisočaka.

Božena Tušar

Planinski vestnik na koncu koncev ni tako drag, da si ga ne bi mogla privoščiti vsaka slovenska planinska družina: vsak mesec bi se bilo treba odpovedati le prav drobni razvadi pa bi imel vsak družinski član 48 strani planinskega branja. Planinski vestnik vas prosi: priporočite ga svojim prijateljem in znancem, za katere veste, da imajo radi gorsko naravo! Posodite jim ga, da ga prelistajo, morda se bodo potem naročili nanj.

Postanite tudi vi propagandist Planinskega vestnika! Razširjajte našo idejo: V vsako slovensko planinsko družino Planinski vestnik, najstarejši slovenski mesečnik s še vedno mladim srcem!

GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA

n. sol. o.

V delovni organizaciji GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA izvajamo znanstveno-raziskovalna in proizvodna dela na področjih geologije, geotehnike, hidrogeologije in rudarstva. Proizvajamo opremo za vrtanje, zastopamo tuje firme in imamo konsignacijska skladišča opreme za naše dejavnosti. S področij geotehnike in miniranja izvajamo specialna dela v rudarstvu in gradbeništvu. Izdajamo strokovno revijo Geologija – razprave in poročila.

V delovno organizacijo GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA je združeno 6 temeljnih organizacij in delovna skupnost skupnih služb, in sicer:

**GEOLOGIJA, GEOTEHNIKA IN GEOFIZIKA,
RUDARSKA DELA,
GEOTEHNIČNA DELA,
VRTALNO MINERSKA DELA,
STROJNA PROIZVODNJA IN VZDRŽEVANJE,
KOMERCIALNE DEJAVNOSTI.**

Na znanstvenoraziskovalnem področju smo usmerjeni predvsem na probleme, kako sedanjim in bodočim rodovom zagotoviti vire energije, mineralnih surovin in vode, kar je pomembno za vsak narod.

Ob svojem delu med drugim proučujemo tudi geološko zgradbo in hidrogeološke razmere v naših gorah. Skozi najlepše predele smo speljali Slovensko geološko pot.